לציונות–לסוציאליזם–לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', ח' בטבת תשמ"ט, 16 בדצמבר 1988 / שנה מ"ו מס' 13827 / המחיר 2.10 ש"ח כולל מע"מ

העצרת בז'נבה קראה לוועידה בי"ל ולפיקוח או"ם על השטחים

ז'נבה. — עצרת האו"ם קראה אתמול לכינוס ועידת שלום לענייני המזרח התיכון ולהטלת פיקוח זמני על-ידי האו"ם על השטחים שנכבשו על-ידי ישראל. ההחלטה נתקבלה ברוב מכריע ורק ארה"ב וישראל הצביעו נגדה. 138 מדינות הצביעו בעדה, 2 התנגדו ושתי מדינות נוספות — קנדה וקוסטה-ריקה נמנעו. איראן לא השתתפה בהצבעה ואילו לוב וסוריה תמכו בה תוך הסתייגויות, בציינן, כי אין הן מכירות בישראל המוזכרת בהחלטה.

שולץ: כוונתנו לדון עם אש"ף על הסדרי-ביניים בשטחים

נפגש אתמול עם כתבים ישראליים וביקש להרגיע ● אמר: מחוייבותנו לישראל ובטחונה חזקה ובלתי-מעורערת ● ציין כי הנושא הראשון שיעלה בדיונים יהיה הטרור ● הבהיר כי באמצעות הסדרי-ביניים ניתן יהיה להתקדם לעבר דיון ב"מעמד הסופי" של השטחים ● רייגן: אם אש"ף לא יעמוד בדיבורו - ננתק הקשרים עמו

דליה שחורי (ארה"ב)

וושינגטון. — ההכרה באש"ף וההידברות עימו לא יבואו על חשבון היחסים עם ישראל — אמר אתמול שר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ, שזימן אליו בשעות הבוקר, את הכתבים הישראלים בוושינגטון לפגישת תדרוך נדירה. השר הטעים באותה פגישה: מחוייבותנו לישראל ובטחונה חזקה ובלתי מעורערת, כפי שהיתה תמיד.

הוא הטעים, כי הכוונה היא לדון עם אש"ף על הסדרי ביניים ותוך כדי יישומם לדון ב"מעמד הסופי". הוא לא הבהיר אם הוא מתכוון למעמד הסופי של תושבי השטחים, בגרסת בגין בהסכמי קמפ-דייוויד, או של השטחים.

"אנו מאמינים שהתאוריה הגורסת, כי הצלחה בתקופת המעבר תאפשר לאנשים לחוש בנוח כלפי מה שיהיה בגדר התוצאה הסופית — היא דרך יסודית מאד ונכונה. אנו מאמינים גם שמאחר שלאנשים יש עניין בעיקר במעמד הסופי, העובדה

(המשך בעמוד 2)

יצר מגע רשמי ראשון

השגריר האמריקני פלטרו שוחח אמש בטלפון עם מטה אש"ף בתוניס ● ייפגש היום עם עבדאללה חוראני ויאסר אבו-ראבו

דפנה ורדי וסוכנויות הידיעות

תוניס. — מגע רשמי ראשון התקיים אמש בין אש"ף לארה"ב. הדבר קרה כאשר שגריר ארה"ב בתוניס, דיפלומט ותיק היודע ערבית ושרת במשך תקופה ארוכה במדינות ערב, התקשר עם משרדי אש"ף בבירת תוניסיה. כזכור, הוסמך השגריר רוברט פלטרו לקיים מגעים עם אש"ף וכהודעת שר החוץ ג'ורג' שולץ הוכהר כי הוא האיש היחיד הרשאי לקיים יחסים מעין אלה מטעם ארה"ב.

עבדאללה חורני ואבו-ראבו

לפי שעה לא התקיימה הפגישה בין פלטרו לנציגי אש"ף, אך נמסר, כי אם תוסדר הפגישה יש להניח שנציגי אש"ף למגעים ראשונים אלה עם ארה"ב יהיו עבדללה חורני ויאסר עבד ראבו, חברי הועד הפועל של הארגון. נראה, כי השיחה תתקיים ביום ו'.

בינתיים, ביקש שגריר ארה"ב לאו"ם ורנון וולטרס, להרגיע את ישראל, באומרו כי אמנם יש לצפות עכשיו למשבר ביחסיה עם ארה"ב, אך לדעתו יהיה זה משבר זמני בלבד. הוא הבטיח כי ארה"ב תעדכן את ישראל באשר למהלך השיחות בין השגריר בתוניס לבין נציגי אש"ף.

עוד אמר שגריר ארה"ב באו"ם כי אין ביכולת ארצו "להביא את הישראלים" לשולחן המשא ומתן, שם ישבו נציגי אש"ף. "הם יצטרכו לקבל החלטה משלהם על נושא זה" הטעים.

שגריר ארה"ב בתוניס, רוברט מ. פלטרו (צילום: אי.פי.)

האירגונים היהודיים מתייצבים לימין שולץ

אתי רונאל (ניו-יורק)

"אנו מקבלים את צעדו של מזכיר המדינה האמריקני ג'ורג' שולץ" — הודיע אתמול יו"ר ועידת הנשיאים מוריס אברם במסיבת עיתונאים בניו-יורק. בהצהרה מפתיעה אמר אברם, המייצג 46 ארגונים יהודיים, כי אם יבטל אש"ף את אמנתו הדורשת את השמדת ישראל, ויוותר על מאבקו המזויין, "יזרח שחר חדש על המזרח-התיכון, וישראל תצטרך להחליט אם לפתוח במשא ומתן ישיר עם אש"ף".

"שולץ — איש של כבוד"

אברם הוסיף, כי הוא מעריך את שולץ כ"איש של כבוד, יושר והגינות, שראה עצמו מחוייב לקיום התזכיר של קיסינג'ר מ-1975, שקבע, כי אם יכיר אש"ף ב-242 ו-338, בזכותה לקיום ישראל, וישעה את הטרור, תיכנס ארה"ב למשא ומתן עימו. יחד עם זאת מבין שולץ היטב את חשיבות הברית בין ארה"ב וישראל, "ואני בטוח ששום צעד שינקוט לא יפגע בישראל" — אומר אברם.

הצער אינו מוצדק

יו"ר הקונגרס היהודי האמריקני הנרי סיגמן אמר אתמול, כי אם יסכים אש"ף למשא-ומתן ישיר ללא תנאים מוקדמים תצטרך ישראל לשקול מחדש את מדיניותה שלא לנהל כל מגע עם אש"ף, אלא עם פלשתינים שאינם מזוהים עם אש"ף בלבד. "הכעס והצער בישראל אינם מוצדקים" — הוסיף סיגמן — "ישראל ידעה מזה זמן רב שמדיניות ארה"ב היא לחדש את הדיאלוג עם אש"ף ברגע שיאמר את מילות הקסם שנדרשו על ידי ארה"ב". יחד עם זאת, אומר סיגמן, יש בהחלט מקום לספקות שמטילה ישראל בכוונותיו של אש"ף, ורק אם יוכחו הספיקות כעבור זמן אפשר יהיה לומר שחל שינוי משמעותי במדיניותו.

לעודד בחירות

הרב אלכסנדר שינדלר, יו"ר ארגון הקהילות הרפורמיות בארה"ב קרא אתמול להקמת ממשלת אחדות לאומית, שתעודד קיומן של בחירות בקרב הפלשתינים בגדה וברצועה, ותשתף את נציגיהם בכל מו"מ שיוביל לפתרון של שלום במזרח-התיכון. גם נציג ה"ניו-ג'ואיש אג'נדה", עזרא גולדסטין, הביע אתמול את שביעות רצונו של הארגון מהיציאה מן המבוי הסתום בו היה נתון תהליך השלום עד עכשיו. "זהו צעד ראשון הכרחי, ואנחנו מקווים שהצעד הבא יהיה כשאש"ף וישראל ישבו יחד אל שולחן המשא ומתן ויגיעו להסכם".

לא מתיישרים עם ישראל

יצויין כי עד כה יישרו הארגונים היהודיים בארה"ב קו עם ממשלת ישראל לא לקיים משא-ומתן עם אש"ף. והמפתיע בהצהרות של אמש הוא שהן אינן מעניקות עוד את הגיבוי המקובל למדיניותה של ישראל בעניין זה.

הדיאלוג והתגובות ● עמודים 2, 3
חיילים ישראליים חטפו מנהיג אמל" ● עמוד 4
מדד נובמבר — 1.6% ● עמוד 24
שבתאי קלמנוביץ נידון ל-9 שנים ● עמוד 23

החלטה היסטורית

החלטת הממשל בארה"ב לפתוח בדיאלוג עם אש"ף פתחה אפשרויות חדשות לקידום תהליך השלום במזרח התיכון. זאת היא החלטה היסטורית בדרך שעדיין ארוכה ולא נעדרת מכשולים. בסופו של דבר יוכל להיפתח, כפי שחל אתמול, מו"מ לשלום באמצעות ועידה בינלאומית עם סיכויים טובים לעגן את ישראל וקיומה בהסכם שלום עם כל שכנותיה.

ישראל לא תהיה מבודדת בוועידה בינלאומית. ממשלת ארה"ב לא הסירה את תמיכתה בישראל ובזכות קיומה בגבולות בטוחים ומוכרים. גם משתתפים אחרים בוועידה המוצעת אינם דוגלים בפגיעה בישראל ובזכות קיומה. לכן בוועידה בינלאומית ישראל תידרש לוותר רק על כיבושיה ועל כך חייבת ישראל לוותר, גם מתוך יעדיה העצמיים, של קיום מדינה יהודית דמוקרטית שלא תשלוט על כ-1.7 מיליון תושבים ערביים שאינם רוצים בשלטונה.

מכאן שישראל עשוייה למצוא את עצמה מבודדת רק אם היא תסרב להצעות השלום ותכניס מקלות בגלגלי המו"מ, ולא תשתתף בתהליך המו"מ עצמו.

סיכויים אפסיים נותרו להצעות להקים גוף ייצוגי אלטרנטיבי לאש"ף ע"י עריכת בחירות בשטחים. הצעות אלו נוסו כבר בעבר ללא הצלחה ובעת, כשאש"ף זכה להכרה כוללת, הן איחרו את המועד. אין זה אומר שלא צריך לערוך בחירות כאלה. יש לאפשר בחירות מוניציפליות על מנת לשחרר את השטחים לחיים תקינים ולניהול עצמי ע"י התושבים. בכך ניתן אולי להביא לסיום האינתיפאדה וליצור אווירה נוחה יותר לתהליכי השלום. גם פרס מודע לכך כי אין גורם פוליטי בשטחים שיקבל על עצמו את הייצוג המדיני ללא הסכמת אש"ף. אך יש חשיבות מרובה גם לאווירה וליצירת תנאים נורמליים עבור תושבי השטחים.

כתוצאה מתחילת תהליך השלום, קיימת חשיבות לאופי הממשלה שתקום ולקווי היסוד שלה. אם תקום ממשלה על פי קווי היסוד של שמיר המבוססים על שלילת תהליך השלום וסירוב להשתתף בו, צפויה לישראל תקופה קשה גם ביחסים הבינלאומיים, גם בכלכלה וגם בשטחים. אם המערך יתן את ידו לממשלה כזאת, הוא ישא במלוא האחריות למדיניותה בעיני העולם וגם בעיני אזרחי המדינה. כפי שנוכחנו לדעת גם ג'ורג' שולץ ורייגן, לא עמדו בלחצים הפוליטיים החזקים [illegible] מעבר לזמנם. [illegible] שאלה היא כאיזו צד תתייצב ישראל, לצד חזית הסירוב, או לצד מקדמי התהליכים, תוך כדי [illegible] של ישראל.

בזעם, תדהמה ואכזבה — קיבלו שמיר ופרס את החלטת ארה"ב

שמיר הסתגר במשרדו וסרב לדבר עם עתונאים ● לשכתו פירסמה הודעה: במהרה תיווכח ארה"ב מהו פרצופו של אש"ף ● ארנס: ארה"ב נסוגה מהמערכה נגד הטרור ● מודעי: ההחלטה לא מחייבת אותנו ● פרס: שינוי ברטוריקה של אש"ף, לא במעשיו ● השר היחיד שברך על ההחלטה היה עזר וייצמן שאמר: ייתכן שנפתח עידן של שלום במזרח-התיכון

מוטי בסוק

רה"מ שמיר ושר החוץ פרס קיבלו אתמול בזעם, תדהמה ואכזבה, את החלטת ארה"ב לפתוח בדיאלוג עם אש"ף. שמיר סירב אתמול בשיטתיות ובתקיפות לשוחח עם העיתונות. הוא הסתגר בלשכתו עם יועציו הקרובים, קודר מאוד. השר עזר וייצמן היה היחיד מ-25 חברי הממשלה שאמר מפורשות, כי השינוי באש"ף חיובי וכי ישראל צריכה לפתוח בשיחות ישירות, פנים אל פנים עם אש"ף.

לשכת רה"מ שיגרה אתמול את ההודעה הבאה: "ישראל מצטערת מאוד על החלטת ארה"ב לפתוח במגעים עם אש"ף. החלטה זו לא תתרום לקידום תהליך השלום באיזורנו. אנו משוכנעים שארה"ב תיווכח מהר מאוד מהו פרצופו האמיתי של אש"ף ושאש"ף לא ניתן להניע לשום מו"מ או סיכום. ישראל מצידה תמשיך במדיניותה שאינה רואה את אש"ף כפרטנר לשום מו"מ. ישראל תחפש מיתווך [illegible] למשא ומתן ישיר עם שכנותיה ועם ערבים פלשתינים תושבי יהודה שומרון ועזה, שאינם משתייכים לאש"ף".

שמיר הסתגר וסרב לדבר. רה"מ שמיר דחה את כל הבקשות של עיתונאים מהעולם ומישראל להגיב על החלטת ארה"ב. במקום זה הוא שלח לתקשורת את השר משה ארנס, מנכ"ל משרדו יוסי בן אהרון ומזכיר הממשלה יקים רובינשטיין. יועציו הקרובים של שמיר סיפרו כי אתמול היה אחד הימים העצובים בחייו כראש ממשלה. שמיר סבור כי שולץ, שהיה מזכיר מדינה אוהד לישראל, ביצע שגיאה חמורה. לדעת שמיר אין להחריף את היחסים עם ארה"ב. ישראל צריכה לשקול את תגובתה בזהירות רבה. המצב מחייב התלכדות כל הכוחות במדינה, ליכוד ומערך, וממשלה אחת.

ארנס: החלטה מצערת

השר ארנס הגדיר את החלטת ארה"ב מגוחכת. מבחינתה של ישראל אש"ף לא היה, איננו ולא יהיה פרטנר לשיחות שלום. האמריקנים בישלו את החלטתם במשך מספר חודשים. הם דרשו מערפאת, כמו מורה מתלמידו, לדקלם טקסט מסויים. ערפאת נכשל

(המשך בעמוד 4)

משבר בשיחות מערך — ליכוד

"פגישת הפיסגה" פרס-שמיר הסתיימה הלילה ללא תוצאות ● קצב: אם לא נסיים היום — נקים ממשלה צרה

אריאל שוחר

משבר בשיחות על המשא ומתן הקואליציוני התגלע אמש, בפגישה שהתקיימה לאחר חצות, בין רה"מ יצחק שמיר, שר-החוץ שמעון פרס והשרים ארנס ורבין. לא הושגה התקדמות ולא ניתן היה להגיע לסיכומים שיאפשרו התקדמות במשא-ומתן בצוותים של המפלגות. נאמר כי יועצים מאמצים לכנס פגישת פיסגה נוספת עוד היום.

השר משה קצב אמר ל"על המשמר": "אם לא נסיים את המשא-ומתן היום — נקים בשבוע הבא ממשלה צרה".

הודעה זו באה לאחר ארבע שעות של משא-ומתן ממושך בו השתתפו שחל, בר-לב ואדרי מהמערך וארנס, קצב ומרידור מהליכוד. נקודות המחלוקת העיקריות — אופן חלוקת התיקים שהליכוד סירב לחזור בו מהסכמותיו שניתנו למפלגות הדתיות, ההתנחלויות, ודרישת המערך לקבל את ראשות ועדת השרים לענייני כלכלה וראשות ועדת הכספים.

חולייה מאירגונו של חוואתמה חיבלה בארונות סעף בת"א

זהבה מרום

המשטרה הודיעה הבוקר על חשיפת חוליית מחבלים, מאירגונו של נאיף חוואתמה, שפעלה במרכז תל-אביב וחיבלה בארונות סעף של חברת בזק. אתמול הוסר צו איסור הפירסום שהוצא בפרשה ב-23.11.88. בידי המשטרה 12 חשודים, כולם תושבי הגדה ואזרח ישראלי. (הפרטים המלאים, עמוד 14)

על המשמר

שלושה בני אדם נהרגו בארבע תאונות דרכים

טוביה בסקינר, כתבנו בעמק, עתי"ם

שלושה בני אדם נהרגו אתמול בכמה תאונות דרכים קטלניות. בכביש ואדי ערה ליד צומת אום אל פחם נהרג אתמול נהג מכונית פרטית. מסיבה שאינה ברורה, התנגשה המכונית מסוג פיאט 127 שנסעה מכיוון חדרה לעפולה במשאית שבאה ממולה. כתוצאה מכך נהרג הנהג.

אוסקר קליין בן 88, תושב חולון נדרס אתמול למוות בעת שחצה את הכביש ליד בית החולים "וולפסון" בחולון. האיש נדרס על ידי מכונית מסוג "אודי", שנסעה בכביש "נתיבי איילון" מכיוון בת ים לתל אביב. נהג הרכב תושב חולון נעצר ושוחרר בתום חקירתו.

בתאונת פגע וברח שאירעה אתמול בירושלים נהרג תייר צרפתי בן 25. סמוך לשעה 8.30 בבוקר פגעה מכונית מדגם "פולקסוואגן גולף" בהולך רגל. הדבר אירע ליד מלון "הייאט רידג'נסי" שבהר הצופים.

הצעיר הועבר מיד לבית החולים הדסה בהר הצופים, שם נקבע מותו. עדי ראייה שהיו במקום סיפרו, כי לשמשה הקדמית של המכונית נגרם נזק.

נהג אוטובוס ונהג מיניבוס נפצעו אתמול בצומת עימנואל בשומרון לאחר שכלי הרכב שבהם נהגו התנגשו זה בזה, כנראה עקב החלקה על כביש רטוב. ההתנגשות החזיתית אירעה בבוקר כאשר שני כלי הרכב, האוטובוס והמיניבוס היו ריקים מנוסעים.

הפגינו למען שיחרור סרבן מילואים השובת רעב

שעייה

כ-40 איש וביניהם בני נוער רבים הפגינו אתמול אחר הצהריים מול משרד הביטחון בתל אביב בדרישה לשחרר מיד את איש המילואים אפרים שירמן, השובת רעב זה 7 ימים בכלא צבאי.

שירמן נכלא לאחר שסרב להתגייס לשרות מילואים ושיגר לשר הביטחון מכתב ובו הביע התנגדות לשרת בצבא כיבוש ההורג נשים וילדים ומכה זקנים למוות. כאשר הגיע לכלא הודיע שירמן, כי הוא מסרב גם ללבוש מדים, שכן הוא רואה בהם סמל של השתייכות למסגרת צבאית שאינה מקובלת עליו.

בתגובה, התנפלו עליו השומרים, הפשיטו אותו בכוח והלבישו מדים לגופו. שירמן פתח במחאה בשביתת רעב. הוא כאמור ממשיך בה זה היום השביעי. מנהל הכלא ביקר את שירמן וביקש ממנו להפסיק את השביתה, אך הוא סרב.

המפגינים למען שירמן נשאו שלטים ובהם נאמר "סרבני השלום כולאים את סרבני המלחמה", "יוכר חופש המצפון לחיילי צה"ל", "לא יורים ולא בוכים". בין המפגינים למשטרה פרצה תקרית בגלל בובה לבושה מדי צה"ל, שהניפה אחת המפגינות בידיה.

פה הבובה היה חסום, ועל צווארה תלוי שלט בו נאמר "אתם יכולים להלביש אותי בכוח במדים, אך אינכם יכולים להפוך אותי בכוח לחיה". השוטרים החרימו את הבובה בטענה, כי המדים שייכים לצה"ל. בעקבות זאת פרץ ויכוח סוער בין המפגינים לשוטרים, תוך חילופי צעקות וקללות, אך בסופו של דבר לא נעצר איש וההפגנה התפזרה בשקט.

דירקטוריון חב' החשמל: תחנת הכוח בחיפה לא תיסגר

חיים מרגלית

"דירקטוריון חברת החשמל דחה המלצת המנכ"ל יצחק חופי לסגור את תחנת הכוח בחיפה מאחר שאין אפשרות לקבל דלק (מזוט) באיכויות הנדרשות". — נמסר בהודעה שפירסם אתמול בנימין גיבלי יו"ר דירקטוריון החברה.

ח"כ אוריאל לין מינה ועדה, שהוטל עליה לברר עם גורמים מוסמכים איך לתקן את המצב בתחנת הכוח בחיפה שהפעלתה גורמת לזיהום אוויר, ובגלל עובדה זו נתבע המנכ"ל חופי לדין.

בהודעה של הדירקטוריון נאמר עוד, כי "יש להצטער אם היה בהודעת דובר החברה משום מקום להבין שהדירקטוריון החליט לסגור את התחנה בחיפה". הדירקטוריון אישר את דו"ח המנכ"ל על האמצעים שננקטו בתחנת הכוח בחיפה במגמה לצמצם את זיהום האוויר.

תגובת לין

"...חבל שמר חופי בוחר בדרך פסולה של השמצה אישית במקום לברוק את העובדות בחברה שהוא מנהל. עובדה זו, מעלה הרהורים נוגים על דרך ביצוע תפקידים על ידו בעבר".

כל הנתונים, שנמסרו על ידי שאובים מדו"ח מבקר המדינה. נאמר שאם לא יתמלאו תנאים מסויימים תאלץ חברת החשמל לסגור את תחנת הכוח בחיפה. וזה בהחלט איום על מערכת אכיפת החוק והתערבות בהליכי עבירה פלילית.

מר חופי, הודה במשטרה שהפר צו אישי בעניין זיהום האוויר וקיימת סבירות גבוהה שהוא ביצע עבירה פלילית.

ישראל גירשה שלושה מתושבי השטחים; 9 נפצעו בהתפרעויות

שלושת המגורשים הועברו לחצבאייה וקיבלו 50 דולרים כל אחד ● בהתנגשויות אלימות בגדה נפצעו אתמול 8 תושבים ערבים רובם באזור שכם ● הוסר העוצר מרצועת עזה, צעיר נפצע

עירן טאוס, רויטר, סי"ג, עתי"ם

ישראל גירשה אתמול שלושה ערבים מתושבי השטחים ללבנון — מסרו מקורות בטחוניים. המקורות אמרו, כי המגורשים הם: חסן מוהנה, בן 39, עיסה עיד סאלח האמדה בן 60, ועבדל פאתאח מחמוד זיארה, בן 55.

הם הועברו על ידי משטרת ישראל לכפר חצבאיה ברצועת הביטחון ולאחר מכן הועברו במכונית לכפר זימראיה בקצה הרצועה. "הם נתנו לכל אחד מאיתנו 50 דולר ואיימו לירות אם ננסה לחזור", אמר מוהנה.

הוא אמר, כי הישראלים האשימו אותו בחברות בארגון המחבלים האיסלאמי הקיצוני "ג'יהאד". מקורות בטחוניים מסרו, כי השלושה נסעו במונית למרג' עיון ומשם הועברו למשרד הצלב האדום בכפר קסארה בבקעת הלבנון.

פצועים ביו"ש

ביהודה ושומרון היו אתמול תקריות אלימות והתנגשויות בין צה"ל לבין מפגינים בכמה מקומות ובהם נפצעו 8 מתושבי הגדה. מבתי החולים בשכם נמסר על תושב מחנה הפליטים עסכר בן 20, שנפצע מיריות כח צה"ל. מקורות צבאיים אישרו את פציעתו.

נער בן 15 תושב מחנה הפליטים בלאטה הובא גם הוא לבית החולים "אל איתיהאד" בשכם, כשהוא פצוע מירי בכתפו, בראשו ובפניו. עוד הובאו לבית החולים בשכם 4 נשים תושבות העיר שנפגעו מכדורי גומי.

מקורות צבאיים מסרו, כי בתקריות ידוי אבנים בעינבתא נפצע תושב מקומי. מבית החולים בשכם נמסר, כי הוא נפגע מכדור פלסטיק. עוד נמסר, כי פראג' מנסור בן 17 תושב הכפר קליל שבקרבת שכם, נפצע קשה בראשו ממכות והועבר לבית החולים בשכם.

במזרח ירושלים היו אתמול התנגשויות אלימות בין המשטרה ומג"ב לתושבים בעיר ובכפרים מסביב לה. המשטרה השתמשה בגז מדמיע לפיזורם. בכפר סוואחרה אל שרקייה פעלו אתמול בערב כוחות גדולים של צה"ל וככל הנראה הרסו בתים וביצעו מעצרים.

העוצר בעזה הוסר

ברצועת עזה נפצע צעיר מקומי מירי והעוצר מרצועת עזה הוסר אתמול. נציג דובר צה"ל בפיקוד הדרום מסר על השארת העוצר במקומות אחרים. הוא סרב לומר היכן נותר העוצר. מקורות פלסטיניים מסרו, שרק במחנות הפליטים שאטי ודיר אל בלאח הושאר העוצר על כנו.

כבוקר התחדשו חיי העסקים והמסחר ברצועה ואלפים מתושבי האזור יצאו לעבוד גם בישראל.

הפרות סדר קלות נרשמו אתמול במקומות אחדים ברצועת עזה. לבית החולים "אל אהלי" בעזה הובא ממחנה הפליטים [illegible] נער בן 14, עוסאמה חסן [illegible] ברגלו.

פיני גרוב שבא אתמול למפעל פריטקס והתבצר עם עובדות המפעל אמר: "היום אני רואה אתכם [illegible] שאני נראיתי לפני כשנתיים. אל תלכו שולל אחרי הבטחות שווא אל תהיו ילדים טובים [illegible]" (צילום: [illegible])

השבתות רופאי המדינה ועובדי המעבדות נמשכים

רונית מורגנשטרן

במסגרת ההשבתות לסרוגין שמנהיגים רופאי המדינה כשבועיים, מושבתים היום בתי החולים העירוניים בתל אביב: "איכילוב", "רוקח" ו"הקריה".

כמו כן מושבתים בתי החולים הפסיכיאטריים: "איתנים", "כפר שאול" ו"באר שבע". גם היום, מושבתות המעבדות בידי עובדי המעבדות בשירות המדינה בבתי החולים: "הלל יפה", "שער מנשה", "פרדסיה", וכן מעבדת הנגיפים המרכזית ב"תל-השומר" והמעבדה לבריאות הציבור ב"אבו כביר". מבוצעות רק בדיקות חירום.

רימון גז שעליו נכתב "התקשורת היא אש"ף" הושלך אל בניין הטלוויזיה

אהרון הראל: אלה המכנים את אנשי רשות השידור משרתי אש"ף נושאים באחריות על כך שחמומי מוח עושים מעשים נפשעים ● השר נבון בתגובה לכינוס בלתי חוקי של הוועד המנהל: "אתם מורידים את רשות השידור לאשפתות, אתם תדרדרו אותה לתוהו ובוהו"

טוביה בסקינר

רימון גז של צה"ל הושלך אתמול, שעה קלה לאחר חצות, אל בניין רשות השידור ברוממה ירושלים. הרימון פגע בקיר הבניין, והחל להפיץ ריח רע. עד שעות הצהריים לא היה ברור מה מקור הריח. תחילה סברו, כי מדובר בדליפת גאז. סמוך ל-1 בצהריים נמצא הרימון. על הרימון היה כתוב — "התקשורת זה אש"ף".

יו"ר הוועד המנהל של רשות השידור, אהרון הראל, הביע אמש את זעזועו מהמעשה הנפשע, כהגדרתו. הוא תיאר אותו "תסמונת אמיל גרינצווייג". הראל גם אמר, כי [illegible] הראל, הגם שלא אמר זאת מפורשות, כוונו לממלא מקומו שלמה קור.

יו"ר האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל יגאל לב אמר אתמול, כי מי שלא הבין כי רק צעד מפריד בין הצגת הטלוויזיה הישראלית כמשרתת אש"ף לבין זריקת רימון אל בניין הטלוויזיה קיבל אתמול תיזכורת עגומה. בהודעה שפירסם לב נאמר, כי העיתונאים מקווים שהרימון שהושלך אתמול לבניין הטלוויזיה, יהיה תמרור אזהרה לכל האנשים שאינם מבינים, כי השלכת הרימון הוא המשכה הטבעי של ההסתה נגד כלי התקשורת.

מורידים הרשות לאשפתות

"אתם מורידים את רשות השידור לאשפתות. לא טוהר לה ולא הדר. אתם תדרדרו אותה לתוהו ובוהו, ותשימו אותה ללעג ולקלס בעיני הציבור." — אמר אתמול סגן רה"מ ושר החינוך והתרבות יצחק נבון לנציגי הליכוד בוועד המנהל של הרשות שיזמו ישיבה בלתי חוקית של הוועד המנהל.

תגובתו החריפה של השר באה לאחר שנמסר לו דיווח על שהמישנה ליו"ר הוועד המנהל שלמה קור זימן את הוועד המנהל לישיבה דחופה לדון בביטול החלטה קודמת של הוועד בעניין קיום קורסים לבעלי תפקידים שונים ברשות.

נבון, הממונה על ביצוע חוק רשות השידור אמר, כי על פי החוק רק יו"ר הוועד המנהל אהרון הראל רשאי לזמן את ישיבות הוועד ולאיש אין מנדט לעשות זאת, אלא אם כן הוא נעדר מעבודתו מסיבה כל שהיא. "גם למריבות ולריביות יש כללים ואי אפשר לזמן ישיבות", אמר נבון.

השר הדגיש, כי אנשי ציבור חייבים לתת דוגמה אישית לשמירה על החוק. אין להרשות שכל אחד יקח את החוק לידיו. "כיצד נסביר לנוער את הצורך בכיבוד החוק כאשר נבחרי ציבור פועלים כפי שפעלתם", שאל נבון.

הקיבוץ הארצי ● השומר הצעיר ● הוועה"פ

ישיבת הוועד-הפועל

תתקיים ביום ראשון, 18.12.88, בשעה [illegible] בגבעת חביבה (הישיבה תימשך עד [illegible])

על סדר היום:
1. דו"ח על המצב הכלכלי ועל המגעים עם האוצר והבנקים
2. הודעה בנושא הליכה המשפחתית
3. אישור הרכב ועדת השלמות
4. פתיחות התהליך הכלכלי [illegible]

רכזי משק וגזברים מוזמנים לישיבה ● [illegible]

מזכירות הקיבוץ הארצי

נעמת קוראת להנהגת יום חינוך ארוך
בואו נתקדם
שוויון כלכלי לנשים - שווה לכולנו
נעמת

בן השיח עם אש"ף — השגריר רוברט פלטרו

ע"ר,סי"צ

וושינגטון — רוברט פלטרו, שנתמנה על ידי שר החוץ שולץ כבן־שיח של אש"ף, הוא אחד הדיפלומטים האמריקנים המנוסים ביותר והבקיאים ביותר בענייני העולם הערבי.

פלטרו, המכהן מאז מרס 1987 כשגריר בטוניס, שם נמצא המטה של אש"ף, מדבר ערבית שוטפת, וגם מילא תפקידים דיפלומטיים בבחריין (כשגריר עד 1980), באלג'יריה, במרוקו, במאוריטאניה, בלבנון, בירדן ובסוריה. אין זו הפעם הראשונה שמפקידים בידי דיפלומט זה בן ה־53, בעל ותק של 26 שנה במשרד החוץ האמריקני, משימה קשה. ביוני 1985 הוא היה אחד מראשי תא־החירום בוושינגטון, בעת חטיפתו של מטוס טי.וו.א. לביירות.

נחטף ע"י החזית

פלטרו אוהב לספר הרפתקה שהיתה לו ב־1970 בירדן, שם נחטף ברחובות רבת־עמון בידי החזית העממית לשיחרור פלשתין (פלג חבש), אשר חטפה שלושה מטוסים לרבת־עמון והחזיקה בנוסעיהם כבני ערובה. הוא היה בדרכו לבית מלון למסיבת עתונאים של החוטפים, אך הצליח לחמוק מהם בהתערבו בקרב העתונאים, ולאחר מכן מצא מקלט בשגרירות ארה"ב.

פלטרו, שנולד ב־1935 בעיירה פאטצ'וג שבמדינת ניו־יורק, דובר גם צרפתית. הוא עבד זמן קצר כעורך דין, בטרם נתקבל למשרד החוץ ב־1962. מלבד תפקידיו במשרד החוץ, הוא עבד פעמיים במשרד ההגנה, כתת־מזכיר לענייני המזרח התיכון ודרום אסיה.

נשקל כיורש למרפי

בטרם נתמנה כאיש־קשר עם אש"ף, ראו בו במשרד החוץ מחליף אפשרי לעוזר שר החוץ ריצ'ארד מארפי, המומחה הבכיר לענייני המזרח התיכון, אמרו דיפלומטים אמריקאיים.

אשתו, פאמלה, קיבלה דוקטוראט במדעי המדינה מאוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון. לזוג שלושה ילדים.

פירושו של דבר

התפנית: התחייבות אש"ף להפסיק הפעולות מלבנון

חילופי הנוסחאות בין ארה"ב לבין אש"ף, לא היו אלא "חלון־ראווה" של מגעים קונקרטיים שנמשכו זמן רב, ואשר קיבלו תאוצה בשלושת השבועות האחרונים. המלצת ארה"ב להכיר באש"ף התקבלה עקרונית במגעים עם הסובייטים, כאשר הסובייטים מצידם התחייבו לשפר את יחסיהם עם ישראל. במגעים עם אש"ף עמדו האמריקנים על שני עקרונות: הפסקת הטרור בפועל, וניוון האגף הצבאי של פתח; והכרת אש"ף בגבולות 67. על דרישה זו ויתרה ארה"ב בשלב מאוחר יותר. נקודת התפנית היתה, כאשר אש"ף הודיע לארה"ב, כי הוא מפסיק את הפעולות הצבאיות מלבנון; ואולם, מצד שני, נודע לאמריקנים דרך ירדן, כי ברעת ערפאת, למנות יורש לאבו ג'יהד, ובכך בעצם, להחיות את המנגנון הצבאי של פתח שנכנס לשיתוק עם חיסול אבו־ג'יהד. המועמד לרשת את אבו־ג'יהד, ד"ר זוהדי סעיד, נעצר בידי הירדנים, באמתלה שלא ציית לרמזור אדום, אבל שוחרר לאחר שערפאת הודיע, כי יימנע ממינוי יורש לאבו־ג'יהד.

ככל הידוע, יתמקדו האמריקנים במגעים עם אש"ף במציאת הסדרי־ביניים בשטחים, תוך שיתופה של ירדן, ובהסכמת ישראל, כדי להביא להרגעת האינתיפאדה. גם בעניין הזה יש סיכום עקרוני בין וושינגטון למוסקווה.

פנחס ענברי

שולץ: כוונתנו

(סוף מעמוד ראשון)

שמתנהלות שיחות מהותיות וקונקרטיות, על המעמד הסופי, תסייע להסדרי המעבר לפעול." הוא לא הסתיר שבשיחות על המעמד הסופי יהיו חילוקי דעות, אך אמר "הבה נתחיל קודם בדיון על סדרי המעבר ואז נראה לאן הולכים משם."

הנושא הראשון הטרור

בדברו על הדו־שיח עם אש"ף אמר שולץ כי זה אינו מטרה לעצמה אלא שלב שנועד לקדם את תהליך השלום. הוא גילה כי הנושא הראשון שארה"ב תעלה בשיחות עם אש"ף יהיה הטרור. "נדגיש שאנו דוחים בצורה מוחלטת את הטרור בכל מקום, מחוץ לישראל ובתוכה."

שר החוץ התחמק מלהשיב על השאלה אם שוחח עם רה"מ שמיר או שר החוץ הישראלי שמעון פרס לפני קבלת ההחלטה. הוא הסתפק באמירה שארה"ב וישראל קיימו מגעים רבים באמצעות השגרירים ארד ופיקרינג.

שולץ דחה את הדיווחים לפיהם ימונה ד"ר הנרי קיסינג'ר על ידי הנשיא הבא לשליח מיוחד למזרח התיכון "אין לי כל מידע על תוכניות מעין אלה" הטעים.

שגריר ישראל משה ארד קיבל את ההודעה על החלטת ארה"ב לאחר שהנשיא רייגן חתם עליה בערך בשעה 5.30 לפנות ערב. ארד קיבל את ההודעה מפי עוזרו של שר החוץ צ'רלי היל שעה ששולץ מסר באותה שעה על ההחלטה לחברי הסנאט, מנשיאי ארה"ב לשעבר, לד"ר הנרי קיסינג'ר וראשי הקהילה היהודית בארה"ב. הזמן דחק מאחר שבשעה 6.35 בערב עמד שולץ למסור את הודעה ארה"ב בנושא לכלי התקשורת.

רייגן: לא נהסס לנתק

הנשיא רייגן הבהיר אתמול כי לא יהסס "לנתק את הקשרים עם אש"ף, אם יתכחש ארגון זה להצהרותיו בדבר ויתור על הטרור והסכמה לזכות קיומה של ישראל.

עוד אמר כי לדעתו אין כל סיבה שישראל תהיה מודאגת נוכח החלטת ארה"ב "מאחר שהבהרנו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים שלא נסוגנו אפילו שעל אחד מעמדתנו בדבר ערבות לבטחונה של המדינה היהודית.

רייגן נשאל בשיחה עם כתבים למה ארה"ב לא מכירה במדינה הפלשתינית, והשיב: "מפני שלא קיים דבר מעין זה לפי שעה. לא קיימת מדינה פלשתינאית."

"על המשמר" עתון יומי
המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר (בחופשה)
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 3—43360—4
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנסור חדרים 102—121. טל' 3—233161: המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' פבזנר 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

הדיאלוג — תגובות

פיקרינג מסר איגרות הרגעה משולץ: דבר לא יערער יחסי ארה"ב־ישראל

"הבהרות הריכוך": אין בהחלטה על דיאלוג משום הכרה במדינה פלשתינית □ ארה"ב תעקוב אחר מילוי ההבטחה לחדול מהטרור □ שמיר: אני מאוכזב, פגעתם בידידתכם □ פרס: ארה"ב הזדרזה מדי ושגתה

מוטי בסוק

שגריר ארה"ב בישראל תומאס פיקרינג נפגש אתמול בבוקר, עם רה"מ שמיר ושר החוץ פרס והגיש להם איגרות ממזכיר המדינה ג'ורג' שולץ. הפגישה עם רה"מ, הוגדרה על ידי מקורביו, כקשה ולא נעימה.

באיגרת מסביר שולץ את החלטתה של ארה"ב לפתוח בדיאלוג עם אש"ף. מזכיר המדינה מנסה גם להרגיע את ישראל, ומבטיח כי הידידות בין וושינגטון וירושלים תימשך.

באיגרות מציין שולץ כי הוא יודע עד כמה נושא אש"ף רגיש עבור רה"מ, שר החוץ ולעם בישראל. "החלטתנו לא התקבלה בקלות ראש. עמדנו בתקיפות על קבלת שלושת התנאים ע"י אש"ף, והגענו למסקנה שערפאת אכן קיבל אותם". שולץ מדגיש כי הדו־שיח עם אש"ף איננו בבחינת מטרה עבור ארה"ב. היעד הוא מו"מ שיביא לסיום הסכסוך במזרח התיכון. ארה"ב תעקוב מקרוב אחרי הבטחת אש"ף להפסיק את הטרור. ארה"ב גם תבהיר לאש"ף כי שום דבר לא יערער את יחסיה הטובים עם ישראל. וושינגטון מעוניינת בתפקיד פעיל בתהליך השלום. מטרתה שלום אמת באיזור וישראל חזקה ובטוחה. שולץ הבטיח גם ארה"ב תדאג לדווח לישראל על ההתקדמות, אם תהיה כזו, בשיחותיה עם אש"ף. "אנחנו נכנסים לדיאלוג עם עיניים פקוחות".

פיקרינג דאג להדגיש שתי נקודות שלא הופיעו באיגרות שולץ: החלטת ארה"ב לפתוח בדיאלוג עם אש"ף איננה בבחינת הכרה במדינה פלשתינאית. השיחות ארה"ב־אש"ף אין בהן משום הכרה כי אש"ף הוא הנציג הלגיטימי של העם הפלשתינאי לוועידה בינלאומית או לשיחות שלום, אם אכן יתקיימו. ארה"ב תקבע את עמדתה גם לפי התפתחות הדיאלוג שיהה עם אש"ף.

שמיר אמר לפיקרינג כי הוא מאוד מאוכזב מהשינוי שחל בעמדותיה של ארה"ב. ארה"ב מבצעת טעות חמורה ופוגעת בידידתה ישראל.

השיחה בין פיקרינג ופרס היתה אריכה, לפי מיטב הפרוטוקול הדיפלומטי. פרס העדיף בפני אורחו, כי ארה"ב הזדרזה מדי, לא בחנה את הנושא עד הסוף ולפיכך שגתה. עם זאת הדבר לא יפגע ביחסי שתי המדינות.

שר החוץ אמר כי הוא מניח במלוא הרצינות להבטחות כולל דיווח שוטף לירושלים על מהלך שיחותיה של ארה"ב עם אש"ף.

פיקרינג מבשר לפרס על השינוי בעמדות ארה"ב (צילום: הותן)

ברה"מ: נחדש היחסים עם ישראל עם התחלת ההכנות לוועידה בי"ל

סי"צ,רויטר

ג'נבה. — ברה"מ תחדש את קשריה הדיפלומטיים עם ישראל, שנותקו בעקבות מלחמת ששת הימים ב־1967, ברגע שיתחילו ההכנות לוועידת שלום בינלאומית לישוב הסכסוך המזרח־תיכוני — אמר אתמול סגן שר החוץ הסובייטי ולדימיר פטרובסקי.

לדבריו, אין כל חשש לכך שישראל תהיה מבודדת בוועידה בינלאומית. והוסיף "מה שגורם כיום לבדידותה, זה בדיוק סירובה להשתתף בוועידה מעין זו.

הוא הטעים כי עתה קיים "סיכוי יחיד במינו" לפתוח במהלכים שיביאו להסדר במזרח־התיכון, סיכוי שאסור להחמיצו.

כשללו את הצעת שר החוץ שמעון פרס על "בחירות חופשיות בשטחים הכבושים" אמר פטרובסקי, כי אין זו הצעה "מציאותית" והצביע על כך כי האינתיפאדה כשלעצמה היא מעין משאל עם של העם הפלשתיני.

השרקולהכיר בממשלת הגולה

הפרלמנט האירופי פנה אתמול ל־12 המדינות החברות בו בבקשה להכיר לאלתר באש"ף כממשלה פלשתינית גולה. ההצעה נתקבלה ברוב של 60 קולות נגד 52, כש־10 צירים נמנעים.

לקאהיר הגיע אתמול חוסיין מלך ירדן לביקור קצר ולשיחות עם הנשיא מובראק על פתיחת הדו־שיח בין אש"ף לארה"ב.

פקיד בכיר במשרד החוץ המצרי קידם אתמול בברכה את ההחלטה האמריקנית ותיאר אותה כ"צעד חשוב והתפתחות חיובית מאד להשגת שלום מקיף באזור". פרסם משרד החוץ הודעה הקוראת לישראל "לא להחמיץ את ההזדמנות להשכנת שלום". עוד נאמר כי הדרך היחידה לבחון את כוונת הפלשתינאים היא הדרך של מו"מ ישיר.

איגרת הסברה בפרשת נעיימה

אבי בניהו, כתבנו הצבאי

על פי בקשת הרמטכ"ל יוציא בקרוב קצין חינוך ראשי של צה"ל איגרת למפקדים בעניין פעולת צה"ל בכפר נעיימה. קצין חינוך ראשי, תת אלוף אורי גרוס ינסה לסתור בדבריו את הפירסומים כאילו החלטת הרמטכ"ל לפנות את עיקר הכוח ולהותיר ארבעה חיילים בשטח, גרמו לניפוץ ערך בסיסי בצה"ל. מטרת האיגרת שתצא בקרוב היא להרגיע את המפקדים והחיילים בדרגים השונים וכן להדגיש כי אי־הפקרת חייל בשטח אויב תמשיך להיות ערך מרכזי לצה"ל. האיגרת תביא את השיקולים של הרמטכ"ל כשקיבל את ההחלטה.

הבנו מודיעים בצער עמוק
על פטירתו של
ד"ר אלי רצון (לוקס)
ההלוויה תתקיים היום, יום שישי, 16.12.88,
בשעה 13.00 בקיבוץ כפר־מסריק
חוה רצון
נעמי ואבנר בהט
עפר וליאורה בהט

ביתנו שרוי באבל
ידידנו היקר
לוקס רצון
נפטר
ההלוויה תתקיים ביום ו' 16.12.88 בשעה 13.00
המשפחה ובית כפר־מסריק

אנו משתתפים בצערם של
חנוך ודליה וכל המשפחה
על פטירתו של סבא
צבי ז"ל
ההלוויה תתקיים היום, יום שישי, 16.12.88
בשעה 14.00 בבית־העלמין של קיבוצנו
קיבוץ ברעם

מועמדים לגירוש שובתים רעב

עתי"ם

עשרת תושבי רצועת עזה המיועדים לגירוש פתחו בשביתת רעב בכלא עזה. על כך מסרו אתמול קרובי משפחה של העשרה, שביקשו לבקר אצלם בכלא. מדי יום חמישי בשבוע מאפשרת הנהלת כלא עזה לקיים ביקורי אסירים וכיום ה' השבוע הגיעו לביקורים גם בני המשפחה של עשרת המיועדים לגירוש. הפעם מנעה מהם הנהלת הכלא את הביקורים בנימוק, שעצירים שובתים אינם זכאים לביקורים. מפי הסוהרים נודע למבקרים, שהעשרה שובתים רעב, במחאה על דחיית עירעורים נגד צווי הגירוש שהוציא אלוף פיקוד הדרום ולאחר שהוועדה הצבאית המייעצת שליד אלוף הפיקוד דחתה את עירעורם על צוי הגירוש.

נצחון לרשימות המערך ומפ"ם באוניב' חיפה

קובי מנדל

בבחירות שנערכו למועצת אגודת הסטודנטים באוניברסיטת חיפה זכו הרשימות של המערך ומפ"ם בנצחון סוחף, לאחר שקיבלו 37 מתוך 38 המושבים במועצת אגודת הסטודנטים. המקום הנוסף הינו של נציג "קמפוס" המזוהה עם חד"ש. רשימת "תפנית" המזוהה עם הימין לא הצליחה להכניס ולו נציג אחד למועצה. שיעור ההצבעה הגיע למעלה מ־50 אחוז. זו השנה השניה ברציפות בה זוכות הרשימות של המערך ומפ"ם ברוב מוחץ בבחירות באוניברסיטת חיפה. השנה נאלצו רשימת "סלע" המזוהה עם המערך ורשימת "צוותא" המזוהה עם מפ"ם לרוץ בנפרד בשל צו מניעה שהוציאה נגדם רשימת "תפנית" ואשר אסר עליהם להתמודד ביחד בבחירות.

ברעם: גרעין קשה בעבודה מתנגד לממשלה עם הליכוד

סאריילי שחר

"במפלגת העבודה קיים גרעין של קבוצה חדשה ומאורגנת, שפעולתה הראשונה התבטאה בהצבעה נגד ממשלת האחדות" כך אומר מזכיר מפלגת העבודה עוזי ברעם, בראיון ל"על־המשמר". ברעם מוסיף, כי בעקבות הצהרת ערפאת, יהיה קשה להשלים עם שותפות עם הליכוד, על אחת כמה וכמה, בממשלה שמשה ארנס מכהן בה כשר חוץ (הראיון המלא במוסף לשבת).

הדיאלוג — תגובות

חוגים ב"עבודה" דורשים לשקול מחדש הצטרפות לממשלת אחדות

ויצמן: "אני מבקש הערכת מצב מחודשת במפלגה לקבוע מהם קווי היסוד המתחייבים כשפרס יקבל את תיק החוץ" ● ברעם: "על אש"ף מוטל כיום להוכיח אמינותו הכיוון שלו — חיובי יותר משהיה בעבר" ● חוג היונים במפלגה קורא להערכות חדשה נוכח המצב החדש

סאריילי שחר

הצהרת ערפאת שלשום, גוררת תגובות בכל הקשת הפוליטית. חוגים ואישים במפלגת העבודה, תובעים לחזור ולדון בהחלטה להקים ממשלת אחדות מאחר שהנתונים שהיו בעת קבלת ההחלטה היו אחרים מאלה הקיימים היום.

חוגים מסויימים תובעים לכנס את המרכז לדיון מיוחד, ואחרים דורשים לשנות את מצע המפלגה שיענה על המצב החדש. השר עזר ויצמן פנה למ"מ רה"מ שמעון פרס להפסיק לאלתר את המו"מ עם הליכוד.

"אני מבקש הערכת מצב מחודשת במפלגה כדי לקבוע מהם קווי היסוד, המתחייבים כשפרס יקבל את תיק החוץ". גם מזכיר מפלגת העבודה עוזי ברעם אומר, כי יש לבחון שינוי בנוסח סעיפי מצע המפלגה. "על אש"ף מוטל כיום להוכיח אמינותו. הכיוון שאש"ף הולך הוא חיובי יותר משהיה בעבר", אומר ברעם.

חברי כנסת ולשכה של המפלגה חתמו אתמול על מינשר, הרואה בהתבטאויות האחרונות של ערפאת בז'נווה פתיחת פרק חדש בתהליך המדיני. בין האישים: השר עזר ויצמן, ח"כ לובה אליאב, יוסי ביילין, אורה נמיר, נוואף מאסלחה, חיים רמון, אמיר פרץ, אברהם בורג, יעל דיין, מנחם הכהן, ואחרים.

חוג היונים המאוגד בפורום לקידום השלום, טוען, כי אם הצהרת ערפאת תלווה בהפסקת הטרור של אש"ף, זה עשוי להביא למשא ומתן רציני. החוג קורא למפלגה להערך מחדש, לשינוי המתחייב. להימנע משלילה מוחלטת של מו"מ עם אש"ף ולהתנגד נחרצות להקמת התנחלויות נוספות.

דור ההמשך במפלגת העבודה, קורא לפעול למניעת הדרדרות בעמדותיה המדיניות של המפלגה, וסבור, כי עמדה עקרונית של המפלגה, הדוגלת באי הקמת מדינה אשפיסטית בינגו לירדן נכונה גם על פי הצהרות אלה. הפתרון חייב להיות במסגרת ירדנית פלשתינית, קובע דור ההמשך.

ח"כ חיים רמון קרא לפרס ולרבין לשנות את עמדתם, המחייבת להקים ממשלה עם הליכוד. לדבריו, "ההתפתחויות בזירה המדינית חשפו שוב פער בלתי ניתן לגישור, בין מדיניות הסטטוס קוו בארץ ישראל השלמה של הליכוד, לבין מדיניות השלום של העבודה. הצטרפותנו לליכוד בשעה שנפתחות הזדמנויות חדשות לקיום השלום היא טעות היסטורית הרת אסון."

המר: החלטת ארה"ב חפוזה וחד צדדית

שעי"ה

"החלטתה של ארה"ב להיכנס לדיאלוג עם אש"ף היתה חפוזה, חמורה וחד צדדית. היא עלולה להשאיר את ישראל כבודדה במערכה על קיומה" — אמר שר הדתות זבולון המר.

לדבריו, אש"ף אינו רשאי לבוא בקהלנו רק משום שראש אירגון המרצחים הזה מפריח הצהרות תרמית.

השר זבולון המר מציע את קיומה של אחדות ואחריות לאומית, שתעמיד את ישראל כחזית מלוכדת מול מיתקפת ההסברה ויחסי הציבור של האירגון שידי אנשיו מגואלות בדם.

חד"ש מברכת על החלטת ארה"ב לשאת ולתת עם אש"ף

סאריילי שחר

הנהלת חד"ש מעריכה שהחלטת ממשלת ארה"ב לנהל שיחות עם הנהגת אש"ף היא החלטה נכונה וחיובית. ארה"ב הגיעה למסקנה זו, קובעים בחד"ש, בהשפעת לחץ של דעת הקהל הבינלאומית, האינתיפאדה, וההחלטות מועצת אש"ף באלג'יר.

חד"ש קוראת לממשלת ישראל לשנות מדיניותה ולפתוח במו"מ עם אש"ף על בסיס הכרה הדדית ולהקים מדינה פלשתינית עצמאית לצידה של מדינת ישראל.

קורת רוח במדינות ערב מהחלטת ארה"ב; אש"ף: זה ארוע היסטורי

סוריה שותקת נוכח ההחלטה של ארה"ב ● מצרים לנו חלק חשוב בהחלטה ● ירדן העיתוי — חשוב

אורי הורוביץ

בעולם הערבי היו כצפוי התגובות אוהדות להחלטת ארה"ב לפתוח בדיאלוג עם אש"ף. סוריה שותקת ועד כה לא גינתה את ההחלטה האמריקנית או בירכה עליה.

באש"ף התקבלה ההחלטה האמריקנית בסיפוק. אישים שונים באש"ף ראו בהחלטה אירוע היסטורי. דובר אש"ף אחמד עבד אלרחמן הביע אתמול תקוותו שהדיאלוג העתידי בין אש"ף בארה"ב יביא להכרה של ארה"ב בהגדרה עצמית לפלשתינים ולזכותם במדינה עצמאית.

יו"ר המועצה הלאומית הפלשתינית סאיח אמר, שההחלטת ארה"ב חכמה. לדבריו, היא נטלה את האחריות שלה כמעצמה לקדם את נושא השלום. מנהיג החזית העממית ג'ורג' חבש בירך אתמול על ההחלטה האמריקנית ואמר, כי היא ניצחון האינתיפאדה.

הוא קרא להתריפה עד שארה"ב וישראל יכירו במדינה הפלשתינית. נאיף חאוותמה רואה בהחלטת ארה"ב נסיגה ממדיניותה הקודמת וניצחון בינלאומי לאינתיפאדה. לדבריו, צריך להמשיך ללחוץ על ארה"ב שתיענה בחיוב ליוזמה לכנס ועידה בינלאומית.

בתגובה לדברי ערפאת בז'נווה הדגיש דובר החזית הדמוקרטית שחייבים לדבוק בדייקנות בהחלטות המועצה הלאומית הפלשתינית באלג'יר.

משרד החוץ המצרי טען אתמול, שלמצרים חלק חשוב בהחלטה האמריקנית. אוסמה אלבאז, יועצו של מובראק אמר אתמול שההחלטה היא היסטורית ותחזק את מאמצי השלום באיזור.

סוריה שותקת

שר ההסברה הירדני האני אל חסאונה אמר שההחלטה האמריקנית היא התפתחות חשובה ונחוצה לשלום. כן רואה השר הירדני חשיבות בעיתוי שכן המימשל הבא של בוש יוכל להיכנס דרך פתח שכבר נפתח עבורו.

כאשר לעמדה הסורית. אמצעי התיקשורת של סוריה לא הגיבו על החלטת ארה"ב. הסורים הסתפקו בתיאור כינוס ז'נווה בלי להתייחס לנאום ערפאת. עם זאת עיתון "אלבעת", עיתון מפלגת השלטון בסוריה מתח אתמול ביקורת על מי שכינה המוותרים והנכנעים שעמדותיהם לא יביאו לתוצאות.

בלוב היו אתמול הפגנות נגד מה שכונה מגמות ערביות להכיר בישראל. המלך חוסין בא אתמול לביקור קצר בקהיר ונועד עם הנשיא מובראק. מקורות ירדנים מסרו שהפגישה נועדה לדיון בקידום הנושא הפלשתיני והחלפת דיעות בקשר למהלך האמריקני האחרון.

סניורה מוכן לקבל הצעתו של פרס לבחירות בשטחים

פנחס ענברי

עורך אל פאג'ר חנא סניורה, מוכן לקבל את הצעתו של שר החוץ, שמעון פרס לערוך בחירות בשטחים אבל בתנאי, שייעשו לאחר התייעצות עם אש"ף. עוד אמר, כי שלום בין ישראל לפלשתינים לא יבוא במכה אחת, אלא בשלבים, לפיכך אפשריים הסדרי ביניים בדרך לשלום כולל.

סניורה קרא לישראל לעשות מחווה כלפי הפלשתינים ולשחרר את כל העצורים ולפזר את מחנות המעצר. לדעתו, שיפור האווירה על ידי התקדמות בתהליך השלום יביא לידי הרגעת הרוחות בשטחים ולהרגעת האינתיפאדה.

הוא אמר, כי ההישג בהחלטת ארה"ב לפתוח בדיאלוג עם אש"ף הוא הישג של האינתיפאדה. ובא לידי מימוש רק הודות לאינתיפאדה. לדעתו הוכח, כי הדרך המדינית, ומאבק לאומי בלתי אלים, אלא מרי אזרחי, יכול להביא הישגים גדולים.

סניורה שוחח עם כתבנו לאחר שובו מפריז. למעשה היה אמור סניורה להשתתף במשלחת פלשתינית, שתיפגש עם שולץ, אבל הפגישה התבטלה עקב סירובו של שולץ להעניק אשרת כניסה לערפאת.

ביקורת מתונה של ארה"ב על גירוש הפלשתינים

ארה"ב הביעה אתמול מורת רוח מתונה בלבד מגירוש שלושת הפלשתינים תושבי השטחים על ידי ישראל.

דובר מחלקת המדינה צ'רלס רדמן שנשאל על כך אמר אתמול, כי ידועה מדיניותה הקבועה של ארה"ב נגד גירושים מהשטחים המוחזקים. אשר לשלושת הגירושים שהיו שלשום "איננו יודעים את כל העובדות ואנו מחפשים מידע נוסף".

"קרן מקפת" — מרכז לפנסיה ותגמולים
מודיעה כי סדר היום לאסיפה הכללית של האגודה, שנועדה ליום שלישי, 27 בדצמבר 1988, יהיה כדלקמן:
א. סקירה ודו"ח תקופתי.
ב. דו"ח ועדת הביקורת.
ג. אישור חברי מועצת האגודה.
ד. אישור חברי ועדת ביקורת.
ה. התאמת הוראות התקנון לתקנות רשות השיפוט.
ולא כפי שפורסם.

מוצרי תכן חברה לשיווק בע"מ
מודיעה ללקוחותיה כי:
לרגל ספירת מלאי
המחסנים יהיו סגורים
בסניפינו
תל־אביב, חיפה, ירושלים, ובאר־שבע
ביום ה' 29.12.88, (משעה 12.00) וביום ו' 30.12.88

מפ"ם קוראת ליוזמה מדינית של מחנה השלום ולמו"מ עם אש"ף

סאריילי שחר, יהודה צור

"על הממשלה הממונה והנדהמת בירושלים, להמיר את הודעות הצער וקריאות השבר בהערכת מצב שקולה, מפוכחת, הכוללת מסקנות מעשיות", כך הגיב מזכ"ל מפ"ם, אלעזר גרנות, על החלטת ארה"ב לפתוח בשיחות עם אש"ף. גרנות הוסיף: "זוהי בשורה טובה לכל שוחרי שלומה ודורשי טובתה של ישראל. תנאי נוסחת שם־טוב יריב התמלאו, והמהלך לשלום באיזור הוא בלתי נמנע. מי שלא יצעד לקראתו יינרר אליו בעל כורחו".

בהודעת ריכוז מפ"ם נאמר, כי בעקבות החלטת ארה"ב, קוראת מפ"ם לממשלת ישראל לחדול ממדיניות הסירוב והניכור לשינויים המשמעותיים במחנה הפלשתיני ומהמהלך הבינלאומי לשלום באיזורנו, ולפתוח במו"מ עם אש"ף, כדי להעמיד במבחן את כנות הצהרותיו, ולחתור לסיום הסיכסוך בין שני העמים, מו"מ שיתבסס על הכרה הדדית ויציאה ממעגל האלימות והטירור.

בהודעה נאמר עוד, כי הכרעתה של ממשלת ארה"ב לפתוח בשיחות עם אש"ף מסתמכת למעשה על הנחות היסוד של נוסחת שם טוב יריב, שיזמה מפ"ם עוד לפני 15 שנה ומאז נאבקה על יישומה המדיני. אם ממשלת ישראל לא תשכיל לנצל את המפנה שנוצר, כדי לחתור להידברות עם הפלשתינים, היא תביא את ישראל לבידוד בינלאומי חמור ביותר, אף ללא גיבוי אמריקני. הכרזה ישראלית על נכונות למו"מ עם אש"ף ופתיחת אפיקי ביטוי פוליטיים לגיטימיים בשטחים, ובכללם בחירות חופשיות לרשויות המקומיות, תיצור את התנאים להפסקת האינתיפאדה ותחסוך בקורבנות, בהרס ובסבל רב לשני העמים.

מפ"ם קוראת למפלגת העבודה לא להצטרף לממשלה בראשות שמיר, לאמץ לפחות עתה את נוסחת שם־טוב יריב הלכה למעשה, ולהתייצב במרכזה של חזית אופוזיציונית לוחמת לשלום.

מפ"ם קוראת לכל כוחות מחנה השלום להתלכד למאבק ציבורי חסר פשרות בעד יוזמה מדינית ומו"מ עם אש"ף, למען עתידה שלומה ובטחונה של מדינת ישראל.

קבוצה של 40 חברים מדור ההמשך של מפ"ם דרשה אמש מריכוז מפ"ם, להעמיד את המפלגה בראש מאבק ציבורי למען משאומתן עם אש"ף. "אנו החתומים מטה פונים לריכוז מפ"ם להחליט על פתיחת מאבק ציבורי פוליטי שמפ"ם תעמוד בראשו בשיתוף כוחות השלום למען פתיחת משאומתן בין ישראל לאש"ף".

תנועת ר"צ קוראת לערוך בחירות חדשות בהקדם

שעי"ה

סיעת ר"צ מברכת על ההחלטה ארה"ב, המקרבת נאור את המזרח התיכון אל השלום. שהוא עכשיו בהישג יד. ר"צ קוראת לקיים בחירות חדשות בהקדם, כי הבחירות שהיו כאילו לא היו.

הן היו על נושאים מדומים ומציאות פוליטית שאינה עוד. בחירות חדשות יאפשרו להכריע באופן ממשי וחותך בין הדרך למו"מ עם אש"ף ולשלום עם כל עמי האיזור ובין הדרך למלחמה עם כל העולם הערבי.

מלוני קלאב אילת
מבצע - 19.5 ש"ח
לאדם (מינימום 4 נפשות בחדר)
במלון חדרים משפחתיים הכוללים:
★ מטבחון ★ טלפון ★ מסעדה
★ מקרר ★ בריכה ★ פאב
(ניתן להזמין טלויזיה צבעונית לחדר)
מלוני קלאב ☎ 059-31181-5

"מורשת", בית־עדות ע"ש מרדכי אנילביץ' וספריית פועלים

ספרים חדשים
- רוז'קה קורצ'קי־מרלא / רוז'קה, לחימתה, הגותה, דמותה. הספר יצא לאור כיחידה של "ילקוט מורשת"
- וולף זילנסקי / תהפוכות גורל. סיפור־חיים של גיבור ברית־המועצות
- ביד חברי קיבוץ מגידו / אשר זכרנו לספר. קובץ עדויות שהוא אספקלריה מקיפה ומרשימה
- ברוך יחיאלי / "עקיבא" — תנועת נוער ציונית כללית. צמיחתה, התפתחותה ולחימתה בשנות השואה
- חיים שיינפלד / מגילת גיטו לבוב ומחנה יאנובסקי. תעודה בעלת־ערך ומחווה־של־כבוד כלפי יהודי לבוב המעונים והנרצחים
- שלום חולבסקי / בטופת הכליון. יהדות ביילורוסיה המזרחית במלחמת העולם השנייה
- אבא קובנר / משלו ועליו. הספר יצא לאור כיחידה של "ילקוט מורשת"

מהדורות חדשות
- רוז'קה קורצ'ק / להבות באפר
- מרים שטיינר־אביעזר / החייל בעל כפתורי הזהב

ניתן לרכוש את ספרי "מורשת" בחנויות הספרים המרכזיות ובמשרדי ההוצאה לאור, רח' שאול המלך 8 (בית "כור" חדר 204 ת.ד. 40009, טל' 03-435472

נחשפה חוליית מחבלים שפעלה בת"א; ישראלי סיפק כלי נשק

12 חברי החוליה שנעצרו הודרכו על ידי ארגון "פתח" והחזית הדמוקרטית של נאיף חוואתמה ● חברי החוליה פגעו בארונות סעף בתל אביב והציתו כלי רכב ● היו אמורים לפגוע בכלכלת ישראל

זהבה מזוס

המשטרה והשב"כ חשפו חוליית מחבלים שפעלה באזור תל אביב והמרכז. 12 חברי החוליה הם ישראלי ותושבי השטחים שעבדו בבתי קפה בכיכר אתרים.

חברי החוליה הודרכו על ידי ארגון "פתח" והחזית הדמוקרטית של נאיף חוואתמה. אתמול הסיר שופט בית שופט השלום אילת צו איסור פרסום על הפרשה.

בידי המשטרה והשב"כ כאמור 12 חשודים בהם תושבי הגדה ואזרח ישראלי. החקירה נגד החשודים הסתיימה. תיק החקירה הועבר לפרקליטות הצבאית להגשת כתבי אשום.

בחודש נובמבר התקבלו במרחב ירקון 8 תלונות על גרימת נזק בזדון לארונות סעף של חברת "בזק". החבלות, שגרמו לניתוק אלפי מינויים, היו בכיכר אתרים וברחובות פינסקר, חובבי ציון, גאולה, בוגרשוב, וסירקין. כן הוצתו ארבעה כלי רכב חונים ברחוב מאפו.

בתחילה הועלו השערות שונות באשר למניע למעשים. במשטרה העריכו כי מדובר במעשי נקם של מפוטרים, או התנכלות של מפעילי טלוויזיות פיראטיות.

רק פעילות אנשי המחלקה לזיהוי פלילי ירקון, הביאו לזיהוי החשוד איהב גברין בן 20, תושב אום אל פחם.

בחיפוש בביתו ניתפסו פנקס ורשימת רחובות שבהם מצויים ארונות סעף של "בזק". משהתברר מחקירתו של גברין, כי מדובר אירוע חבלני עריין, שותף השב"כ בחקירה. ועוד שלושה חשודים נעצרו.

בין השלושה, ראש החוליה חאלד בן מוחמד אל בטט בן 25 מדהריה שליד חברון, באסם בן סאלח קואסמה בן 20 תושב מזרח ירושלים ועומר אבדאל קאדר סוויטי בן 20 תושב בית עווא שבגדה.

תח9 מחקירתם עלה, כי שלושה מהם חברים בחוליית מחבלים שהופעלה על ידי החזית הדמוקרטית של נאיף חואתמה. הרביעי בחבורה שהשתתף רק בכמה אירועים הוא חבר ארגון "פתח", שעבד עם השאר בבתי קפה בכיכר אתרים.

בהמשך החקירה חשף השב"כ חוליות מחבלים נוספות שעסקו בין השאר בתיווך ובהשגת כלי נשק לפעולת. עוד התברר, כי באחד מכלי הנשק, שהשיגו חברי החוליה, נרצח אחמד זערור, תושב אום אל פאחם לפני כחצי שנה.

בפרשת כלי הנשק עצרה המשטרה את אלי מסיקה בן 26 ממושב אביאל. הוא חשוד באספקת אמצעי לחימה לחוליה. אתמול הוארך מעצרו ב־8 ימים.

על פי החשד, היו אמורים חברי החוליה לחבל בכלכלת המדינה, ובנוסף לחבלות בארונות הסעף והצתת כלי הרכב, התכוונו לפגוע בין השאר בתחנה המרכזית בהרצליה, לשפוך שמן גריז ומסמרים בצירי תנועה מרכזיים, לשרוף כלי רכב צבאיים ולחבל במפעלים.

מקורות לבנוניים: צה"ל חטף ארבעה מאנשי "אמל" מתבנין בדרום לבנון

ארגון אמ"ל שבה בתגובה 4 חיילים של יוניפי"ל והם שוחררו אחרי כשעתיים עקב התערבות של מנהיגות "אמל" בבירות ● מקורות בצור אומרים שאנשי השב"כ שבו מחבלים פרו־איראניים

יהודה צור, אי.פי, סי"צ

ארגון "אמל" החזיק אתמול כשעתיים ארבעה חיילים אירים לאחר שהשתלט על הנגמ"ש שבו סיירו, כגמול על שבייתם של ארבעה תושבי הכפר תיבנין ובהם מנהיג "אמל" באזור.

סוכנות אסושייאטד פרס מוסרת מפי מקורות לבנוניים בבירות, כי תושבי תבנין נחטפו בידי חיילי צה"ל וצד"ל. אלה הסתננו מבעד לקווי יוניפי"ל וחטפו מנהיג של ארגון "אמל" באזור.

המקורות טוענים, כי מדובר בשני חיילים ישראליים ושלושה מאנשי צד"ל שחטפו את המנהיג קספי. לדבריהם, קספי עמד בראש פעולות נגד כוחות ישראליים וצד"ל.

מקורות בצור מוסרים כי נחטפו מחבלים פרו איראניים בידי כעשרה אנשי שב"כ, שהגיעו לכפר בשתי מכוניות. לדברי מקורות אלה הם "אילצו את הארבעה להיכנס למכוניות ונסעו לכיוון רצועת הביטחון.

למקום הגיעו במהירות עשרות רבות של אנשי "אמל" חמושים, וכאמור השתלטו על נגמ"ש יוניפי"ל.

רק לאחר התערבות של מנהיגי אמל בדרום לבנון, על פי הוראת המנהיגות בביירות, שוחררו אנשי יוניפי"ל.

מקורות בדרום בלבנון מסרו, כי באזור מתוח מאוד. הכפריים ואנשי אמל מאיימים לנקוט פעולות תגמול נגד ישראל וצד"ל בגלל החטיפה. הם אישרו שאנשי אמל השתלטו כשעתיים על אנשי יוניפי"ל.

מזכיר ההסתדרות ישראל קיסר שסייר אתמול במפעלי התעשייה של קיבוצי הירדן, התעכב גם ליד קברו של ברל כצנלסון. ראש המועצה האזורית עמק הירדן זאב שור אמר לקיסר, כי לפני שההסתדרות יוצאת בתוכניתה החדשה אולי עדיף לחזור למקורות ולראשי התנועה. (תצלום:ליאון מינסטר)

3 שנות מאסר לחייל שהורשע בהריגת תושב השטחים

אבי בניהו

חייל צה"ל שהורשע בהריגה, נידון אתמול ל־3 שנות מאסר, מהן שנה וחצי בפועל. בית הדין הצבאי של פיקוד מרכז הרשיע את החייל כירי כדורי גומי בחודש מרץ 88 במהלך סיור צבאי בכפר בידו שבנפת רמאללה.

מהירי נהרג תושב המקום. הרכב בית הדין הצבאי דחה את גירסת הנאשם כי הוא וחבריו היו נתונים בסכנת חיים, שחייבה אותם לפתוח באש. פסק דין זה הוא העונש הגבוה ביותר שהטיל בית דין צבאי, על עבירות הריגה וחריגים בשטחים מראשית ההתקוממות.

וינוגרד מונה לנשיא בית המשפט המחוזי

בצלאל עמיקם

שר המשפטים אברהם שריר מינה את השופט אליהו וינוגרד לנשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב. ד"ר אליהו וינוגרד, יליד, 1926 מונה כשופט בית משפט השלום בתל אביב בשנת 1972. ב־1977 מונה לשופט בית המשפט המחוזי בתל אביב.

מ־1983 היה סגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב. השופט וינוגרד חיבר ספרי משפט שונים. הוא יכהן כנשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב, שהוא הגדול בבתי המשפט בארץ. הוא יחליף את הנשיאה חנה אבנור, הפורשת לגימלאות באמצע ינואר. השר איחל הצלחה רבה לנשיא בית המשפט המחוזי הפורשת, השופטת חנה אבנור.

ממסקנות כינוס אינטרנציונאל הנשים הסוציאליסטי:

עד שחדרו הנשים בעולם לפרלמנטים ברח מהם הכוח

ורד לוי

לנשים אין דריסת רגל במוקדי העוצמה הפוליטיים־כלכליים החדשים במדינות המערב. ככל שהן זוכות לתפקידים ציבוריים בכירים יותר, בורח הכח הפוליטי אל מקומות אחרים הנעולים בפניהן.

על תופעה מוזרה זו קבלו שבעים פעילות סוציאליסטיות בכינוס אינטרנאציונאל הנשים הסוציאליסטי בפאריס. נציגת מפם בכינוס בתיה קינן מסרה, כי המסקנה היא שנשים עדיין רחוקות מאד מן השלטון.

דלתות השלטון נפתחו לנשים, אך הן מצאו חדרים ריקים. עדיין הן מוגבלות פרט למקרים בודדים. דווקא מרגרט תאצ'ר הפכה בין הנשים הסוציאליסטיות מופת של הצלחה נשית.

היא צוינה לשבח כמי "שהביאה תועלת רבה למעמדה הפוליטי של האשה". אחריה אי אפשר לטעון, כי נשים אינן מסוגלות לנהל מדינה. עם זה היא יוצאת דופן. הנשים הביעו תיסכול. בשעה שעלה בידן לחדור לפרלמנטים אחרי מאבק ממושך, ברח מהם הכח.

מוקדי ההחלטות נדדו אל הבנקים הבינלאומיים ואל התאגידים. בארגונים אלה אין לנשים דריסת רגל. ההחלטות הפוליטיות מתקבלות בין גברים בקבוצות קטנות ובמקומות אינטימיים.

פעם היו אלה בתי בושת. היום מדובר בכל מיני מועדונים חברתיים. הסקנדינביות סופרו, כי הפוליטיקאים שלהן מתיחדים בסאונה. סוציאליסטית מקנדה אמרה, כי בלי שותפות שווה לנשים, הדמוקרטיה נתונה בסכנה. היא דרשה מן המפלגות להבטיח ייצוג שווה לאשה.

בתיה קינן אמרה, כי צריך לפסול מכסות לנשים כתופעה מבוערת. היא משקפת לדבריה חוסר שוויון. כולן הסכימו, כי הנשים לא טובות יותר מן הגברים. לא בגלל שהן שוות יותר או פחות מגיע להן או לא. הן רק תובעות שוויון ותחלתי. הן הבטיחו להמשיך במאבק.

המשקיפים

בזעם, תדהמה

(סוף מעמוד ראשון)

בבחינה מספר פעמים, כולל בעצרת האו"ם בז'נבה. שלום במסיבת העיתונאים בז'נבה הוא עמד במבחן וארה"ב החליטה לשוחח איתו. אש"ף היה והינו אירגון טרור. אין זה חשוב מה ערפאת אומר. חשוב מה הוא עושה. ישראל צריכה להתגייס למערכת הסברה מדינית בארה"ב. תוך זמן לא רב גם האמריקנים יווכחו כי טעו. העולם וישראל יפרשו את החלטת ישולץ כנסיגה אמריקנית מהמערכה נגד הטרור. אש"ף הוא בכיר אירגוני הטרור בעולם. שנים ישראל נלחמה בו לבד והיא תאלץ לעשות כן גם בשנים הקרובות. ההחלטה האמריקנית לא תקרב את השלום, להיפך. למרות ההחלטה היחסים שלנו עם ארה"ב ימשיכו להיות טובים מאוד. אנחנו בעלי ברית. הפיתרון היחיד לקיפאון במזרח התיכון הם הסכמי קמפ דייוויד. אנחנו ניזום יוזמות שלום לפי מודל זה. השלב הראשון יהיה הקטנת פערים בינינו לבין הערבים. הדרך צריכה להיות הסדר ביניים, בדרך להסדר סופי. אם הערבים בשטחים יפסיקו את האלימות אין לשלול בחירות דמוקרטיות בשטחים, לקביעת הנציגות של הפלשתינאים בשיחות השלום.

"ארה"ב מעדה"

יוסי בן אהרון טען כי ארה"ב מעדה. היא נכנסה למילכוד בגלל פירוש פשטני לדברים שאמר ערפאת בז'נבה. יש לקוות כי השיחות בין שגריר ארה"ב בטוניס ונציג אש"ף שם יכשלו. אש"ף איננו יכול להכיר בקיומה של ישראל. ארה"ב איננה יכולה להסכים להקמת מדינה פלשתינית בשטחים. מדינות בעולם ואש"ף סבורות כי ניתן לכופף את ישראל באמצעות ארה"ב. הן יווכחו בטעותן. ישראל לא תוותר על האינטרסים הבסיסיים שלה. לא נישא וניתן עם אש"ף, מי שחותר תחת אושיות קיומנו. בן אהרון קיים אתמול מסיבת עיתונאים לכתבים הזרים בישראל.

פרס:התשובה יוזמה

שר החוץ שמעון פרס הגדיר את החלטת ארה"ב כיום עצוב לישראל. חל שינוי מאוד רציני בעמדותיה של וושינגטון. התשובה הישראלית צריכה להיות יוזמה מדינית חדשה. בקבוק תבערה אחד בשטחים יערער את אמינות כל המגדל שבנה ערפאת. במסיבת עיתונאים מיוחדת לכתבים הזרים בישראל העריך פרס כי "יש שינוי ברטוריקה של אש"ף אך לא במעשיו". ישראל תקיים דיאלוג לשלום עם משלחת נבחרת של ערביי השטחים. בחירות דמוקרטיות ייערכו שם אם האלימות תיפסק לתקופת מה. למרות ההחלטה היחסים בין ארה"ב לישראל ימשיכו להיות טובים. זו לא פעם ראשונה שיש לנו חילוקי דיעות קשים עם וושינגטון. פרס הדגיש כי גם אם יהיה שר אוצר בממשלה הבאה, ימשיך במעורבותו בתהליך השלום כנו"מ רוה"מ.

מודעי: לא מחייב אותנו

יצחק מודעי טען כי ארה"ב איננה יכולה לסגת מהתחייבויות מפורשות וכתובות לישראל. העמדה האמריקנית החדשה איננה מחייבת בהכרח את ישראל. עלינו לפתוח במתקפת הסברה רחבה, כה נבהיר מיהו ומהו אש"ף. שיחות מו"מ בין וושינגטון וערפאת אין משמעותה הצלחה אוטומטית.

וייצמן — היחיד שבירך

היחיד בשרים שבירך על החלטת ארה"ב, היה עזר וייצמן. להערכתו אש"ף וערפאת נכנעו ללחצי ארה"ב, ושינו מהותית את מצעם. יתכן שאתמול נפתח עידן חדש במזרח התיכון, עידן של שלום. [illegible] משרד החוץ לא מקובל על [illegible] מאחר ואש"ף הכיר בישראל, [illegible] בהחלטות 242 ו־338, וגינה [illegible] הטרור יש להיכנס למו"מ איתו. שלום עושים רק עם אויבים [illegible] העולם תומך במו"מ עם הפלשתינים דרך אש"ף. יש עמדות של [illegible] מו"מ ובהמשך הן מתגמשות [illegible] חייב להיות שר החוץ בממשלה הבאה. המערך צריך לשנות [illegible] עמדותיו. "אם הייתי מאמין שמפד"ל והליכוד יכולים לנהל מו"מ [illegible] אש"ף הייתי נשאר בליכוד". [illegible] עם ערפאת לא יביא להצבת טנקים בשכם, כפי שאין טנקים באל־עריש. אנחנו חזקים מאוד מבחינה צבאית. אם לא נדבר עם אש"ף לא נדע [illegible] פיו וליבו שווים.

נחילי ארבה בדרום מזרח ירדן

רויטר

רבת עמון. נחילי ארבה [illegible] בדרום מזרח ירדן בפעם הראשונה [illegible] 30 שנה, מסר משרד החקלאות הירדני. צוותים נשלחו לאזור להילחם בארבה, שכבר גרם [illegible] נזקים כבדים באפריקה ובמזרח התיכון.

שר החקלאות הירדני, מרוואן אל אומעוד, שהגיע במסוק לאיזור, אמר כי ירדן זקוקה לאמצעים נוספים ומטוסי ריסוס כדי להילחם בארבה. גרמניה וארה"ב הבטיחו לספק לירדן ציוד כזה בשווי של כחצי מיליון דולר. טרם נודע מה היקפו של הנזק.

הוצת בניין מועצת ג'ית

כתבנו בעמק

נזקים כבדים נגרמו אמש לבניין המועצה המקומית [illegible] שהוצת.

משטרת תחנת עירון [illegible] בחקירה, חושדת שהרקע היה פלילי ולא חבלני.

עצרת או"ם אישרה המונח "פלשתין" במקום אש"ף

ע"צ

ג'ינבה. — העצרת הכללית של האו"ם החליטה אתמול ב־104 קולות נגד 2 ו־36 נמנעים כי החל מהיום תשתמש בהגדרה "פלשתין" במקום "הארגון לשחרור פלשתין". ההחלטה שאושרה בתום הדיון על הפלשתין בג'נבה, מדגישה כי שינוי־ההגדרה זה נעשה "בלי לפגוע במעמד ובתפקיד המשקיף של אש"ף בתוך מערכת האו"ם, בהתאם להחלטות ולנוהג המקובל באו"ם". מצד שני, "רשמה העצרת הכללית לפניה את הכרזת המדינה הפלשתינית על ידי המועצה הפלשתינית הלאומית ב־15 בנובמבר 1988, ומכריזה על הצורך [illegible] לאפשר לעם הפלשתיני לייסד את ריבונותו על הטריטוריה שלו הכבושה מאז 1967". ארה"ב וישראל הצביעו נגד ההחלטה [illegible].

מכרז מספר 88/9

ביצוע הנחת קווי ביוב פנימיים

העירייה מכריזה בזאת על קבלת הצעות מקבלנים לביצוע הנחת קווי ביוב פנימיים באורך של 1650 מטר אום־אל־פחם (שכונת כלאילי). את מסמכי המכרז ניתן לרכוש תמורת 400 ש"ח אשר לא יוחזרו אם זכה הקבלן ואם לא זכה וזאת במשרד מהנדס העירייה בשעות העבודה הרגילות. סיור הקבלנים יתקיים ביום רביעי 21.12.88, בשעה 10 בבוקר בבניין העירייה.

את ההצעות בצירוף ערבות בנקאית בגובה 5% מערך ההצעה לתקופת שלושה חודשים יש להגיש לעירייה עד ליום חמישי, 29.12.88 בשעה 12 בצהרים [illegible] סגורה ברישום "מכרז הנחת קווי ביוב פנימיים" (שכונת כלאילי).

רשאים להשתתף במכרז קבלנים בעלי נסיון הרשומים בפנקס הקבלנים [illegible] ראשי במקצועות ביוב, ניקוז ומים ושתעודות הרישום מצורפות להצעה. כל הצעה שלא צורפו לה האישורים הדרושים או הערבות הבנקאית הנ"ל לא תובא [illegible]

אין העירייה חייבת לקבל את ההצעה הזולה או כל הצעה אחרת.

האשם מחמיד, ראש העי[illegible]

מוסף שבת

עורכת: נודה סער עריכה: תמר משמר עיצוב גראפי: רחל דביר

זה היה השבוע שלו

צילום: איי.פי.

"אייבי נתן עוד ייענש על שדיבר איתי"

טלי סילוני, ז'נבה

ז'נבה השלווה שלשפת האגם, ז'נבה של קלווין וגדולי הרפורמציה, יש לה מינהגים שמרניים משלה. בראשית השבוע חגגו הז'נבאים את חגם המקומי המסורתי. פעם בשנה אתה יכול לראות אותם עולים בסימטאותיה הצרות של העיר העתיקה, לבושים כמדי מלחמה של המאה ה־16. הכלח אבוקות מנצנץ בקסדות נחושת ממורקות, ובחצר שכמבוא הקתדרלה המרכזית מהדהדות פרסות סוסי הפרשים. חיילים מדגלים כידונים ארוכים, וכיתת יורים מרעימה ברובים עתיקים, סבי סביהם של הרובים המודרניים. בחלונות הראווה של חנויות המגדניות נשקפים סירי שוקולד כרסתניים — והכל לזכר רוגנת אמיצה, בשכבר הימים, שהערתה דוד מרקידקות רותח על ראש פולשים צרפתיים והושיעה את ז'נבה מכיבוש אויב.

אבל השבוע התהלכו בחוצות ז'נבה, העסוקה במסעי הקניות לחג המולד, לא רק חיילי שוקולד כמדים ססגוניים, אלא גם מאות על מאות של חיילים ממשיים מאוד, בחגור צבאי מלא ובמדי הסוואה מנומרים. תשלובת הבניינים המפוארת של ארמון האומות המאוחדות, העטורה גנים מטופחים, מדשאות ופסלים, הוקפה גדר תייל רוטקנית — בעגה המוכרת שלנו מכנים זאת, בפשטות, "קונצרטינות" — שלאורכה נבנו עמדות מקלעים מאיימות, מכוצרות בשקי חול. לא היה גם שמץ דבר תיאטרלי בחיילים אלה, שאצבעם לא משה מבית ההדק. היה, לעומת זה, משהו מצער במחזה זה, לו רק טרח המסתכל לתת דעתו לרגע לסמלים ולמשמעם — "שדרת השלום" רחבת הידיים המובילה לשערי ארמון האו"ם והבניינים המפוארים, שעל קירותיהם חקוקים מיטב הפסוקים בשבח השלום וטוהר האדם — כל אלו לבשו דמות מחנה צבאי מבוצר ומחומש.

מבצע אבטחת שלושת ימי המושב המיוחד — 43 במספר — של העצרת הכללית של האו"ם, מומש ברצינות תהומית: שדה התעופה של ז'נבה נראה כשטח תמרונים צבאי, שעה שעל מסלולי הנחיתה פיטרלו נגמ"שים ומשאיות גדושות חיילים. גדוד שלם של חיילי צבא סדיר מברן גויס במיוחד למשימה, שלא לדבר על כוחות עצומים של אנשי משטרה ומאבטחים אזרחיים.

הדיונים, הנאומים הארוכים והנפתלים וההחלטות שגרשו את לוח הזמנים של העצרת עוד יפרנסו פרשנים ומומחים ימים רבים. במרחב ה"כאן" וה"עכשיו", היו אלה, במידה רבה, שלושה ימים המוקדשים למופיעים ולקהלם — גרודים של אנשי תקשורת מכל העולם, מכל עיתון, תחנת רדיו וטלוויזיה שאפשר להעלות על הדעת. הליך קבלת רשיונות המעבר לתחום ארמון האו"ם היה קפדני ביותר — והותו של כל עיתונאי אומתה שוב ושוב, והרשיון המבוקש הונפק רק תמורת אישורים מפורטים מן המערכות.

נאומו של ערפאת ביום הראשון של העצרת תוכנן מראש כאירוע המרכזי. כבר בערב הקודם נודע לצבאות העיתונאים, שהתגודדו בחדרי התקשורת, כי רק קומץ של בני מזל יזכו בתג שיאפשר להם לשבת ביציע העיתונות באולם עצמו ולראות את ערפאת עין בעין. רוב הכתבים נאלצו לצפות במתרחש מעל מסכי טלוויזיה במעגל סגור באולם סמוך.

כניסתו של ערפאת לאולם היתה, כצפוי, דרמטית: מלווה באור זרקורי צוותי הטלוויזיה ובציקצוקי עשרות מצלמות, נכנס ערפאת בצעד מהיר, לקול מחיאות כפיים, ועלה על דוכן הנואמים. לבוש במדי שרד צבאיים, עטור בכפייה המסורתית שלו, נשא ערפאת את דבריו בערבית.

יאסר ערפאת שובר את כללי המשחק, וייאמר עליו מה שייאמר — אין ספק שאין הוא נואם רגיל. על הנקודות החשובות בעיניו לא היסס לחזור פעם ופעמיים, מילה במילה, מושך את ההברות באיטיות. כאשר דיבר על ענף הזית של השלום, שכבר היה לעץ, על הצורך לזנוח את אימי המלחמות ולהשיג סוף סוף את השלום, כאשר קרא למנהיגי ישראל לבוא לז'נבה ולרון — אפשר היה לראות לפי נידי ההסכמה של הראשים ביציע העיתונאים, שהדברים עשו את הרושם המבוקש. מבחינה עניינית, אפשר שלא היה בנאום חידוש של ממש, ועיקריו כבר נישאו באלג'יר, בשטוקהולם או באירועים אחרים. ערפאת הציג דברים רבים באור חד צדדי, ובנאומו אומנם היו חזרות ארכניות ופיסקאות מכבירות של הודיות טכסיות, אבל באותן שישים דקות, וגם שעות אחר־כך, היה ערפאת, ללא ספק, הכוכב.

מסיבת העיתונאים של המשלחת הישראלית — שנערכה, כמובן, מן האולם בעת שדיבר ערפאת — איכזבה את העיתונאים, שנהרו אליה הישר מן האולם בתום נאום ערפאת. ייתכן שהריאליסטים והמשופשים ביניהם לא קיוו לדבר, אבל קצב האירועים במקום כמו הכתיב צפייה לתזווה ישראלית כלשהי. במקום זאת השמיע השגריר יוחנן ביין עמדות מוכרות וידועות של ישראל, שאף הפתיעו לא מעטים בקשיחותן. שוב נשמעה ההצהרה שאין אש"ף בן־שיח אפשרי, ש"הפלשתינים בשטחים הם אלה שעימם יש לדבר", ש"ישראל יודעת כיצד יש לנהל שלום" וכי "הדבר היחיד שיכול אש"ף לעשות למען השלום הוא לחדול מלגרום לאנשים ליהרג בשטחים". קשה לומר שהיה זה השמח ברגעים לעיתונאי ישראלי — המתח הראשון שסרר באולם התפוגג תוך דקות מעטות, ועד מהרה החלו הכתבים נוטשים את האולם.

אותן עמדות הושמעו שוב עת נאם השגריר ביין באולם ביום המחרת. המשלחת הפלשתינית לא עזבה כמופגן את האולם. לעומת הלחץ ביציע העיתונות יום קודם לכן, עקבו עתה בנחת אחרי דברי השגריר כשלושים כתבים. ציירי החדשות שהתהלכו בשעות שאחר־כך בקפיטריה הסמוכה לא יכלו להציל מפי השגריר אף מילה אחת שלא נאמרה כבר קודם.

הסקופים הצפויים עוד באותו יום היו מסיבת עיתונאים של ערפאת ונאומיהם של השגריר האמריקני והשגריר הסובייטי. מתוך נאומו של השגריר האמריקני ורנון וולטרס בלטה פיסקה שצוטטה מיד ביותר מעשר לשונות: "עלינו לומר לצדדים (בסיכסוך המזרח־תיכוני) שאנו עייפים מן הסכסוך הזה, עייפים מאי נכונתם לעשות פשרות הוגנות". הסובייטי ואלרי פטרובסקי הפתיע את הכתבים במתינותו.

בערב שבין ימי הפעילות "בשטח" עקבו הכתבים אחרי ידיעותיהם בטלוויזיה וברדיו. במהדורות החדשות של שבע וחצי בערב סקרה הטלוויזיה השוויצרית בקצרה את אירועי היום וריווחה על תוצאות משאל שהספיקה לערוך: שמונים אחוז מן הנשאלים, בכל הקנטונים, תמכו בעניין הפלשתיני.

לקראת ערב שב יאסר ערפאת לכבב. נחש ארוך של עתונאים השתרך לפני יד הרנטגן של הבודקים הבטחוניים בכניסה ל... מסיבת העתונאים.

כמו בשעת הנאום, שוב שוטטו המחפשים אחרי מושב. המתח גאה לנוכח השמועות שפשטו קצת קודם לכן, כי ערפאת עתיד לחדד את דבריו, כדי לעמוד בתנאים שמציבה ארה"ב לשם דו־שיח עם ארגונו. ה"תיזמון" היה ללא פגם: ציפיה מתוחה של חצי שעה ליבתה היטב את הדריכות.

כאשר קרא ערפאת את הצהרתו המבהירה, אט אט ובחגיגיות, וכאשר אמר, מושך את ההברות אחת לאחת, "אני שב ואומר, לשם הפרוטוכול, כי אנו מתכחשים לחלוטין ומכל מכל לטרור, על כל צורותיו, ואנו מכירים בזכות כל המדינות באזור לקיום בשלום ובבטחון, בכלל זה פלשתין וישראל" — היה ברור בעליל, כי הדברים נקלטים לא רק באוזני הכתבים באולם, אלא נרשמים גם במקום אחר, חשוב הרבה יותר. ואמנם, כארבע שעות אחר־כך "התפוצצה" עמדתה החדשה של ארה"ב, שהוגדרה מיד בכלי התקשורת האירופיים כ"מהלומת רעם על ראשה של ישראל": ארה"ב מתעתדת לפתוח בקרוב מאד, באמצעות שגרירה בתוניס, בהידברות ישירה עם אש"ף.

ערפאת יודע היטב את כללי המשחק, את זכות השאלה הראשונה העניק לאייבי נתן והקדים: "זהו אייבי נתן מישראל שעוד ייענש על שדיבר אתי כאן".

את המסיבה העביר ערפאת בקלילות, תוך פרצי צחוק מצד הכתבים ותוך הבהרה עקשנית — בקצב הכתבה ממש — של כל שרצה להבהיר. לשאלות חוזרות ונשנות של עיתונאים שביקשו ממנו הכרה מפורשת בישראל, השיב ערפאת בהחלטיות, שלוש פעמים תמימות — enough is enough.

צעד ראשון

דליה שחורי, וושינגטון

מסיבת העתונאים של מנהיג אש"ף, יאסר ערפאת, בז'נווה, נקבעה לשעה 2, שעון ארה"ב. בשעה 2.30 אחה"צ נשאל הנשיא המיועד ג'ורג' בוש על עמדתו בעניין הידברות עם אש"ף והשיב, כי לא חל שינוי ביחס ליום הקודם (בו נאם ערפאת בפני עצרת האו"ם בז'נווה). באותה שעה עקבו בבית הלבן ובמחלקת המדינה אחרי הנעשה בז'נווה. נוסח דברי ערפאת כבר הופץ בוושינגטון, אבל איש לא היה מוכן להתנבא אם מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ יראה בנוסח זה קבלה או אי־קבלה של תנאי ארה"ב להידברות. גישתו התלמודיסטית־פלפולית יצרה אי־ודאות.

אחרי השעה 4 התקשר שולץ עם היועץ לבטחון לאומי קולין פאואל וביקשו למסור לסגן הנשיא ולנשיא המיועד בוש, ולנשיא רייגן, כי לדעתו ערפאת קיבל במסיבת העתונאים את שלושת תנאי ארה"ב. פאואל דיווח זאת לנשיא המיועד ולנשיא.

זמן קצר אחרי 5 אחה"צ פרסם דובר הבית הלבן מרלין פיצווטר את הודעת רייגן. במחלקת המדינה התקשרו אותה שעה למדינות שונות, כולל ישראל (עוזרו של שולץ, צ'ארלי היל, דיבר עם שגריר ישראל משה ארד), ומסרו על ההחלטה החדשה. שולץ עצמו מסר על כך טלפונית לד"ר הנרי קיסינג'ר, שליחו המיועד של בוש לאזור.

בשעה 6.35 בערב הקריא שולץ לכלי התקשורת את הודעתו שלו. רשת הסי.אנ.אנ., שעקבה אחרי הארועים בתאווה של נמר רעב, מיהרה להכתיר את הארוע: „מיפנה היסטורי במדיניות ארה"ב".

קשה להפחית, אכן, מן הדרמאטיות והחשיבות של הארוע. ייתכן שהיה עובר בפחות תרועה ומהומה אילמלא יצר שולץ ציפיה, שאש"ף ייענה מילה במילה לתנאים האמריקניים. ערפאת, ודוברים אחרים של אש"ף, נראו לעתים כמו רקדני באלט, המופיעים בקטעים וירטואוזיים בזה אחר זה ומצפים למחיאות הכפיים של האמרגן הנודע, שיגאל אותם מאלמוניותם. הוא מצדו ישב קשוב, ופסק אחרי כל קטע: זה עוד לא מספיק. תנסו לנתר יותר גבוה. כשהניתור היה בדיוק בגובה ששולץ רצה, המופע כבר ריכז סביבו, כמו כל תחרות טובה, תשומת לב עצומה. אהדת הקהל היתה נתונה, מובן מאליו, לרקדנים העייפים, שעשו מאמץ כה כביר. אף אחד לא התיימר להבין בבאלט, אבל כל אחד יודע להעריך הצגה טובה. כתבים מן השורה סברו, שערפאת אמר באופן בסיסי במסיבת העתונאים מה שהוא אמר יום לפני־כן בעצרת האו"ם וזמן קצר לפני־כן במושב המל"פ באלג'יר. אבל היתה שביעות רצון כללית מעצם העובדה, שהאנדרדוג הזה, אש"ף המסכן חסר המולדת, שהשתדל כל־כך הרבה, קיבל סוף סוף הכרה וזכה בה בדין.

במסיבת העתונאים בז'נווה אמר ערפאת, בהתרגשות רבה, בקול גבוה, תוך נפנופי מיסמכים ועזרה בלתי־נחוצה מצד יועציו: „בנאומי אתמול היה ברור גם, שאנו מתכוונים לזכות עמנו לחרות ולעצמאות לאומית, לפי החלטה 181 (של האו"ם), ולזכותם של כל הצדדים הנוגעים לסכסוך במזרח־התיכון להתקיים בשלום ובבטחון, וכפי שהזכרתי — כולל המדינה הפלשתינית, ישראל ושכנות אחרות, בהתאם להחלטות (מועצת הבטחון) 242 ו־338. אשר לטרור הודעתי אתמול במונחים לא־מעורפלים, ובכל־זאת אני חוזר (על כך), למען העדות, שאנו מסתלקים באורח טוטאלי ומוחלט מן הטרור, על כל צורותיו, כולל טרור אינדיבידואלי, קבוצתי ומדינתי". ערפאת נסמך על דבריו מ„אתמול", שאותם תלה בהחלטות המל"פ באלג'יר. מעולם לא ידעו החלטות ועידה מתיחת־פנים כזו שערפאת עשה להחלטות המל"פ באלג'יר.

שולץ ראה בדברי ערפאת האחרונים נוסח „בהיר, לא עמום, שאין בו ריבוי־המשמעויות שהיה בהודעות הקודמות". הוא אמר סוף סוף „כן" לאש"ף והעלה בכך את ארה"ב על נתיב חדש ונועז. אילו היה מצליח לעשות זאת קודם, יוזמת השלום שלו לא היתה נכשלת. בעשותו זאת עכשיו, יהיה זכור לטוב במורשה שהשאיר למימשל בוש. גם באש"ף ייזכר כאיש שתרם יותר מכל אדם אחר ללגיטימציה הבינלאומית של הארגון וליוקרה האישית של מנהיגו יאסר ערפאת.

בעצם החלטתה להידבר עם אש"ף — מעבר לטאקטיקה הבומבאסטית שבה נקטה — עשתה ארה"ב צעד, שמחנה השלום בישראל התפלל שתעשה כבר מזמן. זהו צעד ראשון, שהמשכו ההגיוני יהיה שיחות עם ישראל כדי לשכנעה, בדרכים ובאמצעים העומדים לרשות ארה"ב: קיסינג'ר עשוי להיות הנשק הסודי שלה, שאש"ף היום הוא אש"ף אחר: שאש"ף הסתלק מן הטרור וממטרתו להשמיד את ישראל: שאש"ף הוא, אחרי הכל, נציג העם הפלשתיני ואתו יש להכנס למו"מ.

ראש הממשלה יצחק שמיר יעמוד בקרוב בפני הדילמה של חייו: הידברות עם אש"ף, העלולה להביא לוויתור על הגדה המערבית ועזה, או אי־הידברות עם אש"ף והסתכנות בקרע עם ארה"ב. שמיר מעריך מאוד את יחסי ישראל עם ארה"ב, והוא מנהיג אחראי, שטובת המדינה חשובה לו. מצד אחד הוא מחוייב מעומק לבו ואמנותו לגדה המערבית, ולכן הדילמה שיעמוד בפניה תהיה רצינית ומורכבת ביותר. האם יישאר נאמן לאידיאולוגיה אנאכרוניסטית, או יאפשר למדינת ישראל לצעוד אל עידן של שלום, פיוס לאומי והגלדת פצעים? הרבה יהיה תלוי בשמיר. דבר אחד ודאי: שמיר יהיה לקוח קשה, אבל רק איתו בשלטון יהיה אפשר לסכם עניין. עם פרס בשלטון יהיה לארה"ב לקוח קל ונעים, אבל מי יוכל או לגבור על התנגדות שמיר?

הדרך אל השלום

דעת־הקהל העולמית כבר קבעה עמדתה לגבי פתרון הסכסוך באזורנו. מעתה כל אבן נזרקת וכל מעצר מינהלי מתרחשים במציאות של סרבנים מול שואפי פשרה. הסרבנים הם אנחנו

גדי יציב

האמריקנים, מסתבר כבר מסתפקים בניסוחיו של ערפאת. ממשלת ישראל, על־שני ראשיה לעומת זאת, עדיין דוחה אותם. הם אומרים שערפאת לא אמר עדיין בדיוק־בדיוק את מה שאנחנו מצפים ממנו שיגיד. אולי, אבל אם לא אמר עדיין — אז הוא בוודאי יאמר גם זאת בעתיד, ומה שכבר אמר עד כה מספיק חשוב, ומשמעותי דיו, כדי לקבוע כך בוודאות.

אכן, אפשר לדון ולדוש, מכאן ועד להודעה חדשה, באופיו הפתלתל וההססני של ערפאת, ובאילוצים המחייבים אותו בתוך ארגונו, ואשר בגללם לא אמר בדיוק שהוא מכיר רשמית בישראל — אבל יהיה זה פילפול חסר טעם ותכלית. לגבינו חשובה היום וקובעת היא העובדה הנחרצת שאש"ף החל זה כבר במסע הגורלי אל עבר נקודת הפשרה ההיסטורית איתנו — ואילו אנחנו, שכבר היינו בנקודה הזאת, נסוגים ממנה מבוהלים, ומתדרדרים עכשיו אל הפינה הסרבנית והמסובכת, אשר אין ממנה מוצא אלא במלחמה נוראה ואכזרית.

אם אין אנו רוצים להתכחש למציאות ולסגור עצמנו בפני העולם, כפי שעשו אבותינו הקנאים בימי הבית השני, חובה עלינו להכיר בכך כי דעת הקהל העולמית — ובה גם זו האמריקנית — כבר קבעה את עמדתה לגבי אופן פתרון הסכסוך באזורנו, ועמדה זו מוסכמת כמעט על הכל, וגם יש בה יסוד מוסרי מוצק וריאליזם רב. העקרון המקובל הוא זה: גם העם היהודי וגם העם הפלשתיני זכאים למדינה משלהם בארץ־ישראל המערבית — אבל אף אחד מהם איננו זכאי לשלול את זכות זולתו. העקרון הזה עולה עכשיו בקנה אחד הן עם האינטרסים המובהקים של שתי מעצמות־העל, הן עם שיקול דעתם של החוגים הנבונים והמפוכחים בקרב העולם הערבי, והן, כאמור, עם תחושת הצדק היסודית של דעת הקהל הנאורה. בעולם כולו מתבוננים עכשיו בהם ובנו ושואלים: מי משני העמים קרוב יותר לעקרון המוסכם הזה? — השאלה מתייחסת בעצם, להיבט הדינמי של התהליך: מי משני העמים מצוי עכשיו בתנועה לקראת קירבת־יתר לעקרון הזה? אצל מי מהם ניתן לגלות מגמה של התקרבות?

אז ערפאת, אולי, לא הגיע בדיוק עד הנקודה שאליה, לדעתנו צריך היה להגיע, וחסרות לו כביכול עוד כמה פסיעות. ומה איתנו? כמה פסיעות חסרות לנו? אנחנו הרי פוסעים אחורה, אחורה היא מגמת־פנינו, ומיטב תפילותינו ותקוותינו קשורות לכך שגם ערפאת יהיה יהיר כמונו, ולאומן כמונו, ועיוור כמונו, כדי שיפסע כמונו אחורה גם הוא. הבן־אדם, מה לעשות, אינו שומע את תפילותינו והוא צועד קדימה, עד אל מעבר למבחנים האמריקנים, ומבחינת תוצאות מדיניותו אין זה מעלה או מוריד אם כוונותיו טקטיות או אסטרטגיות. הרי עד כה אמר ערפאת, קבל עולם, רק זאת, ש„תקום מדינה פלשתינית לצד מדינת ישראל", ו„גבולות מוכרים ובטוחים", ו„החלטה 242 כבסיס לוועידה בינלאומית", ו„שלילת כל סוג של טרור", ו„לכולם, לרבות ישראל ופלשתין, זכות לשלום ובטחון" — ואילו אנחנו, לעומתו, מה אמרנו? התנחלויות, אמרנו, ואוטונומיה כשלב לקראת סיפוח — זה מה שאנחנו עדיין אומרים! „לכל היותר הצלחה רטורית", אמר שמעון פרס, בנאום מביש שלא נשכח לו. „יום עצוב", למשמע הידיעה כי האמריקנים נרתמים סוף־סוף למהלכים רציניים למען השלום בארץ.

על רקע זה, צריך לומר, הוויכוח המתנהל היום בארץ הוא כמעט בלתי־רלוונטי, שלא לומר מדכא מאד. אל תגובות אנשי הליכוד ושותפיו כמעט מיותר להתייחס. הם הרי יודעים היטב שכל משא ומתן עם האוייב צריך להסתכם בהסדר שלום כלשהו, וכל הסדר שלום מבוסס על פשרה כלשהי, וכל פשרה תהיה גם טריטוריאלית — אבל, לעומת כל אלה, כל ויתור טריטוריאלי אסור עליהם מן התנ"ך או מן המצע. ביסודו של דבר, אין ללמוד מכך — ולא שהם פשוט לא רוצים שלום עכשיו, וכי כל הדיבורים שלהם על כך שערפאת הוא רוצח, או שמדובר באיזו הונאה קולוסאלית, אינם אלא טקטיקה מחושבת שנועדה לכסות על מה שנראה להם, בעיוורונם, כיעד אסטרטגי רצוי ואפשרי: למנוע כל הסדר בדור הזה.

לתגובה הפושרת והמהוססת של כוחותינו־אני מתייחס. הרי אנחנו ניצבים היום דקות ספורות לפני שעת־אמת היסטורית, שאולי לא ידענו כמותה בכל תולדות הציונות. המאבק הגדול בן מאה השנים בין התנועה הלאומית היהודית לבין התנועה הלאומית הערבית־פלשתינית נטוש היה, בעיקרו של דבר, על שאלה זו בדיוק: האם יתכן הדבר, שהגשמת מאווייו הלאומיים של העם היהודי תזכה להשלמה מוסכמת וקולקטיבית של העם הפלשתיני? כמעט מאה שנה נאבקנו, ונהרגנו, על יצירת מציאות חדשה, אשר תשכנע — בחוסנה, בחיוניותה וגם בסובלנותה — את שותפינו לארץ הזאת, כי ההשלמה איתנו היא כורח היסטורי, וכי ניתן לתרגם אותה למונחים של פשרה פוליטית, אשר באמצעותה יוכלו שני הצדדים להגיע לסיפוק מאווייהם הלאומיים. הנה הרגע הזה מגיע. בסדר, הרגע, אולי, עדיין לא — אבל השעה ההיסטורית כבר הגיעה, והשעון מתקתק רגע ועוד רגע, ועלינו לעשות מעשה. אילו היה בנו כוח ואילו היתה בנו תבונה, היינו עשויים למצות את התהליך הזה עד תומו — לשנות כיוון, לשנות את מהלך ההיסטוריה בארץ הזאת, רוויית הדם ודוויית הצער — ולהתחיל סוף־סוף לפסוע במעלה הדרך המובילה אל השלום. בשעה הגורלית הזאת אנחנו מתפלפלים על דקדוקי־ניסוח וצופים בחרדה אל ארצות הברית — כאילו בניה־שלה נשלחים אל קו האש והמוות. איזו איוולת היסטורית — ואיזו החמצה עלולה להיות כאן!

עוד לפני שאנחנו שוקלים כיצד להתייחס ללחצים, שעתידה עכשיו להפעיל עלינו ארצות הברית, ואיתה העולם כולו — חשוב לבחון מה יתרחש עכשיו אצלנו בבית. מכאן ואילך — שוב אין ספק בדבר: הפלשתינים הכריזו על רצונם בשלום המבוסס על עקרונות מתקבלים על הדעת, ואילו אנחנו דוחים את ידם המושטת. אל נשגה עוד באשליות: אנחנו עוברים עכשיו סף גורלי — זוהי ציונות חדשה, ומציאות חדשה, ותוכן חדש למלחמות ישראל. כל אבן נזרקת, כל בית מפוצץ, כל מעצר מינהלי, נא לזכור, מתרחשים עכשיו במציאות של סרבנים מול שואפי־פשרה, והסרבנים הם אנחנו. לא יועילו כאן שום התחכמויות, שום ניתוחי טקסט ותחביר של נאומי האוייב והצהרותיו, ושום קריאה אל הרגל של שום ממשלה.

במצב עניינים זה — ההצטרפות אל ממשלה בראשות הליכוד, כבר איננה רק שגיאה פוליטית: שוב אין זו רק סטיה מן הדרך, שוב אין כאן רק זניחה ציונית של כל העקרונות כולם — עכשיו זו בעיקר בושה וחרפה בקנה־מידה היסטורי. המאבק על השלום בארץ נכנס היום לשלב חדש, ומי שאיננו מתייצב בו — דמו בראשו, וגם דמם של כל הרוגי המלחמה הבאה.

רייגן ושולץ: הודעות נבדלות

להלן ההודעות שפורסמו אתמול בבית הלבן ומחלקת המדינה על ההחלטה להיכנס לדו־שיח מהותי עם אש"ף. המשפט הפותח בשתי ההודעות זהה כמעט לגמרי. בהמשך נבדלות ההודעות זו מזו, בעיקר מטעמים פונקציונליים. רייגן מסמיך את מחלקת המדינה לנהל את הדו־שיח, ואילו שולץ ממנה את שגריר ארה"ב בטוניסיה לאדם שיוציא לפועל את המדיניות. הנשיא גם מעריך את השינוי שחל באש"ף ומוסיף את המימד החגיגי וההיסטורי הראוי להחלטה.

בסוף ההודעה מרגיע נשיא ארה"ב את ישראל וחוזר על מחוייבות ארה"ב לבטחונה ורווחתה. אך עמדת ארה"ב, המתנגדת למדינה פלשתינית עצמאית, אינה נכללת בהודעה העקרונית של הנשיא, אלא רק בהודעה היותר־פרגמאטית של מזכיר המדינה.

הודעת נשיא ארה"ב:

„הארגון לשחרור פלשתין פירסם היום הודעה בה קיבל את החלטות מועצת הבטחון 242 ו־338, הכיר בזכות ישראל להתקיים והסתלק מדרך הטרור. אלה היו תנאינו זה זמן רב לדו־שיח מהותי. הם נענו. לכן הסמכתי את מחלקת המדינה להכנס לדו־שיח מהותי עם נציגי אש"ף. הארגון לשחרור פלשתין חייב לקיים את הודעותיו. במיוחד עליו להראות, שהסתלקותו מהטרור היא סוחפת ומתמדת.

„פתיחת דו־שיח זה בין ארה"ב ונציגי אש"ף היא צעד חשוב בתהליך השלום, בעיקר מפני שהיא מייצגת את ההתפתחות הרצינית בחשיבה הפלשתינית, לקראת עמדות מציאותיות ומעשיות בנושאי המפתח. אולם מטרת ארה"ב נשארת, כתמיד, שלום כולל במזרח־התיכון. לאור זאת אנו רואים התפתחות זו כצעד נוסף לקראת תחילת מגעים ישירים בין הצדדים, שרק הם יכולים להוביל לשלום כזה.

„מחוייבותה המיוחדת של ארה"ב לבטחונה ולרווחתה של ישראל נשארת איתנה. אכן, סיבה עיקרית לכניסתנו לדו־שיח זה היא כדי לעזור לישראל להשיג את ההכרה והבטחון שלהם היא ראויה".

הודעת מזכיר המדינה:

„הארגון לשחרור פלשתין פירסם היום הודעה בה קיבל את החלטות מועצת הבטחון 242 ו־338, הכיר בזכות ישראל להתקיים בשלום ובבטחון והסתלק מדרך הטרור. כתוצאה מכך, ארה"ב מוכנה לדו־שיח מהותי עם נציגי אש"ף. אני ממנה את שגרירנו בטוניסיה כצינור המוסמך היחיד לדו־שיח זה.

„מטרת ארה"ב נשארת, כתמיד, שלום כולל במזרח־התיכון. לאור זאת אני רואה התפתחות זו כצעד נוסף לקראת תחילת מגעים ישירים בין הצדדים, שרק הם יכולים להוביל לשלום כזה.

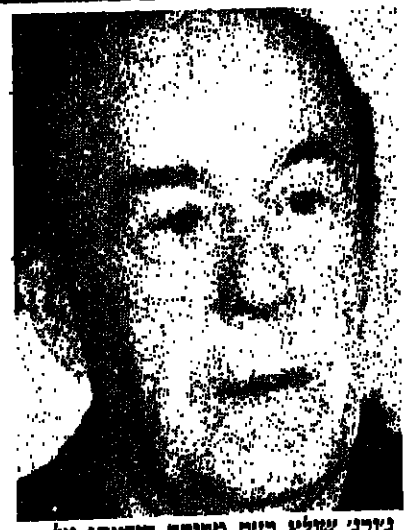

ג'ורג' שולץ בעת מסירת הודעתו על ההכרה באש"ף   צילום: איי.פי.

„אין לראות בדבר מן הנאמר כאן משום קבלה או הכרה מצד ארה"ב במדינה פלשתינית עצמאית. עמדת ארה"ב היא, שמעמד הגדה המערבית ועזה אינו יכול להיקבע על־ידי צעדים חד־צדדיים של אף לא אחד מהצדדים, אלא רק באמצעות תהליך של מו"מ. ארה"ב אינה מכירה בהצהרה על מדינה פלשתינית עצמאית.

„חשוב להדגיש עוד, שמחוייבותה של ארה"ב לבטחון ישראל נשארת ללא עוררין".

הימור מסוכן

אורי הורוביץ

הדו־שיח האמור להתחיל בקרוב בין הנהגת אש"ף לבין הממשל בארה"ב, היה צפוי זה כבר. האינתיפאדה רק האיצה תהליך בלתי נמנע זה. מבחינת האמריקנים, החל המהפך האמיתי ברגע שבאש"ף החלו לדבר על כניסה לתהליך מדיני במזה"ת — אחרי מלחמת יום הכיפורים. למעשה, היה אש"ף קרוב לשיחות עם האמריקנים כבר ב־77': לא בכדי אמר ערפאת בנאומו, שהוא מברך על הצהרת ואנס־גרומיקו ב־77', הצהרה שהיתה אמורה לסלול את הדרך לכינוס ועידה בינלאומית למזה"ת, בהשתתפות הפלשתינים, כהמשך לתהליך שהחל לאחר מלחמת יום הכיפורים.

היה זה סאדאת, אשר ביוזמתו הפרטית טרף את הקלפים של האמריקנים ושל אש"ף. סאדאת עשה שלום נפרד עם ישראל, בהעמידו את שאר מדינות ערב, את אש"ף ואת ארה"ב בפני עובדה מוגמרת. לארה"ב נדרשו ימים מספר כדי להחליט על הצטרפותה ליוזמת סאדאת, שבתחילה לא היתה מקובלת במיוחד על מימשל קרטר. סופה של אותה יוזמה, כידוע, בחתימת הסכמי קמפ־דיוויד, שלא היו מקובלים על אש"ף, כיוון שלא הציעו מענה לשאלת הריבונות המדינית על השטחים. ראוי לציין, כי באותה שנה עמד אש"ף להיענות לתנאים שהציב קיסינג'ר בשעתו (75') בפני הארגון, לצירופו לתהליך המדיני, אך בסופה של ישיבה ממושכת של המועצה המרכזית של הארגון, שהתקיימה בדמשק, החליט אש"ף לומר לא לאמריקנים, ונימק החלטתו בכך, שאין כל רבותה בהיענות לדרישה האמריקנית, וכי אין זה משתלם לאש"ף להכיר בישראל תמורת דו־שיח עם ארה"ב.

למעלה מעשר שנים חלפו מאז, בהן חלו התפתחויות רבות, בייחוד אלו שאירעו בשנה החולפת ואשר הפכו את הקערה על־פיה גם מבחינת אש"ף. האינתיפאדה, שפרצה ב־9 בדצמבר, וכמוה גם התנתקות חוסיין מן השטחים, הכריעו את הכף באש"ף. הנהגתו החליטה להרים את הכפפה שהטילו לעברה תושבי השטחים והמלך הירדני. אכן, הארגון היה נתון מזה זמן ללחציהם הכבדים של מובארק, חוסיין, פאהד ושליטים ערביים נוספים, וכן ידידים באירופה, לרצות את האמריקנים, אולם לולא התרחשו אירועי השנה החולפת, ספק אם ערפאת היה חוצה את הרוביקון כדי לרצות את האמריקנים. לגבי דידו, הוא כבר עשה את המקסימום — הכיר ב־242 ו־338 כבסיס למו"מ: הכריז שהוא נגד טרור של יחידים, קבוצות, ארגונים ומדינה: וטען כי אין הוא שואף להרוס את ישראל אלא לחיות לצידה. צעדיו אלה הכשירו את הדרך לדיאלוג עם ארה"ב, ומנקודת ראותו, ישראל היא שאינה נענית ליוזמת השלום.

ההימור של ערפאת מסוכן. יריביו מבית, בהם ארגון ההצלה הפלשתיני — הכולל ארגונים, שלא יהססו לנקוט נגדו בשיטות טרור, כפי שכבר אירע בעת גירושו מטריפולי, ב־83' — כמו גם שותפיו למועצה הלאומית הפלשתינית שהתכנסה באלג'יר, כחוואתמה וחבש, חושבים שהוא חרג מסמכותו בהצהרותיו האחרונות.

עתה, כאמור, נפתח הדו־שיח המיוחל עם האמריקנים, אשר אש"ף, ועימו גם תושבי השטחים, תולים בו ציפיות גבוהות מאוד. הם מאמינים, כי יש לאל ידה של ארה"ב לגרום למנהיגי ישראל לשנות לחלוטין את מדיניותם כלפי הפלשתינים. אי מימוש ציפיות אלו יגרום למפח נפש אצלם, שיחדד את ההימור של ערפאת: מחר, האפשרות להתהוות קרע נוסף באש"ף, שפירושו אופוזיציה חזקה מבית: ומאידך, האפשרות שגם אם יתפתח דו־שיח עם ארה"ב, לא הוא שיביא לאש"ף את הסחורה המבוקשת.

הצהרות ערפאת הן במידה מסויימת בלתי הפיכות. אפשר שהדרך חזרה אל הטרור עודנה פתוחה לפניו, אך הוא כבר לא יוכל לחזור בו מהכרתו בישראל. המצב כיום דומה במידת־מה למצב שהוליד יוזמת סאדאת, אף שיוזמת ערפאת אינה מכוונת כלפי ישראל אלא כלפי ארה"ב — ועל הסחורה, יש לזכור, אין הסכמה בין הצדדים, עוד בטרם החל המשא ומתן. □

המלים שלא אמרו את הדברים שנאמרו

צבי גורן

יאסר ערפאת עבר כברת דרך ארוכה מאז שנשא את נאומו בעצרת האו"מ בניו־יורק ב־74' ועד שהשיג בז'נבה את ההחלטה האמריקנית לפתוח דו־שיח עמו ועם אש"ף. ■ טעותו של ערפאת, שלא אמר במפורש "מכיר אני" ולא הכריז על הפסקת מעשי הטרור, לא יכולה היתה למנוע את ההכרעה. האמריקנים כבר הכריעו. עכשיו תורה של ישראל

הפרק הראשון, המקדים, בהסכם השלום העתידי המקיף במזרח התיכון, נחתם השבוע. אש"ף וארצות הברית חתמו עליו בראשי תיבות אחרי שאבני הנגף האחרונות סולקו, ולמרות התנגדותה הנחרצת של ממשלת ישראל. הפרק הזה קובע כי אש"ף וישראל הם שני הצדדים העיקריים האמורים לחתום על ההסכם. בה בעת גם נקבעה על ידי שר החוץ האמריקני היוצא עובדה חדשה, ששתי ממשלות חדשות, בוושינגטון ובירושלים, יצטרכו לחיות אתה, ולהביאה בחשבון בכל מה שיעשו ויאמרו: המשכו של תהליך השלום לא יוכל להיות ישיר, בשום תנאי, ממש כשם שהסכם השלום בין ישראל למצרים לא היה נחתם בלי מטריית־המעורבות האמריקנית. משום כך לא היה טעם להיאחז בהימנעותו של ערפאת מהסכמה למשא ומתן ישיר, שממילא ישראל לא היתה מוכנה לו. ולא היתה סיבה לדאגה מכך שאש"ף נמנע מלהתוות במפורש את הגבולות הרצויים למדינה שעל הקמתה הכריז. במידת־מה דווקא בשתי הנקודות האלה קירב עצמו ערפאת אל ההכרה בו ובארגונו. ג'ורג' שולץ ידע כי זה בלתי נמנע, גם כאשר סירב להסתפק בנאום ערפאת. אחרי התגובה המיידית הראשונה, לא היה מקום לספק שאת מקום הדחיה תתפוס ההכרה. השאלה היתה רק איך לעבור את הקו הדק שהמשיך להפריד בין אש"ף לארה"ב.

קריאה חוזרת בנאום גילתה קרוב לוודאי שנאמרו בו דברים ברורים, גם אם לא מפורשים לחלוטין, בהתאם לציפיות. כיוון שהנאום נדחה כבר כבלתי מספק, האמריקנים היו זקוקים לעלה־תאנה, לתירוץ שיסביר את התפנית הנכונה והבלתי נמנעת בעמדתם. ערפאת הרים את הכפפה וסיפק את הדרוש במסיבת העיתונאים שלו. אבל הוא יודע, ואף הדגיש זאת, וכמוהו גם האמריקנים, שכל מה שאמר במסיבת העיתונאים נאמר בנאומו. מה שלא אמר בו לא נאמר גם למחרת. ההבדל היחידי הוא, שבמסיבת העיתונאים הוא אמר את הדברים "נטו", בלי הניתוחים הארוכים ובלי ההסברים המפורטים, ובלי טענות והאשמות.

ארבע־עשרה השנים המפרידות בין שני הנאומים, זה שנישא בניו־יורק ב־14.11.74, וזה שנישא השבוע בז'נבה, מייצגות גם את הפער בין הדברים שנאמרו בהם. "נאום ניו־יורק", כמו האמנה הפלשתינית, היה כתב התביעה המחייב של אש"ף, וכשם שאפשר לראותו תקף גם עתה, כך אפשר לראות, באמצעות הקטעים המודגשים, מה נשמט ממנו:

●באתי הנה כשבזרועי האחת עלי זית ובזרועי השניה נשק של לוחם חרות.

●שלוש מטרות אש"ף: הגדרה עצמית לעם הפלשתיני; הזכות לשוב למולדת; כינון רשות פלשתינית לאומית בכל שטח פלשתיני שיבוטל בו הכיבוש הישראלי.

●החלטת החלוקה מ־1947 החליטה לחלק את אשר לא היתה לאו"מ זכות לחלק.

●אני קורא לכל יהודי לשקול מחדש את הדרך שבה מוליכים אותו הציונות וההנהגה הישראלית... אנו מציעים לכם ברירה נדיבה יותר: לחיות יחד במסגרת מדינה אחת פלשתינית דמוקרטית.

●יש לעצור את מאמצי הציונים לעודד יהודים לעלות ולשדוד את אדמתנו.

●יש להבחין בין מלחמה למען עניין צודק לבין פלישה, כיבוש וקולוניאליזם שהעם הפלשתיני הוא קרבנם... ה"טרור" הישראלי, כתוצאתו נטבחו אלפי פלשתינים ובוצעו מעשי תוקפנות נגד הארצות הערביות השכנות.

●על האו"מ לסייע בידי העם הפלשתיני במאבקו למען זכות ההגדרה העצמית ולמען שובו למולדת מגולה שנכפתה עליו בכח הנשק, הדיכוי והעריצות, ולהקים ריבונות לאומית ועצמאית בארצנו.

את הנאום בג'נבה 1988 נשא ערפאת בלי נשקו. אפילו אם לא אמר זאת, היה בכך סמל מוחשי לוויתור כלשהו על האופציה הכוחנית. אמנם נכון, הוא הצדיע לאלה שלחמו בעבר נגד השלטון הקולוניאלי בארצותיהם ו"הואשמו בטרור על ידי מדכאיהם", ועתה הם ראשי מדינות או נציגיהן ונחשבים "מנהיגים נאמנים של עמיהם, מגינים אמיצים של ערכי הצדק והחירות". מה לעשות, מבחינה עובדתית יש צדק בתמונה הזאת, וההגדרה יפה גם לכמה ממנהיגיה של ישראל בעבר ובהווה. אין להרחיק לכת אולי ולהניח שגם להם הצדיע ערפאת, אך בה במידה קשה לראות בדבריו התעקשות שלא להפנות עורף לטרור. גם לא כהצדעתו לסגנו אבו ג'יהאד. גם לא כהודעתו שהמועצה הלאומית הפלשתינית דבקה "בהחלטות האו"מ המבטיחות את זכותם של עמים להתנגד לכיבוש זר, לקולוניאליזם ולאפליה גזעית, ואת זכותם להילחם למען עצמאותם". אבל גם אם מבקשים להחמיר בפירוש הדברים, אי אפשר להתעלם משורת ביטויים אחרים כמו "(מל"פ) דוחה טרור על כל צורותיו, לרבות טרור של מדינות" או "אני מגנה טרור על כל צורותיו". כן, קשה לראות איך זה מתיישב עם הטרור המתרחש בפועל, ואפילו ניתוחיו של ערפאת אינם מיישבים את הסתירה. אבל בה במידה קשה שלא להבין את המשמעות של הדברים הבאים: "אני מקווה כי ברור לכל שעמנו הפלשתיני, חרף נחישותו להשיג את זכויותיו הלגיטימיות להגדרה עצמית, לשיבה למולדת ולסיום הכיבוש של שטח מדינת פלשתין, נחוש בה במידה להשיג את המטרות הללו בדרכי שלום, במסגרת הועידה הבינ"ל בחסות האו"מ, ובהתאם למגילת האו"מ ולהחלטותיו". ובמקום אחר הוא מצהיר "עמנו איננו דורש זכות שאינה מגיעה לו... הוא אינו מבקש את חירותו על חשבון חירותו של עם אחר, ואינו מעוניין בגורל השולל גורלו של עם אחר". גם בהתייחסו להחלטת מל"פ על הקמת המדינה הפלשתינית באה לידי ביטוי אותה הכרה למעשה. לדברי ערפאת, החלטת מל"פ מדברת על מדינה "שוחרת שלום, הדבקה בעקרונות של דו־קיום בשלום... שלום בר־קיימא המושתת על צדק וכבוד לזכויות... דוחה איומים בכוח או אלימות או טרור או שימוש באלה נגד שלמותה הטריטוריאלית של כל מדינה אחרת".

טעותו של ערפאת היא בכך ששיחק לידי מתנגדיו בהימנעותו מלהכריז מעל בימת האו"מ כי דרך השלום שלו מתחילה בנאומו, ודרך הטרור באה אל קצה. טעותו שלא הודיע על הפסקת האינתיפאדה, ואף חמור מזה, הכריז כי היא תימשך, לא עד שיתחיל משא ומתן או תיפתח ועידת־שלום, אלא "עד להשגת מטרותינו — חירות ועצמאות לאומית". זאת הטעות העיקרית ואולי אפילו המהותית. יותר מזאת שטעה כאשר לא הכריז שהוא, עמו ואש"ף מכירים במדינת ישראל במישרין ובמפורש או בהקשר שבו מתבקשת ההכרה הזאת. אבל, העובדות הן כי כמו בשטח עצמו, ההכרה קיימת דה־פקטו.

השינוי המהותי שחל בחשיבה הפלשתינית, ובדברי ערפאת, והיא קשורה כשאלה המכרעת של ההכרה בישראל, מתחיל בהכרה בהחלטת החלוקה, למרות שהיא עדיין בגדר "עוול היסטורי שנעשה לעמנו", ו"מה שנאמר בה ממשיך למלא את דרישות הלגיטימיות הבינלאומית המבטיחה לעם הפלשתיני את הזכות לריבונות ולהגדרה עצמית". ואם חושש מישהו שהדברים האלה מקריים, הנה הם שבים ונאמרים על ידו פעם אחר פעם: תחילה הוא מזכיר אותה "כתעודת הלידה היחידה של מדינת ישראל", וקובל על כי ארצות הברית איננה מכירה בנחיצות ההחלטה הנוגעת למדינה הפלשתינית: אחר כך הוא מזכיר את ההחלטה כמקור הסמכות להכרזת המועצה הלאומית הפלשתינית על הקמתה של מדינת פלשתין, ולבסוף הוא שב ומזכיר לאו"מ כי אותה החלטה היתה "על הקמתן של שתי מדינות בפלשתין, האחת פלשתינית־ערבית והשניה יהודית". עתה כבר אין ערעור על הלגיטימיות של החלטת האו"מ כפי שהיה בנאום הקודם בעצרת הכללית. עתה גם אין הצעה ליהודים להיות חלק מאותה מדינה אחת כפי שהציע בניו־יורק. תחת זאת מעלה ערפאת את התביעה הברורה, גם אם באיחור של 40 שנה, לקיים את החלטת החלוקה.

המשכה של ההתייחסות להכרה בישראל היא בהצעתו של ערפאת להגיע ל"פתרון מקיף בין הצדדים המעורבים בסכסוך הערבי־ישראלי, לרבות מדינת פלשתין, ישראל והשכנות האחרות, במסגרת ועידת השלום הבינ"ל... על בסיס החלטות 242 ו־338, ובדרך זו להבטיח שוויון ואיזון אינטרסים... וכבוד לזכותם של כולם להתקיים בשלום ובביטחון". איזכורה הנפרד של ישראל, במפורש, איננו יכול שלא להתפרש כהכרה דה־פקטו. הוא איננו אומר שהוא מכיר בה, אך הוא מכיר בה שעה שהוא מציע ש"מועצת הבטחון תקבע הסדרים לשלום ולבטחון בין כל המדינות המעורבות בסכסוך באזור, ותערוב לקיומם". והוא מכיר בה שעה שהוא מזכיר אותה אפילו בטענותיו כלפיה "כיצד הגיבה ישראל על כל אלה", "תגובתה של ישראל", "גייסותיה של ישראל", "ישראל ממשיכה להחזיק בחלקים של דרום לבנון", "קבוצות יהודיות בתוך ישראל עצמה ומחוצה לה", וגם "פשעיה של ישראל נגד זכויות האדם של הפלשתינים", "מדיניותה של ממשלת ישראל", ועוד.

אכן, ערפאת הסתפק בכל אלה, ובאיזכורה של ישראל כנתון קיים, ובלי לערער על כך כבעבר, גם אם הרבה לגנות את מעשיה ואף נמנע מלהאשים אותה או את עצם הקמתה כגורם לעוול שנגרם לעמו. כשם שעשה ביחס לארצות הברית, שגם אותה הוא מאשים, ועם זאת מצפה ל"מאמצים מיוחדים" שלה ושל ברית המועצות ב"האצת תהליך השלום באזור". כשם שהוא מזכיר את ירדן, שעמה ייבנו יחסים מיוחדים "על יסוד של קונפדרציה". בסך הכל ארבע מדינות ועוד אחת, בריטניה, שמוזכרת כמי שניתן לה המנדט, שנזכרות בשמן המפורש. אחת מהן ישראל, שבינה לבין עמו נטושה מלחמה עקובה מדם. המלחמה הזאת איננה חד צדדית, והוא איננו מכריז חד צדדית על הפסקת אש עמה. תחת זאת הוא קורא ל"מנהיגי ישראל" ו"אל העם הישראלי על כל מפלגותיו וכוחותיו" ומציע "בואו נעשה שלום. התנערו מהפחד וההתירה".

אפשר, וקל מאוד, לשלול את הדברים. אך אי אפשר להתעלם עוד מהמציאות החדשה המתרקמת סביבנו: ערפאת מציב לפני ישראל ולפני הקהילה הבינלאומית אתגר שונה מזה שהיה עד כה. גם כאשר הוא איננו עושה את כל כברת הדרך שנדרשת ממנו על ידי מי שממילא אינם מעוניינים להיענות לו. □

להבין תהליכים

אחמד ג'יבריל והאיסלאם הקיצוני אינם רק האויבים שלנו — אלא גם של ערפאת. הם יוצאים למערכה מכיוון שהם משוכנעים שפת"ח של ערפאת עולה על דרך השלום. את המגמות המסוכנות המגולמות בג'יבריל וחבריו אפשר לסכל על-ידי עידוד כוונות השלום באש"ף

פנחס ענברי

המדיניות הישראלית בלבנון היתה קשורה תמיד בקשר אמיץ למדיניות בשטחים. מלחמת לבנון לא היתה אלא המשך טבעי של "המלחמה באש"ף" בשטחים — וכך גם צריך לבחון את הפעולה נגד המפקדה של אחמד ג'יבריל ליד דמור, בשבוע שעבר.

העיתוי לפעולה מצביע על הקשר — יום השנה לאינתיפדה — ויש בכך משום שינוי מחשיבה של צה"ל. עד היום לא קשר צה"ל את פעולותיו הצבאיות לימי זכרון כאלה או אחרים, ובחירת ימים סמליים לצורך פעולה צבאית איפיינה יותר את אש"ף מאשר את צה"ל. בבחירת העיתוי הזה יש משום גלישה לכיוון רגשני בשיקולי הבטחון הלאומי של ישראל, על כל המשתמע מכך לטווח ארוך.

אותם אנשים שתכננו את הפעולה בדמור, ואת עיתויה, הם אותם אנשים, הקובעים את מדיניות הבטחון בשטחים — והקשר ברור. בחירת העיתוי והיעד היא המשך טבעי של "הפעולות היזומות" בכפרים, הנערכות דווקא בימי זכרון פלשתיניים ודווקא בימים שכרוזי האינתיפאדה קוראים לשביתה כללית או לציון מאורע מיוחד.

מכאן, שיעד אחד ברור — הרצון להאפיל על ציון האינתיפאדה בשטחים על-ידי הנחתת מכה קשה על מפקדתו של אחמד ג'יבריל, הטוען כי פעולת הגלשונים שלו, לפני שנה וחצי, היתה האות לפרוץ האינתיפאדה.

גם בחירת היעד קשורה לשטחים. מדובר בהופעתה המאיימת של "המפקדה הכללית" של אחמד ג'יבריל, ערב המועצה הלאומית הפלשתינית באלג'יריה, בקריאה לאחד את הכוחות נגד ערפאת ונגד המדיניות של אש"ף להכיר בישראל ולחלק את פלשתין. הקריאה הופנתה אל הקבוצות האיסלאמיות הפונדמנטליסטיות, אל נאמני חבש וחוואתמה, ואל השביבה, החלק המיליטנטי של תומכי פת"ח שעשוי לפתח נוגדנים מול המדיניות החדשה של ערפאת. הקריאות הופנו בכרוזים של ג'יבריל שהופצו בגדה, ובקריאות שהשמיע מתחנת השידור שלו בסוריה.

התברר, כי הקריאות של ג'יבריל נפלו על אוזן קשבת, ועוררו ויכוחים נוקבים בקבוצות המיליטנטיות שאליהן פנה. גם תנועת חמאס, גם נאמני חבש וגם אנשי השביבה נחלקו ביניהם אם יש לתמוך בערפאת או לצאת נגדו בפרשת הדרכים הזאת בהיסטוריה הפלשתינית.

כך נוצר פוטנציאל מסוכן של קואליציה, אשר צירה המרכזי הוא ארגונו של אחמד ג'יבריל, הנתמך בידי לוב (כספית) וסוריה (אידיאולוגית), ואשר חברים בו גם אגפים שכבר נשרו מתנועת חמאס.

יותר על כן, התחיל תהליך של התחברות בין חמאס של הגדה ולצדו הג'יהאד האיסלאמי הפרו לובי-איראני, עם חזבאללה הלבנוני, שכבר היום מצוי בקשר מאיים עם אחמד ג'יבריל.

כעת מתברר מן הכרוזים שהופיעו בשטח, שגם תנועת המחתרת שכמעט נעלמה, תנועת "השחרור האיסלאמי" ("תחריר"), חידשה את פעילותה, והפעם עם פוטנציאל מאיים של קשר בין הקנאים האיסלאמיים בשטחים לאלה שבלבנון.

ההבדל בין התנועות האיסלאמיות בשטחים הוא בתפישות המדיניות הבסיסיות — ובזיקה כלפי חוץ. תנועת חמאס היא שם אחר ל"אחים המוסלמים", שהיא תנועה כלל-ערבית ובעלת קשר מיוחד עם ירדן, מסיבות היסטוריות. לעומתה, הג'יהאד האיסלאמי מתנגד לירדן — אגף אחד בתוכו קשור בפת"ח, ואגף אחר קשור בלוב ובאיראן. תנועת השחרור האיסלאמי התפלגה בראשית שנות החמישים מתוך האחים המוסלמים בגלל הזיקה לירדן, והיא תנועה אנטי-ירדנית חריפה.

הקריאה של ג'יבריל להתאחד נגד ערפאת לא יכלה להתקבל בקלות אצל חמאס, כי פירושה קו מנוגד לירדן, כאשר המלך חוסין וערפאת מחדשים את הברית ביניהם, וירדן תומכת בתקיפות במסלול המדיני שעליו צועד עכשיו ערפאת.

אידיאולוגית, האחים המוסלמים מתנגדים לעוד מדינה חילונית בעולם הערבי, ואין הם תומכים בכינון המדינה הפלשתינית. אבל אחד מראשי חמאס בחברון, המתנגד להתחברות עם ג'יבריל, הסביר לי לפני כחודש כי אומנם לא רצוי להקים מדינה פלשתינית חילונית, והוא מתנגד באופן מיוחד לנוסח הכרזת המדינה הפלשתינית באלג'יריה גם מכיוון שנאמר בה במפורש כי מדובר במדינה חילונית — אבל האחים המוסלמים יכולים לקבל את המדינה הפלשתינית כעובדה, כשם שהם מקבלים את עובדת קיומה של כל מדינה ערבית אחרת. הם יאבקו על שינוי דמותה, ויחתרו לאיחוד של כל העולם המוסלמי, כשם שהם חותרים לכך בעיראק, ירדן או מצרים. לפיכך, אותו מנהיג בחמאס מתנגד לצאת בכוח נגד ערפאת, כשם שהוא מתנגד לפעול נגד אחמד ג'יבריל. זאת הסיבה, שכאשר פלג אחד בחמאס קרא בחברון לשביתה של שלושה ימים נגד החלטות אלג'יריה, פירסם פלג אחר בשם החמאס כרוז אחר למחרת היום, המבטל את השביתה. במגמות המנוגדות של התקרבות חוסין וערפאת מצד אחד, וקריאת ג'יבריל למאבק מזוין משותף של השמאל הפלשתיני והקבוצות האיסלאמיות — הרי פלג אחד בחמאס הולך עם ערפאת וחוסין, ופלג אחר עם ג'יבריל, ועמו גם הג'יהאד האיסלאמי וחלק מן השביבה. הפלג בחמאס שנשאר נאמן לירדן כבר נתבקש לתת את דעתו על פתרונות השלום השונים, ועל פי מנהיג החמאס בחברון התקבלו הנוסחאות הבאות: יש שיתוף פעולה באינתיפדה בכל מה שנוגע להתנגדות לכיבוש — לא בפתרון של מדינה פלשתינית. עצם הרעיון של מדינה פלשתינית הוא בבחינת חידוש באיסלאם — "איג'תיהאד" — ולפיכך פסול. "יחד עם זאת, לא נעמוד בדרכם", מבהיר איש החמאס, "ולא נילחם בהם".

באשר למפקדה המאוחדת, היחסים הם יחסי שיתוף פעולה, בלי תיאום. "אילו אש"ף היה שואל אותנו לדעתנו על 181, לא היינו מסכימים לשתף פעולה על הבסיס הזה. זה לא בא בחשבון מבחינת האיסלם, כי לא נוכל לוותר על אף גרגר של פלשתין. אבל גם לא נילחם באלה שהולכים בדרך הזאת". בכך שונה הפלג הזה מן הפלגים האחרים באיסלאם, שאינם מוכנים לסבול את "הכפירה" הזאת, ומוכנים לשתף פעולה עם ג'יבריל נגד ערפאת.

החלטה 181 לא, אבל יש כיוון חשיבה באשר לפתרון מדיני. "הבעיה היהודית יכולה למצוא פתרון במסגרת המדינה האיסלאמית", אומר איש החמאס. "איש איננו מדבר עוד על השלכת היהודים לים, או על השמדתם. הכליף עומר ציווה להרוס מסגד שנבנה על חורבות בית-כנסת שנהרס בזדון, כי לא יקום מסגד על עוול, וציווה לשקם את בית הכנסת. זכויות היהודים מובטחות באיסלאם. גם התפישה שלנו נגד מדינה פלשתינית מאפשרת את פתרון בעיית הפליטים הפלשתינים מבלי לפגוע ביהודים, שגם להם נגרם עוול, והם באו לפלשתין כפליטים. עיראק או סוריה הן מולדתי לא פחות מאשר פלשתין, ואין שום דבר המחייב פיצוי על העוול דווקא בפלשתין, על חשבון היהודים. אפשר לשקם אותם בכל מקום מתאים אחר במולדת המוסלמית הגדולה".

הדברים האלה, כמובן, אינם מן המקובלים על הקואליציה בין ג'יבריל לקבוצות הרדיקליות בחמאס, ויותר מאשר פתח לסיכוי של פתרון מדיני עם המתונים בחמאס — מתחדדת עתה הסכנה של התחברות הקיצונים של לבנון עם קיצוני השטחים תחת הנהגתו של ג'יבריל.

פעולת צה"ל נגד ג'יבריל נועדה אפוא לסכל את הפוטנציאל של התחברות מסוכנת של שמאל וימין רדיקליים בלבנון ובשטחים, אבל ספק אם זו הדרך.

אחמד ג'יבריל והאיסלאם הקיצוני אינם רק האויבים שלנו — אלא גם של ערפאת. הם יוצאים למערכה מכיוון שהם משוכנעים שפת"ח של ערפאת עולה על דרך השלום. את פעולת צה"ל היה אפשר למנוע אילו היתה ישראל יותר פתוחה להבין את התהליכים החשובים העוברים על הפלשתינים, ואילו הבינה כי את המגמות המסוכנות המגולמות בג'יבריל וחבריו אפשר לסכל על-ידי עידוד כוונות השלום באש"ף. זה היה נכון ב-1982, כאשר יצאנו למלחמה חסרת השחר נגד הפלשתינים בלבנון — והדברים נכונים פי כמה וכמה היום.

פאר-לי שוחר

הכל פתוח

מה יהיה?

בשעת כתיבת שורות אלו הכל עוד פתוח. המערים בתוך צוותי המשא ומתן של הליכוד והמערך, לצד הצהרת מנהיג אש"ף יאסר ערפאת, מציבים את הזירה הפוליטית בעיצומה של התגוששות. שמעון פרס הודיע על נכונותו לקבל את תיק האוצר, אך הרגיש "אני לא הולך למשרד. אני הולך לעבודה", ועבודתו כוללת גם את תפקיד ממלא מקום ראש הממשלה. דהיינו — גם מעורבות מאסיבית בנושא. השר מודעי אומר על כך "ראש הממשלה צריך להחליט אם הוא רוצה שר אוצר שיעסוק בענייני האוצר או שר אוצר שיעסוק בענייני חוץ".

אבל אין ספק שהשיחות על הקמת ממשלת האחדות מהוות סיבה טובה להתחיל במשא הליחושים מי יהיה באיזה משרד, מי יפסיד ומי ירויח ומי יעשו חשבון.

בעיקרון מדובר על ממשלה של אחד-עשר שרים מהמערך, אחד-עשר מהליכוד ונציגים מהמפלגות הדתיות.

נראה כי המגמה במינוי שרים תהיה כמו זו המנחה את הדיונים על התוויית קווי היסוד — צילום המצב הקיים עם השינויים המתחייבים מההתפתחויות. כלומר, כמה מאלו שכבר לבשו את הז'קט יכולים לפרום את הכפתורים.

במערך ובליכוד כבר החלו הלחצים של חוגים המקורבים לאישית זו או אחרת, מארגנים כנסים, והכל כדי להפעיל לחץ ושיכנוע.

ההצגה האמיתית עם ההכרזה הרשמית על הקמת ממשלת האחדות תתרחש בליכוד. במערך צופים מאבקים אלגנטיים ורציונליים כשבליכוד צפויה מערכה הרבה יותר רגשית. רמזים ממנה היו השבוע בישיבת שרי הליכוד, כששרון ושמיר החליפו, כפי שנמסר, דברים קשים.

דוד לוי, אשר ניסה בתחילת המשא ומתן הקואליציוני על הקמת הממשלה הצרה לרצות את ש"ס, אגודת ישראל והמפד"ל, ואחר-כך שינה טעמו, ידרוש עכשיו להחזיר לו את תיק השיכון והבינוי. הוא גם יעמוד על מימוש הבטחת שמיר, שמעמדו בממשלה ייצג את מעמדו בתנועה. נגד המגמה הזאת יעמוד כחומה בצורה אריה דרעי מש"ס, שכבר ראה עצמו בעיני רוחו מטפס במדרגות משרד השיכון. הוא לא יהיה מוכן לוותר. דוד לוי גם יעניק לעצמו את כל הקרדיט על עצם הקמת ממשלת האחדות.

משה ארנס יתמנה לשר אוצר. מעמדו יתחזק והוא היחיד בצמרת חירות המרוויח מקיומה של ממשלה הרחבה.

אריאל שרון היה בטוח שהמאבק יהיה בינו לבין ארנס על תיק הבטחון וכי הפשרה שתושג תהיה מינויו לשר החוץ. אבל בממשלה רחבה המקסימום שמובטח לו זה להמשיך להיות שר במשרד המסחר והתעשיה.

משה קצב — שאיפתו למשרד המסחר והתעשייה נבלמה באיבה, תיק העבודה והרווחה בו הוא מחזיק הובטח לאגודת ישראל, ויצחק שמיר יהיה בבעיה, כי קצב, איש מחנה שמיר מצוות המשא ומתן של הליכוד להקמת הממשלה הרחבה, מצפה לתמורה.

מודעי יודע שלאוצר הוא לא יחזור שהרי פרס נמצא שם עכשיו, וגם מהמשפטים נדחקה רגלו כי ניסים יהיה שם. הוא דורש שתיק הכלכלה והתיכנון יועבר מהמערך לליכוד וכי הוא ימונה עליו.

פנים חדשות בממשלה

במערך: רפי אדרי, עוזי ברעם, ניסים זווילי, אורה נמיר אברהם כץ עוז.

• מאבק קשה צפוי בין השר צור לבין סגן השר כץ-עוז וניסים זווילי על תיק החקלאות (אם התיק יושאר בידי המערך).

• במשך מספר קדנציות הובילה ארבלי-אלמוזלינו כמספר אחת מבין הנשים, בשל השריון שהיקנה לה את המקום השני ברשימת המערך. שינוי שיטת הבחירות בתוך מפלגת העבודה הזניק את נמיר למקום הראשון. תהיה בחירה קשה, ולכן חוג החברות במפלגת העבודה דורש לשבץ שתי נשים בממשלה. אם לא כן יצטרך פרס לקבל החלטה — בין נציגת אחדות העבודה לשעבר, ארבלי, לבין מתנה רביך-נמיר. התוצאה כאן תלויה בתוצאות המאבק בין צור, כץ-עוז וזווילי, שהרי צור ממחנה רבין.

• שמעון פרס כבר פנה לעוזי ברעם בהצעה להתמנות לשר בממשלת האחדות. ברעם מתבלט. ברעם חיזק מאוד את מעמדו לאחר שזכה בקצת יותר משליש בהצבעה החשאית מול פרס ורבין. פרס יהיה מעוניין לכבול אותו בתוך הממשלה כדי להפחית בכל האפשר את ההתנגדות במפלגתו למהלכים הצפויים בעתיד.

• רפי אדרי מקדיש את כל זמנו, מרצו ותחבולותיו במגמה לאפשר לפרס להגיע למשא ומתן עם הליכוד מעמדת עוצמה. זו השעה לחשבון נפש אמיתי, אומרים מקורביו.

בליכוד: על יצחק שמיר יודעים לספר כי כל אלו הרואים עצמם מועמדים לשרים ואשר נפגשו איתו בלשכתו יצאו מהפגישה בתחושה טובה.

• בבואו להרכיב את צוות הליכוד בממשלה צריך שמיר לא רק לדאוג שיימצא תפקיד למתאימים אלא לברוק איזה מינוי יכול לתרום יותר לשלום בית בין המחנות בחירות בפרט ובליכוד בכלל.

שלושה אשר מינויים עשוי לתרום לשקט המיוחל הם — דוד מגן ממחנה שרון, אליהו בן אלישר מראשי מחנה לוי, ועובדיה עלי, לשעבר מחנה לוי וכיום בלתי תלוי.

על בן-אלישר אומרים כי יסתפק בסגן שר וכך גם על עובדיה עלי.

• קבוצה אחרת היא קבוצת הצעירים ששמיר מייעד אותה להנהגה הבאה של הליכוד. כאן נמצאים דן מרידור, רוני מילוא, בנימין נתניהו ואהוד אולמרט. לנתניהו כבר הובטח תפקיד שר חוץ במשרדו של משה ארנס. דן מרידור מיועד לתפקיד שר בכל מקרה בממשלה צרה. דובר על משפטים ברחבה או כנראה שר בלי תיק במשרד ראש הממשלה.

רוני מילוא יהיה שר במשרד ראש הממשלה או שר התקשורת אם יוחלט להעביר את תיק התקשורת מהמערך לליכוד.

אהוד אולמרט יתבע להתייחס אליו כראשון מקבוצת 'לעם' ההיסטורית, וכמו שוסטק בזמנו ידרוש לקבל את תיק הבריאות. כאן המערך צריך להסכים להעברת התיק מסמכותו.

נזכיר כי כל המועמדים החדשים מתמודדים למעשה על מקום אחד או לכל היותר שני מקומות בכל רשימה. בליכוד מקווים כי ההתפתחויות שתהיינה בתוך הליכוד בתגובה על מינויים אלה או אחרים לא יאלצו את שמיר לחזור ולומר את ששמענו ממנו בוועידת חרות: "זו תנועה שעושה הראקירי לעצמה, זו תנועה שמאבדת עצמה לדעת".

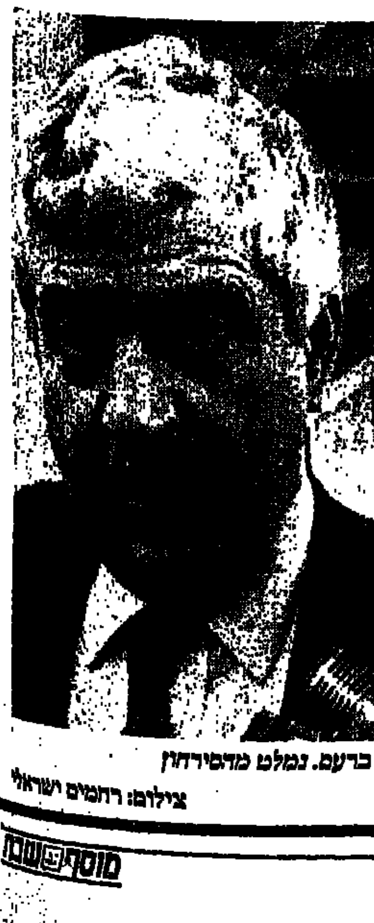

עוזי ברעם. נמלט מהסירחון

צילום: רחמים ישראלי

לא ברור לפי שעה כמה סגנים יהיו לראש הממשלה. פרס יהיה ממלא מקום. ליצחק שו־ין, ליצחק מודעי, לדוד לוי וליצחק נבון נאמר כי יתמנו לסגני ראש ממשלה.

ראיון עם מזכ"ל העבודה עוזי ברעם

— לאחר ההכרעה במרכז מפלגת העבודה, האם התוצאה שלושים ושישה אחוז שתמכו בעמדתך, פירושה התארגנות אד-הוק או שמדובר בקבוצה מלוכדת שתמשיך לפעול בעתיד?

ברעם: יש כיום יותר משבעה-עשר חברים העובדים יחד, וזו כמעט מחצית הסיעה בכנסת. זה ללא ספק גרעין של קבוצה חדשה בתוך המפלגה, שהדבק הראשון שלה היה התארגנות לממשלת אחרות. זו קבוצה שאיננה נלהבת מהשותפות עם הליכוד ותעמוד כל העת על המשמר.

— נודע כי פרס הציע לך להיות שר.

ברעם: נכון.

— איך הגבת?

ברעם: בשלילה: אני לא רוצה לומר משהו שיקשור לי את הידיים. היו פניות מאנשים שאני מעריך מחוץ למפלגה, שעמדתם כמו שלי — נגד הליכה לאחדות. הם אמרו לי שאני צריך להיכנס לממשלה כדי לייצג את העמדה הזו. אבל עכשיו, לאחר הצהרת ערפאת, בשעה שאני חושב שהממשלה שתקום צריכה לקדם את הנושא הפלשתיני ולא לראות במשא ומתן בין אמריקה לאש"ף אסון, אלא חשבון נפש, ובשעה שכזו, כשמשה ארנס שר החוץ, זה בכלל לא קוסם לי להיות שותף.

— אתה סירבת להשתתף במשא ומתן על ממשלת האחדות וגם במערכת הבחירות ונמנעת ממעורבות יתר. אומרים שאתה נמלט מהסירחון שבזבל...

ברעם: אולי יש משהו בטענה הזו, אבל באמת מדובר כאן רק בצירוף של כמה מקרים. לאחר הבחירות, רציתי שנלך ישר לאופוזיציה, לא רציתי להתלכלך במשא ומתן ללא סיכוי עם הדתיים. כשאני מאמין במשהו אני מוכן לעבוד למענו והוכחתי זאת בעבר — כשפעלתי שהרצוג ייבחר לנשיא.

סיפורים קטנים

דן שילון בראיון עם השר נבון: "אני מבקש לשאול אותך כאדם אינטליגנט ולא כשר:"

• בראיונות שהעניק השבוע חזר דוד לוי ואמר כמה פעמים מדוע הוא לא משתתף בצוות המשא ומתן: "אני לא יכול בחששאי", טען. למה הוא בדיוק מתכוון אנחנו רוצים לדעת — האם הוא לא יכול לשמור סוד? האם הוא לא מוכן להגיע לסיכומים מתחת לשולחן?

• השבוע פורסם כי חבר כנסת דראוושה יצא לוינה להיפגש עם ערפאת. אנחנו עוד לא שכחנו כיצד הוא הוחזר במהירות מקפריסין כשהיה בדרכו לפגישה עם ראשי אש"ף. כשהתקשרנו אל ביתו של חבר הכנסת דראוושה, כדי לשאול איך מסתדרים שם בלעדיו, הוא השיב לטלפון: "כתבו עליו בעיתון הרבה דברים והוא לא ידע שהוא כזה".

• יושב ראש הכנסת דב שילנסקי חייב להתערכן. נכון שיש הרבה מאוד חברים חדשים במליאה וקשה ללמוד מהר את כל השמות, אבל גם פרויד היה מתקשה לפרש את הזיווג שהשמיע שילנסקי בוויכוח בין פרס למיכאל איתן. שילנסקי נשמע צועק "מיכאל רמון! מיכאל רמון! אני קורא אותך לסדר".

• שמעון פרס הודיע רשמית על החלטתו לקבל את תיק האוצר רק שלשום. אבל ההחלטה גמלה בליבו כבר בתחילת השבוע. איך אנחנו יודעים? גדעון בן-ישראל, חבר הוועדה המרכזת, מראשי קבוצת א' לשעבר (אורחים למען פרס) החל במבצע החתמה בקרב חברי המרכז לאלץ את פרס להסכים לקבל את תיק האוצר. למי ששכח, בן-ישראל הוא גם חבר רפ"י לשעבר. והמבין יבין.

• לפני שלושה שבועות רעמו המסדרונות במשרד ראש הממשלה ובמשרד החוץ על רקע יציאתו החשאית של מנכ"ל משרד החוץ אברהם טמיר למוסקבה. שמיר רגז — הנה שוב פועלים מאחורי גבו, ופרס הגיב ואמר: "לא נמסר לי. נקודה". הכל הבטיחו למצות את הדין עם טמיר. טמיר חזר. הוא אמר שכל שעשה היה על דעת שר החוץ. ו...זהו! לנו לא נשאר אלא להניח שפרס אישר, אבל פשוט שכח, או שטמיר פוטר ואנחנו לא שמענו על זה.

זו לא האטה, זה מיתון

בהתחלה דיברו על האטה מסויימת בקצב הצמיחה, אחר-כך אמרו שזו רק האטה בפעילות. רק השבוע החלו להכיר במה שרבבות מובטלים כבר חשים על גבם: המשק במיתון

אבי טמקין

השבוע הודיע השבועון "כותרת ראשית" על הפסקת הופעתו. השבוע התבשרנו שמספר דורשי העבודה שוב עלה. ממש בזה השבוע הודו ראשי האוצר ובנק ישראל, שהשנה לא נרשמה כל צמיחה בתוצר של המשק, והחרו אחריהם ראשי ענף הפירסום, שקבלו על ירידה בעסקיהם. היה זה שבוע נוסף של מה שכבר כמעט מכנים בשמו המפורש: מיתון.

בהתחלה היו שקיוו כי מדובר בתופעה חולפת, זמנית. עוד באביב ניסו בנק ישראל והאוצר להסביר שאין פה כלל מיתון, אלא בסך הכל האטה מסויימת בקצב הצמיחה של המשק. אחר כך לא דיברו על האטת הצמיחה אלא על "האטת הפעילות". נדמה, שרק לאחר הבחירות החלו גם בממשלה להכיר במה שרבבות מובטלים מקרית-שמונה עד באר-שבע יודעים מזה זמן — המשק במיתון.

תושבי באר-שבע בהפגנה בירושלים, במחאה על האבטלה הגוברת בעירם. הם לא מכירים את "שכבת השומן" שיש להיפטר ממנה

המספרים היבשים מספרים-מציירים תמונה עגומה, כמעט קודרת, של המשק. מספר דורשי עבודה הרשומים עלה מ-36,000 בסוף 1987 ל-50,000 כיום, והתעשיינים אומרים שלולא קלט הסקטור הציבורי רבים מאותם 10,000 עובדים, שנפלטו מהתעשיה, היה המצב גרוע יותר. התפוקה התעשייתית ירדה בכ-3 אחוזים; היצוא ירד באחוז אחד במונחים ריאליים; מספר התיירים ירד ב-15 אחוזים. מאחורי מספרים אלה עומדים עשרות מפעלים שקרסו בזה אחר זה, ואלפי פועלים, אשר מטה-לחמם נפל קורבן לתכניות הבראה, לכונסי נכסים, לפירוק, לפשיטות רגל. המציאות של "לחם" — אותה דרמה טלוויזיונית, שבה הרשימה את הצופים לפני זמן, כאילו יצאה מהמרקע וחדרה לרבות מערי ישראל.

הגרוע מכל הוא, שהמיתון מלווה באווירת אי-ודאות. מנתונים שפרסם לאחרונה בנק ישראל עולה, שהסקטור הפרטי רכש בחודשים האחרונים מטבע חוץ בשווי של כשני מיליארד דולר. חלק גדול מרכישות אלה הן ספקולטיביות, וזהי עדות מהימנה לכך שהציבור החל לפקפק בסיכויי המדיניות הכלכלית. גם האינפלציה אינה מראה סימנים של האטה, למרות הירידה הניכרת בביקושים המקומיים.

ואז באה האינתיפאדה

בסוף השנה שעברה ובתחילת שנה זו עוד דיברו על גידול של ארבעה אחוזים בתוצר של הסקטור העסקי ב-1988. המשק היה עדיין תחת רושם הגאות בכל המגזרים — היצוא גדל, יתרות מטבע-חוץ הגיעו לשיאים חדשים; פרשנים דיברו על שר האוצר משה ניסים כעל נכס פוליטי, אשר יביא לבדו את נצחון הליכוד בבחירות. ואז באה האינתיפאדה פועלים נעדרו מעבודתם. מפעלים רבים, במיוחד מפעלי המזון, הטקסטיל וכלי הבית, החלו לאבחן ירידה בהזמנות. תיירים הפסיקו להגיע. עלות הפעילות הצבאית הלכה ותפחה. היום אומרים באוצר ובבנק ישראל, שמחיר ההתקוממות בשנתה הראשונה היה בין 2 ל-3 אחוזי תוצר. בכסף — המדובר הוא בכמיליארד עד מיליארד וחצי שקל. מלחמת העצמאות הפלשתינית עלתה בינתיים פחות מהפלישה ללבנון, אך עדיין מדובר במס גבוה, שהחברה בישראל נאלצת לשלם עבור ה"זכות" לשלוט על עם אחר.

על ההתקוממות בשטחים אוהבים לדבר באוצר כגורם להאטה, אך לא רק בה תולים את האשם. ראשי האוצר לא יספרו לכל מי שיתפוץ לשמוע, שהשכר הוא הוא האשם בקשיים של הסקטור העסקי ובחלק מהאבטלה; חוק שכר המינימום והסכם תוספת היוקר הם האשמים בגידול מספר דורשי עבודה. אבל באוצר גם אוהבים לחשוב שבסך הכל מדובר בהפיכת אבטלה, שהיתה קודם סמויה, לאבטלה גלויה. התנאים הכלכליים החדשים אילצו חברות רבות לקצץ בהוצאות ולהפטר מ"שומן". מעניין אם העובדים בבית-שאן, באזור המפרץ, בקרית-גת או בבאר-שבע יודעים שהם "שומן".

לאחר שהועלו כל הטיעונים האלה, נותנים פקידי האוצר — או, לפחות, חלקם — דעתם על דבר נוסף. בשקט בשקט, מודים אותם פקידים, שגם מדיניות הריבית של בנק ישראל אשמה. לא קל להם, לפקידי האוצר, להכיר בכך. ככלות הכל, מנכ"לם, ויקטור מדינה, הוא אדריכל המדיניות של החזקת הריבית בשמיים, כשעוד היה הממונה על המדיניות המוניטרית מטעם בנק ישראל. הנגיד מיכאל ברונו רק המשיך במדיניות זו.

את פשר התנהגותו של בנק ישראל יש לבקש אולי בתחום הפסיכולוגי. אנשי הבנק יצאו מפרשת התמוטטות המניות הבנקאיות וועדת בייסקי פצועים וחבולים. החלטתם היתה נחושה, ששוב לא תימצא ועדת חקירה, אשר תוכל להאשים אותם בעלייה באינפלציה או במדיניות מסתגלת המאפשרת לממן ספקולציות. אם לטעות, אזי כדאי שזה יקרה בצד הזהירות-היתר, אמרו אנשי הבנק. אמרו ועשו. הריבית בישראל הגיעה בשנים האחרונות לרמות שהמאפיה לא היתה מתביישת בהן.

אין ספק, שהיו כאלה שראו בריבית הענקית דרך טובה "לשקם" את רווחי הבנקים המסחריים, אך תבונתה של אותה מדיניות עומדת היום בסימן שאלה. הבנקים עוד ייאלצו למחוק חובות בהיקף אדיר, וזאת בנוסף לסכומי עתק שהם ייאלצו להפריש כחובות אבודים של גופים שהתמוטטו. מי שזרע את רוח הריבית קוצר היום את סערת המיתון.

הבעייתי ביותר: ענף הטקסטיל

היום כבר מודים, יש בעיה. כולם מדברים על אותו דבר, אבל המינוחים שונים. דומה שאיך שלא נקרא לילד — קיפאון, האטה או אפילו מיתון — תמיד נגיע לאותן מסקנות.

כששם-המשחק הוא 'לצוף', וכשהעיקר הוא להישאר עם הראש מעל פני המים ולא לטבוע, ברור לתעשיינים ולקברניטי המשק שיש בעיה. היום מתווכחים על היקפה וחומרתה.

"מה שנמצא היום בראש מעייניו של כל בעל מפעל", מסביר חזי גוטמן, ראש אגף כלכלה וסחר בהתאחדות התעשיינים, "הוא איך לשרוד, איך לא ליפול, להבדיל מלצמוח ולהתפתח. הבעיה שלנו היום היא לשמור על הקיים על-ידי התייעלות וקיצוץ. אף אחד לא חושב היום לפרוץ ולצמוח".

בתעשיה כבר לא מדברים על השקעות. וכשהרווחיות היא זו המשמנת את גלגלי הצמיחה, ברור לכל שאין היום מה לדבר על התרחבות וגידול. היום התעשיינים מנסים לשמור את מה שנותר בכל מחיר. את זה יצליחו לעשות, מן הסתם, רק החזקים. מה שנקרא, מלחמת קיום.

השנה פוטרו בתעשיה כ-13,000 עובדים: כ-5,000 מהם בענף הטקסטיל, הענף התעשייתי הבעייתי ביותר בשנה האחרונה. "הטקסטיל הפך ענף בעייתי גם בשוק המקומי וגם ביצוא", מסביר גוטמן: "בכל העולם יש עודפי כושר יצור. אצלנו סובל הענף מבעיה נוספת — הקפאת שער החליפין. ענף הטקסטיל התבסס על עבודה זולה, וכשנחקק חוק שכר המינימום, קפץ מאוד שכר העבודה של הפועלים, מה שהשפיע על כמות הפיטורין בענף".

אחד ממפעלי הטקסטיל שגם עליו לא פסחה ההאטה הוא מפעלו של יורם רדושיצקי, "עמק". "יש מיתון חזק במשק", קובע רדושיצקי, "הנתונים מדברים בעד עצמם. יש ירידה דרסטית בצריכה, עשרות מפעלים נסגרו, אלפי עובדים פוטרו".

כשרדושיצקי מדבר על הגורמים, הוא מציין את מדיניות הממשלה, קרי: ריבית גבוהה ושער חליפין קפוא, שכתוצאה ממנו איבד מפעלו את כושר ההתחרות בשווקי העולם, האינתיפאדה והמשבר העולמי בענף הטקסטיל. "כשיש מיתון", הוא אומר, "ענף הטקסטיל הוא בין הראשונים להיפגע, כי ביגוד איננו הכרחי כמו מזון".

מפעל "עמק" צימצם את כוח האדם שלו ופיטר כ-10 אחוז מהפועלים שעבדו בו לפני כשנה. הוא כינס את מועצת הפועלים ובהסכמה משותפת של נציגי העובדים וההנהלה הורד השכר בכ-10 אחוז.

יורם רדושיצקי הוא מן המאושרים שבחבורה. רבים לא הצליחו לשרוד ונסגרו: "רקם בגדי ילדים", "אדרת", "ליגת", חלק ממפעלי "כיתן", "טופר", "סיבים כימיים", "פולגת" ועוד. מפעלים רבים עומדים בפני קשיים ועלולים להיסגר בזמן הקרוב.

למרות הנתונים המדאיגים אמר השבוע אלי לניאדו, ראש אגף התקשורת בהתאחדות התעשיינים, "אנחנו מבקשים להדגיש שמדובר בהאטה ולא במיתון במובנו המלא, וההבדל הוא משמעותי. כשמדובר במיתון, ההאטה הרבה יותר משמעותית, המצב הכלכלי הרבה יותר קשה והאבטלה יותר חמורה. הנתונים מורים שאנחנו לא במיתון אלא בהאטה".

והשאלה הנשאלת עתה היא — האטה כשלב ביניים שלפני המיתון, או שמא יהיה מי שיצליח לעצור את המצב ולהניע את גלגלי הצמיחה?

טלי ברזילי וונפלד

אמרתי לו, אחוי, אני אוהב אותך

אלישבע איילון

”ביום שבת הוא היה אצלי בבית, שתינו רסטין A, וויסקי עם דרמבואי. ביום רביעי הוא צילצל אלי. דיברנו, ובסוף אמרתי, אחוי, אני אוהב אותך, והוא אמר, כן, גם אני אוהב אותך. לא יודע מה קרה, אנחנו אף פעם לא מוציאים רגשות.

”כשנודע לי, התמוטטתי. הודעתי רק לאדם אחר, לניר, וגם הוא התמוטט. להתמוטט זה שאתה לא יודע מה לעשות עם עצמך, הראש מתרוקן והפרצוף שלו כל הזמן מולך. רק זה. לקחתי את האופנוע ונסעתי לניר, כי לא יכולתי להיות לבד. נסעתי ובכיתי בקול רם, צעקתי בתוך הקסדה, זה היה מסוכן לנסוע ככה. ישבנו, ניר ואני, ולא ידענו מה לעשות. רק אמרנו, זה לא יכול לקרות.

”בערב, זה היה ביום שישי, התקבצו כל החבורה בפאב 'הכוסית'. בלי אף טלפון הם באו טיפין טיפין במשך כל הלילה. ישבנו המומים. גם למחרת, בשבת בערב, באו המון אנשים, חיילים מהצבא, קצינים מהיחידה. שולחן שעשה תחקיר פנימי על המבצע. התחילו לעוף טלפונים מחו"ל, בשתיים בבוקר, בשלוש, חברים ביקשו שנפריך את הידיעה, אבל זהו.

”הכי נורא היה כשהתמונה שלו הופיעה בטלויזיה. מין מכה כזאת שאי־אפשר להסביר. אמיר במסגרת שחורה, איך אפשר? אתמול הייתה פה לוויה, היו אנשים שהכירו אותו לפני חמש־עשרה שנה, והיה יצוג מרשים מכל החתכים. המשטרה אומרת שהיו כ־4500־5000 איש. אנשים עמדו בשביל שמחוץ לבית הקברות.

”היכרנו בגדוד זה שעכשיו הוא פיקד עליו. זה היה ב־'81 ושנינו היינו מ"פ. הקשר בינינו התהדק מאוד בשל"ג, מלחמה מקרבת אנשים. עשינו דברים יחד, מצאנו שפה משותפת, אולי בגלל שאנחנו דומים בהרבה דברים. יש המון סיפורים, איך לא, אם אתה כל הזמן בתוך האקשן. אי־אפשר לספר אותם עכשיו, זה יישמע לי מוזר.

”מגיל 13 הוא חייל, היה בריאלי בחיפה. מבחינה צבאית הוא היה עילוי, קר־רוח במצבי לחץ, חייל למופת. ברחוב האזרחי הוא לא ידע מה לעשות עם עצמו. היושר האישי שלו, זה משהו, הכנות עד כדי גיחוך. בן אדם שאומר בפרצוף בדיוק מה שהוא חושב. הוא יצא לשנת לימודים כלליים בבר־אילן, אחרי יומיים נמאס לו, הוא כבר חיכה לחזור לצבא. אפילו כשהלך לפו"ם, ישב יומיים, קם, אמר זה לא בשבילי, והלך לבקו"ם להשתחרר. מח"ט גולני, אל"מ ש., שמע שהוא בדרך לבקו"ם, אז הוא ישב איתו ועם ההורים שלו במשך ארבע שעות ובסוף שיכנע אותו להישאר. כשהיה באוניברסיטה ספר לאחור, עוד כמה זמן הוא בגדוד. הוא כל־כך שמח כשחזר. לפני חודשיים קיבל את הסא"ל, בדיוק ב־20.10.88. את התמונה הזאת אני צילמתי לפני שקיבל העלאה בדרגה אצלו בבסיס. בשנת הלימודים ישבנו כל ערב אפשרי ב'כוסית'. ניר הוא אחד הבעלים. עד שנהרג, כל פעם שהיה בבית, בערך פעם בשבועיים, הלכנו לפאב. אמיר שתה רק בירה. אני זוכר שלטקס הסיום של קורס מג"דים הוא לא הגיע כי היה לו הנג־אובר. רק שלא ייצא שהוא שתה הרבה. זה מה שאנחנו אוהבים, לשבת ולפספס על כוס בירה.

”כל־כך רציתי בלוויה לעשות את מה שהוא היה רוצה שאעשה בלוויה שלו. מפה ועד בית הקברות התאמצתי נורא, חשבתי, מה הוא היה רוצה. לקחתי את האופנוע ונסעתי אחרי הג.ג. רציתי להיות הכי קרוב שאני יכול. כל סגני האלופים שנסעו סביב הארון ונשאו אותו לקבר הסתכלו לי בעיניים ואני להם בעיניים, והיה הכאב.

”מה שהדהים אותי זה שההורים שלו הבינו מה אני עושה. אחרי הלוויה הם באו ואמרו, זה מה שהוא רצה שתעשה. ואני נדרתי נדר ואני לא אתן לקשר שיש בינינו לגנוע, אין שום סיכוי. וזהי הבטחה שאני מבטיח להוציא לפועל.

אמיר מיטל ז"ל לפני חודשיים, בעת קבלת דרגת סגן־אלוף

”ההורים של אמיר הם אנשים מדהימים. אבא שלו זה בן אדם שמשרה סביבו שקט נפשי, מין שלווה שלא תאומן. ואמא שלו, וזהי אמא שאם מישהו היה יכול לבחור לו אמא, הוא היה בוחר בה. שניהם גיבורים. אמא שלו אמרה שבעצם היא הייתה גיבורה עד היום, עם בן ביחידה הכי קרבית בעולם. אבא שלו לא אומר, רק מספר כל מיני דברים על החיים של אמיר, אחד לאחד, כמו שזה היה. ואתה לא צריך לעשות את עצמך מקשיב, כי הוא מרתק כמו סרט טוב.

”יש עוד כמה סא"לים בגיל 28 בגולני, אבל זה סא"ל צעיר מאוד, ואמיר היה גם מפקד סיירת גולני. מפקד היחידה הכי טובה בצה"ל. לא היה לו אגרטריפ מיוקרתו של התואר ויש לו הרבה יוקרה לתואר. זה תואר שנדבק לכל החיים. אפילו על רמטכ"ל יגידו, הוא היה מפקד סיירת גולני. הסטריאוטיפ הזה של מפקד עטוף בקליפת קשיחות ומבפנים רך כמו מרגרינה, קיים בצה"ל, אבל אמיר יוצא דופן בזה שלא התלכלך במה שמתלכלכים בדרך כלל במערכת גדולה. הוא לא הסתאב, לכל מה שהגיע זה בזכות עצמו בלבד. נקודה. כל מה שהיה בראש שלו זה התפקיד הבא, יותר מזה שום דבר. היה מחליט במהירות החלטות צבאיות שלאנשים לוקח שעות, ותמיד הן היו נכונות. חיילים, חברים, הם ערך מקודש אצלו. הוא מוכן להפסיק כל דבר חשוב כדי לדאוג אישית לחייל. במלחמות יש תמיד סיפורים הרואיים, אנושיים. כשעבדתי לצדו בצבא ידעתי שאיפה שהוא נמצא, העניינים סגורים, שיהיה כסדר.

”כשמישהו בצבא והוא חבר, והבחור הזה היה ממש אח שלי, אתה מפחד מזה. מפחד שיום אחד תאבד אותו. הוא לא דיבר על זה, על המוות. כתבו שלאחרונה דיבר הרבה על המוות. זה קישקוש, אמיר לא דיבר בכלל על מוות. כתבו גם שתכנן ללמוד קולנוע, זה גם לא דבר כל־כך ברור. לא דיברנו על קולנוע בקונטקסט של לימודים. אמיר אהב קולנוע, זה נכון. כל המשפחה כאן בעניין הזה. גם על פוליטיקה לא כל־כך דיברנו. מה שאולי מתקרב לפוליטיקה, ועל זה אמיר דיבר הרבה, זה שלא הצלחנו למצוא את הדרך להשאיר קצינים טובים בצבא. החיילים של השנים האחרונות עשו צבא נורא קשה. הם התגייסו לתוך העניין של לבנון, וכשזה נרגע הם נכנסו לאינתיפדה. כשאמיר קיבל את תפקיד המג"ד, הוא דיבר על הלחץ הנפשי שהחיילים עומדים בו. מהלחץ הם נעשים עצבנים, לפעמים אלימים. הם רבים ביניהם, צועקים ויוצאים מהצבא חצי מטורפים. אצל קצינים ברמות הגבוהות נושא המוטיבציה משתנה. מתחילים לחשוב ציונות, וזה שואליה, קיביני מאט, בשביל מי ? בשביל ממשלה שמתקוטטת בינה לבין עצמה ?

”אני לא זוכר תחביבים מיוחדים שלו. האופי שלו לא סיסטמטי, הכל החלטות מפתיעות. בשנת הלימודים פחד שהכושר הגופני שלו יירד. יום אחד קנה אופני ספורט ונסע איתם לכל מקום. יום אחד אמר, הכסא כואב לי בתחת, מכר לי אותם והתחיל לרוץ על שפת הים.

”עם בחורות אין בעיות, הוא לא היה אף פעם לבד. עד לפני שנתיים יצא תקופה ארוכה עם בחורה אחת. כן, אני חושב שרצה משהו רציני ועמוק, אבל יש בעייה של תנאים. לאיש קבע בגולני קשה לנהל חיים מסודרים. הכל נבנה על פעם בשבועיים כמה שעות, כשחלק גדול מזה ישנים וחלק גדול רוצים לתפוס את כל העולם."

אילן, החבר של אמיר, יושב בבית משפחת מיטל. רק לפני שבועיים עברו לפנטהאוז חדש בחדרה. רבקה, האמא, מחנכת בבית־ספר יסודי. דוד, האב, צייר ובעל מסעדה "המצודה" בקיסריה. ביום הלוויה נכתב בעיתונים שהמשפחה משרה אווירה נינוחה, והרי בלתי אפשרי לשלב את השכול עם הנינוחות. אבל כאן, כנראה, זה אפשרי. האחות מדברת על התינוק הטרי שלה שוולל כל שעה. המון חיוכים יוצאים ממנה. אילן מדבר עם חברים וחברות של אמיר על איזה כביש משובש, על המסעדות הסיניות הטובות שהחבר'ה התנסו בהן, על זה ששר הביטחון אמר שיגיע היום ועכשיו כבר ערב והוא עוד לא הגיע. אנשים נכנסים, אנשים יוצאים, אנשים יושבים ומדברים, אף אחד לא בוכה, אף אחד לא סוגר אחריו ולח. האמא מביטה בחוברת שהכינו כל אותו היום ילדי כיתה ד'. ילד אחד צייר הליקופטר באוויר, ממנו משתלשל סולם ארוך ארוך, עד הריצפה, ולמטה, על הרצפה, אלונקה, עליה שוכב חייל ולצידו שני חיילים עומדים. והוא כתב לה, "שלא יקרה לך עוד דבר כזה אף פעם בחיים." וילד אחד צייר שני טנקים גדולים ירוקים וכתב לה, "אני מצטער על מות בנך ומקווה שכשתחזרי לבית הספר לא ישתנה מיזגך." ויושבים ומעריכים את העבודות של הילדים, והאמא פתאום מרימה עיניים ואומרת, זה כל־כך נורא מה שקרה, שעוד אי אפשר לתפוס, ומרימה את ידיה אל פניה ומורידה אותן וחוזרת אל חוברת העבודות ומחייכת אל העבודות. והאח, שי, מסתובב בבית ונעצר ליד אגרטל עם כלניות סגולות ובוהה לתוכן. אחרי זה הוא חוזר לשולחן של החבר'ה ויושב ומטפטף ושוב קם, מתהלך בבית ונעצר ליד תמונה ענקית של האבא ובוהה. בתמונה פזורות צורות ונקודות בצבעים עזים, עליזים, ומשולבים בה תאריכים משפחתיים שונים. במרכז התמונה — 17.2.88, שי מתגייס לצבא, שיהיה בריא. ולמעלה — 20.10.88, אמיר סא"ל. והוא חוזר לשולחן של החבר'ה וקם, יוצא החוצה למרפסת ובוהה אל השמיים.

בלת"מ*

מפקד פעולת צה"ל נגד מפקדתו של ג'יבריל בדמור, האלוף דורון רובין, אישר השבוע כי במהלך הפשיטה ארעו מספר תקלות ששיבשו את לוח־הזמנים וגרמו לפעולת חילוץ תחת לחץ. תחקירי צה"ל שנערכו במהלך השבוע ברמות השונות, סוכמו בראשותו של שר הביטחון, מסיבות מובנות לא ניתן לפרסם אותן.

בפעולות מהסוג שביצע צה"ל בסוף השבוע חייב להיות תיכנון מדוקדק וחייבים ליטול בו חלק כוחות נבחרים המכירים את שיטות הפעולה לאחר שתירגלו אותן יחד ושרמתם הפיסית־מבצעית־מקצועית תהיה שווה. במבצעים מסוג זה, חייל אחד מצונן שמתעטש ברגע הלא נכון, יכול להכשיל פעולה שלמה ולסבך צבא שלם.

מטבע הדברים נסוב הוויכוח הציבורי בשבוע החולף לא סביב התקלות הבלתי מתוכננות, אלא בעיקר אודות החלטתו של הרמטכ"ל לחלץ את עיקר הכוח ולהשאיר בשטח ארבעה חיילים. שר הביטחון ואלופי צה"ל בהווה ובעבר תומכים רובם ככולם בהחלטת הרמטכ"ל, הנובעת ממה שקוראים בצה"ל בלת"מ — בלתי מתוכנן.

צה"ל ניגש לפעולת דמור לאחר עשר שנים של פעולות בט"ש רגילה לאורך הגבולות ולאחר שנה של אינתיפאדה. היו בוודאי כאלה שביקשו להוכיח באמצעות המבצע כי הגייסות כשרים כיום לכל משימה, כולל פשיטת קומנדו מסובכת יחסית. אולם, קשה לקבוע חד משמעית על סמך הפרסומים עד כה, כי בפעולה האחרונה נמצא צה"ל נקי לחלוטין מסימני חלודה.

ועניין נוסף, עד לרשימת שורות אלה טרם ידוע בוודאות מספר המחבלים ההרוגים. צה"ל אינו מגדב אינפורמציה בעניין זה, ואחמד ג'יבריל שותק אף הוא. על פי פרסומים שלאחרי הפעולה מדובר בכ־20 הרוגים. האם המחיר שווה? האם זו היתה המשימה? גם על כך יש ויכוח בצבא ומחוצה לו.

אבי בניהו

*ראשי תיבות בצה"ל של בלתי־מתוכנן.

מימין לשמאל: דב יודקובסקי, עדו דיסנצ'יק, אדם ברוך, נחום ברנע, חנה זמר, צבי טימור. מסיבת פרידה.

צילומים: בועז לניר

בלי כותרת

איך ולמה ובגלל מי סגרו את 'כותרת ראשית'? להלן כמה תשובות אפשריות, בלי ההשמצות המתבקשות, ועם כמה הרהורים נוגים

ורד לוי

צילום: בועז לניר

זאת תהיה, כנראה, עוד אחת מאותן כתבות שנעות במעגלים סגורים.

מי שקרא ואהב את "כותרת ראשית", לא צריך הסברים. מי שלא קרא ולא אהב, ממילא לא יבין.

הרגע שבו נודע ברבים דבר מותו הקרוב של השבועון, היה גם רגע הפתיחה של מסע ההספדים בתקשורת. ערימות של סופרלטיבים נקשרו לשמו במהלך השבוע האחרון לחייו. חזרה עליהם גובלת בסכנה של השמעת קלישאות. בין בית סוקולוב ל"ספריה" ולמערכות העתונים הלכה והתגבשה איזו אווירה מיתית כמעט ביחס ל'ברנע ושבעת המופלאים'. אפשר היה לשמוע אנשים רציניים ושקולים אומרים משפטים כמו — זהו האכרון הגדול ביותר לחברה הישראלית השנה; או — סוף הדמוקרטיה בישראל; או — עכשיו באמת כבר אין מה לחפש פה. אלא שגם בין אלה בלט מכנה משותף רב משמעות לענייננו, והוא, זיקתם הישירה לתחומי התקשורת. זה לא מקרי, והחלט קבור פה איזה כלב, משום שהתסמונת עצמה ידועה, וקל לאתר את הסימפטומים האופייניים לה . לדוגמה — עתונאי אחד אומר לעתונאי שני משהו על עתונאי שלישי. בא עתונאי רביעי וכותב על זה. בינתיים נקלע למקום (באורח פלא) גם איזה צלם, והאירוע מונצח. זהו יציר עתונאי שהתקשורת יזמה, כתבה לו תסריט, ביימה, ולגודל המבוכה, גם סיקרה.

כל זה לא בא, חלילה, כדי לרמוז שסגירת 'כותרת' כשלעצמה היא פסבדו אירוע תקשורתי. אלא רק להזכיר, שבסופו של דבר, 'כותרת ראשית' היה, יותר מכל דבר אחר, העתון של הבראנז'ה.

מילים ראשונות

(מתוך גליון מס'1 של "כותרת ראשית" ב־1.12.1982)

"לפניך הגליון הראשון של 'כותרת ראשית', עתון שבועי. 'כותרת ראשית' הוקם על ידי חבורה של עתונאים מקצועיים, צעירים וצעירים פחות, שמאחוריהם השגים, כל אחד באמצעי התקשורת המבוסס שממנו הוא בא. מאחד אותם רצון משותף להוליד יצור עתונאי חדש, חופשי ופתוח, בסגנון משלהם. אנחנו מאמינים שיש בארץ הרבה אנשים דומים לנו: המדינה לא קיפחה אותנו, ואף על פי כן אנו חשים שהיא מתפזרת לנו בין האצבעות. יש בנו הרבה ביקורת על המערכות האמורות להנהיג אותנו, מהממשלה דרך המערכת המפלגתית ועד לסניף הבנק הקרוב. ועם זאת, אנחנו מייסרים אותה באהבה.

אנחנו רוצים להסתכל על עצמנו ועל אחרים בעין משועשעת, אירונית, ולשמור את הזעם הקדוש רק לעוולות המצדיקות אותו. בסך הכל, אנחנו רוצים לספר סיפור".

נחום ברנע

הסיפור של ברנע

'כותרת' היה משפחה. כשנמצאים כל כך הרבה שעות יחד, נוצר משהו שהוא קרוב מאוד למושג משפחה. אבל אני רוצה מיד להודיע שאני מתעב את היללנות שמלווה את חיינו, ואין לי כל סיבה או כוונה ליילל. כעורך העתון אין לי טענות אל אף אחד, כולל דב יודקובסקי ואהרון דברת (עורך "ידיעות אחרונות" ומנכ"ל כלל, בעלי המניות — ו.ל.), ואם יש לי מסקנות הן ביני לביני. אני חושב שאף אחד לא חייב לי או לנו או לערכים ישראלים מסויימים, שום דבר. 'כותרת' תמיד דרש מחברות כלכליות שיהיו כלכליות. כשזה נוגע לנו תהיה לנו פתאום דעה אחרת?

לעבוד ב'כותרת' היה כמו להיות שש שנים באיזו יחידה מיוחדת ומגובשת. יחידה עלית. אבל אין מה ליבב — זה שהיית ביחידה מובחרת לא צריך להפריע לך להשתחרר מהצבא, כשמגיע הזמן. אצלי בפנים, תמיד תישאר איזו מובלעת, איזו ואקום שלא יוכל להתמלא. וגם על זה אני מברך ולא בוכה. תמיד הייתי עתונאי בין עתונאים, ואמשיך להיות. לא הייתי ל'כותרת' "עורך ראשי". אף פעם לא היה דבר כזה. היתה חבורה של עתונאים טובים ומוכשרים, ובתוכה אחד עם קצת יותר סמכות. 'כותרת' היה תוצר של דינמיקה קבוצתית. לא היינו קרבן לאף אחד ולשום דבר. הוצאנו עתון טוב במשך שש שנים. כשגומרים ארוחה משובחת ב"תרוור הורוד" יושבים ובוכים ?

הסיפור של שלמה אברמוביץ

אני לא כועס על אף אחד. אני פשוט לא מבין אותם. לא מבין. איך אפשר להגיד פתאום שיקולים כלכליים, כשתמיד דיברו על אהבה ופינה חמה בלב ? אני בן 31, עובד ב'כותרת' 3 שנים ברוטו. אני גר בחיפה, והסיפורים שהבאתי היו בעיקר מהצפון. בהתחלה, היו מי שנרתעו מזה כי בדרך כלל הגישה בעתונים היא שלאנשי המרכז יש יותר מה לתת, וזה כמובן, שטויות. רוב הסקופים היו מהצפון. בשבילי 'כותרת' היה מימוש של חלום : לעשות עבור עתון לוחם, פתוח, ובאווירה של פירגון ואינטימיות. אני רוצה להאמין של'כותרת' יש קהל רחב יותר מזה שקנה את העתון בפועל, ולא הגיעו אליו. אני חושב שהעתון לא נוהל בצורה נכונה. אם 'ידיעות' היה משקיע בנו רבע ממה שהשקיע בפרסום ובקידום המכירות של 'ראש אחר', כן היינו מגיעים אל אותו קהל. לגבי העתיד האישי — אני לא דואג. במקורי אני שייך למשפחת 'ידיעות'. לא נראה לי שאשאר מובטל.

הסיפור של לאה ענבל

אני מ"זקני העתון". אני בת 36 וכותבת ב'כותרת' מיומו הראשון. אין לי שום חשק לנדב עכשיו תאורים שמאלציים נוגים. 'כותרת' היה בשבילי הבמה הכי טובה שיכולתי לחשוב עליה, לבטא בה את עצמי. עבדנו באווירה של סיפור קצר. של סצינות אינטימיות כאלה. החיים כמו שהם, בלי מריחות. אני מפסידה עכשיו את כל זה, אבל לא לקחו לי את העט. כשנחום אמר לפני כמה שבועות שהוא מתפטר, חשבתי לעצמי — הנה זה נגמר. היה נפלא ונהדר אבל משהו בא אל סופו, הגיע כנראה גם זמנה של 'כותרת'. כמו בכל דבר בחיים, כמו באהבות.

הסיפור של גבי ניצן

עד עכשיו הייתי חלק מ'כותרת'. מעכשיו אהיה, אולי, עתונאי. אני בן 25. כותב ב'כותרת' חמש וחצי שנים.

קשה להסביר מה זה אומר — בלי 'כותרת'. לאבד את 'כותרת' זה אומר, למשל, לאבד את ישיבות המערכת שלנו, שבהן היינו מדברים 10 דקות על העתון הבא ושלוש וחצי שעות עוסקים בתראפיה קבוצתית מטורפת. עירית לינור היתה מחקה את ריטה, ונחום היה מציג את אחד הזמרים המלווים שעומדים מאחוריה ועושים 'הו הו הו' ואבנר אברהמי היה יושב ושותק ושותק ופתאום מכניס משפט קצר אחד שמשכיב אותנו על הרצפה. לאבד את 'כותרת' זה לאבד את "הפסקות אלף" שהיינו עושים בימי ראשון בערב, על משלוח של באגטים עם גבינת שמנת וזיתים, מול הטלוויזיה. ולאבד את הפולניה שתומת העין שפחדנו ממנה פחד מוות והיינו אוכלים אצלה צהריים עד שגילינו את סעדיה התימני.

אני כועס. מאד. ואני לא מבין את אלה שמדברים על כשלון ניהולי ומצביעים על המנכ"ל בני בירגר. אם היה כשלון, הוא שייך כולו לבעלים, ל'כלל' ול'ידיעות', ולא לאף אחד אחר. אף חברה נורמלית לא מגלה בוקר בהיר אחד מה מצב הרווחים או ההפסדים שלה. יודקובסקי ודברת יכלו להציל את המצב אם רצו. אבל הם לא רצו. פשוט לא בא להם יותר. זה היה בדיוק כמו שילד בן עשירים מואס פתאום באיזה צעצוע וזורק אותו .

אני לא יודע מה אני הולך לעשות עם עצמי. שום דבר לא ממש מושך אותי. יכול להיות שאפרד מהעתונות לתקופה. חשבתי אולי ללכת להיות בארימן לאיזה חצי שנה.

הסיפור של דב אלפון

אני מסתובב בשבועיים האחרונים בתחושה של אדם שמשהו השתבש לו בחיים. זאת כנראה טראומה. אני בן 28, כותב ב'כותרת' ממרץ '84, כשהוא היה בן שנה ושלושה חדשים. בשבילי 'כותרת' היה במה עתונאית חופשית ופתוחה ומקום עבודה סימפטי, שברור לי שלא אמצא כמוהו. המיוחד שבו, מבחינתי, היה הקו המנחה שלא להסתיר או ליפות עובדות רק משום שהן סותרות, נניח, קו פוליטי של מישהו מהכותבים.

אני הייתי הכי פסימי מהרגע שהתחילו לרחוש השמועות. עד עכשיו לא ברור לי מה השפיע בעצם על מה — הודעת ההתפטרות של נחום על החלטת הבעלים לסגור, או ידיעת המצב הכספי על החלטתו לפרוש. אבל מאותו רגע כבר חזיתי את הסוף. אני שואל את עצמי איך זה יהיה מעכשיו, בלי 'כותרת'. קשה לי לדמיין את ימי ששי בבוקר בלי להתנקז אל המערכת בשביל לשבת עם כולם, לנתח את יחסי פרילו וג'וייס מהפרק של "בלוז לכחולי המדים" שהוקרן ערב אחד קודם. איזה מין ימי ששי אלה יהיו. כשאני שומע מה אני מספר, ברור לי בעצם למה סגרו את העתון הזה. הוא, הרי, גבל בטירוף.

למה סגרו את 'כותרת'?

התעלומה:

עם סגירת 'כותרת' אפסו כל הסיכויים לפענח אי פעם את התעלומה הגדולה שאצר בתוכו השבועון הזה — שאלת תפוצתו. מנכ"ל העתון, בני בירגר, זורק בנון־שלנטיות את המספר — 17,000 עותקים, תשובה שמותירה כמה מהעתונאים באלם זמני.

עירית לינור מספרת ששאלת התפוצה העסיקה אותה מאד בזמן האחרון, בעיקר כאשר הועלתה ההצעה שחברי המערכת ירכשו את העתון ויצילו אותו בכוחות עצמם. בירוריה העלו נתונים מספריים חלקיים וסותרים. בהנהלה נאמר לה שאין אפשרות לדעת בדיוק, בגלל הבלגאן עם "מנויי 'דבר' והמינויים בקיבוצים. חוץ מזה, אמרו לה, יש הבדל עצום בין המספר של הגליונות שמופצים לבין מספר הגליונות שאנשים קונים, למשל בקיוסקים. לינור תמהה איך זה שאי אפשר לבדוק כמה גליונות מודפסים ביחידת זמן מסויימת, ושאין רישום כלשהו, אבל בסוף נכנעה וירדה מהעניין.

את שלמה אברמוביץ השאלה הרגיזה באופן עקרוני. הוא עתונאי ולא מעניין אותו להתייחס למספרים של תפוצה. אהוד עין־גיל מעריך אותה בכמה אלפים, ועתונאי נוסף, שביקש לשמור אלמוניות רק ביחס לנקודה זו, קבע בבטחון שאם היו עושים ל'כותרת' מבצעי שיווק כמו שצריך אפשר היה בשקט להגיע ל־10000 גליונות בשבוע. דב אלפון, מצדו, יודע ש'כותרת' תופצה ב־15000 עותקים, אבל גם לאוזניו הגיעה השמועה שהמספר מאד לא קבוע, ושהיו עליות וירידות משמעותיות משבוע לשבוע.

נושא התפוצה של כותרת ראשית היה ויישאר אפוף מסתורין, וכל נסיון להפיג את הערפל סביבו רק הופך אותו ליותר רחוק ובלתי מושג. דבר אחד מקובל על כולם — היא לא היתה מספיק טובה, התפוצה.

הקולגות:

ירון לונדון : זה היה עתון עם צליל יהודי, נאור מנופה, בעיקר בסגנונו. אבל התמליל שלו לא היה כזה שציבור רחב מספיק יטריח את עצמו לשלם 5 שקלים עבורו.

גדעון סאמט ('הארץ'): לא היה כנראה די בכך ש'כותרת' היה מהיצירות העתונאיות המשוכללות ביותר של העשור, כאשר הפלח של האוכלוסיה אליו נועד הידלדל ברוחו, בתנופתו ואפילו במשאביו הכלכליים.

עידו דיסנצ'יק, עורך "מעריב": יותר ממה שזה מעיד על אנשי כותרת זה מעיד על אוכלוסיית ישראל שלא יכולה למצוא מספיק קוראים ומפרסמים על מנת לפרנס עתון כזה.

רן ארליסט, עורך "מוניטין": קשה מאד לנהל מתקפה קבועה על החושים ועל השכל ועל הכיס של הקורא, כשכל העתונות נוכחת כמעט על פי אותה פרטיטורה.

הקוראים:

כמה אנשים קראו את 'כותרת', אם כן, לא נדע לעולם. אבל על סמך עדויות של חברי המערכת אפשר אולי לצייר איזה־שהם קווים לדמותו של קהל הקוראים הזה, אשר עם סגירת העתון איבד, בלי שנשאל, את אחת מקבוצות ההשתייכות שלו. חלק מקוראי 'כותרת' נימנו עם ז'אנר אנושי משונה, שכשלוקחים ממנו עתון אהוב, הוא מסוגל לצלצל למערכת ולבכות אל תוך האפרכסת. זרם אחר, פחות שביר ויותר נמרץ, מתאפיין בהתמודדות לקויה עם מצבי לחץ וניתוב בלתי רציונלי של כעסים לעבר יעדים לא נכונים. איך אתם עושים לנו דבר כזה, וזעמו כמה מהם טלפונית על מיכל, מזכירת המערכת. זאת חוצפה. זה לא בסדר. קבוצה אחרת גילתה סממני מנהיגות בולטים ושפעה רעיונות כמו הפגנות, עצומות וכינוסי מחאה . זרם שולי גילה נטיות דכאוניות חמורות והרהר בקול, באוזני חברי המערכת, האם כדאי להתאבד וכיצד. והיה גם מיעוט בעל חולשות קרימינליות מסויימות, שממנו עלו בקשות תשורות כמו — האם ניתן להשיג את מספר תיבת הדואר הפרטית של יודקובסקי או איך מאתרים את מספר הרכב של דברת.

הנקודה הכלכלית:

במשך שש שנות חייו לא חרג 'כותרת' ממנהגו, והוא הותיר את 'כלל' ו'ידיעות', מדי שנה בשנה, עם הפסד כספי של 100־150 אלף דולר, חוץ מהשנה הנוכחית שבה זינקו סכומי ההפסד לעבר ה־400 אלף דולאר. אבל דב אלפון אומר שלהציג את זה כך בלי שום מבוא לשבועוני איכות זה לא הוגן. אף אחד לא ציפה מ'כותרת' שיהיה רווחי, ואם היה מישהו כזה הוא פשוט חי בטעות. משום שעתון כזה לא יכול להיות רווחי — הוא פונה מראש לקהל צר, לאליטה, וידוע ומקובל ונהוג בעולם שאלה עתונים ממומנים. התפיסה הזאת מקובלת לחלוטין על בני בירגר, המנכ"ל, שהוא ראש וראשון לטוענים כנגד הבעלים — יודקובסקי ודברת. לפי בירגר, סגירת העתון היא צעד לא רציונלי מבחינה כלכלית . רק לפני כמה חודשים עברה המערכת לתל־אביב והושקעו בה, ע"י הבעלים, כ־200000 דולאר. המטרה היתה להפוך את כותרת למו"ל עבור פרסומים אחרים, באופן שיצמצם את הפסדיו. והנה, אומר בירגר, בעיצומו של המהלך הזה, בלי לתת לו בכלל צ'אנס מתקבל על הדעת, סגרו.

התשובה של דב יודקובסקי

נכון שלא ציפינו מהעתון שיהיה רווחי. היינו מוכנים להפסדים ברמה סבירה, כמו שהיו. נכון גם שהיתה השקעה בשנה האחרונה. אבל מחישובי המחלקה הכלכלית של 'כלל' הבנו שלא רק שאין לעתון הזה סכויים להתאזן כספית, אלא שגם אין לו הרבה סיכוי להקטין בעתיד הקרוב את רמת ההפסדים הגבוהה של השנה הנוכחית.

התשובה של עמוס ספיר, סמנכ"ל 'כלל'

נגמרה לנו האידיאולוגיה. אנחנו לא יכולים להסתכל לעיניים של פועלי "ליגת" ו"בגד עור" המפוטרים ולהגיד להם — נמשיך לספוג את הפסד 'כותרת' כי הוא עתון אליטיסטי איכותי, וכי זה חשוב לחברה הישראלית. יש גבול לכל דבר.

היועץ

זהבה מוזס

בתחילת שנות ה־60 אירע שוד מזוין בהרצליה. האדם שנחשד בביצוע השוד הורשע בבית המשפט, ריצה מספר שנות מאסר ולאחר שחרורו מבית הסוהר הפך כתב לענייני פלילים בשבועון שנודע בגילוייו הרבים. הכתב הירבה בפרסום רשימות על המתרחש בתוככי עולם הפשע, עד שיום אחד נעצר עם שני חשודים נוספים, בעת שניסו לפצח כספת גנובה בפרדס. הכתב טען להגנתו, כי נכח במקום רק לצורך עבודתו כעיתונאי. אך המשטרה הוכיחה שהיה שיתוף פעולה בינו לבין החשודים האחרים, והכתב הורשע פעם נוספת.

כך, למעשה, החל ויכוח בשאלה מהם גבולות הסיקור העיתונאי, מי עובר את הגבול והאם כל פעולה, החוסה בצל זכות הציבור לדעת, מוצדקת. ויכוח זה, שקיבל משנה תוקף בעת שיוסי הימן שימש ככתב העיתון "חדשות" לענייני משטרה בתל־אביב, חורש עתה, משנודע כי כתב זה שינה את עיסוקו והחל לעבוד באחרונה בחברת ה"אחים אלפרון בע"מ", שהוא עצמו פירסם ברשימותיו מידע אודותיהם. "בתיקי המודיעין של המשטרה מסווג יעקב אלפרון מזה כעשר שנים כבעל מעמד בכיר בעולם התחתון", כתב הימן בעיתונו והוסיף: "הוא (אלפרון) מוגדר כיעד מודיעיני של משטרת מחוז תל־אביב, שמשקיעה מאמצים גדולים בנסיונות חוזרים ונשנים להפליל אותו".

הפעילות המשטרתית הענפה סביב אלפרון גררה אחריה פרסומים נרחבים בעיתונות, שיצרו לו תדמית של פושע גדול ומסוכן, אך בד בבד העניקו לו כוח והשפעה: כך הגיע לעסקי הבוררות ויישוב סכסוכים. המשטרה ייחסה לו שורה ארוכה של הצתות רכב, הטמנת רימונים ממולכדים, סחיטות ואיומים. הוא כפר באישומים אלה, החשדות המיוחסים לו לא הוכחו וממילא לא הורשע בהם.

שמו של אלפרון עלה לכותרות ב־1976, כשהואשם במתן הוראה לרצוח את האסיר יפת נגר בכלא שאטה, אך הוא זוכה בשלב מוקדם של המשפט מבלי להשיב לאשמה. מאז דבקו בו התארים של עבריין בכיר ומלך העולם התחתון. גם אחיו של יעקב, ניסים ומוסה, מוכרים היטב למשטרה וריצו תקופות מאסר, בין היתר, על עבירות סחיטה ותקיפה. כיום מנהלים האחים חברה לניהול וקידום עסקים ברחוב ביאליק ברמת־גן, כשסמל החברה, כפי שמצוייר על כרטיס הביקור, הינו מאזני הצדק. בחברה זו, כאמור, החל יוסי הימן לעבוד.

יוסי הימן (מימין) עם יעקב אלפרון, „גמילות חסדים אני עושה במקום אחר"

מי כיוסי הימן היה יודע לעשות מזה סיפור עסיסי, מרושע, אפל. הבעיה היא, שהסיפור הזה נכתב עליו. אחרי שהיה כתב לענייני משטרה במשך שנים, שחשף את האחים אלפרון והעניק להם תדמית של פושעים גדולים ומסוכנים, הוא הולך לעבוד אצלם. ידאג לתדמית, הם אומרים

השמועות על עיסוקו החדש של העיתונאי לשעבר — שהיה מתמיד דמות שנויה במחלוקת בקרב עמיתיו העיתונאים וכן במשטרה, שהיתה בתחום כיסויו — צברו תאוצה מדהימה, עד שאושרו על־ידיו. הימן מתואר על־ידי קולגות־לשעבר "ככלב צייד נבון, שבראשו מנגנון דפוק. הוא רץ לעבר הציד שלו — שאפילו הוא עבריין מסוג א' או ז' — כשהוא מגיע אליו אין הוא נושך אלא מכשכש בזנב לידו. כשהוא נכנס לקן איתם, הם לא מסוגלים להתמודד איתו. הוא כראש שלהם. הוא פשוט מכיר אותם לפני ולפנים". כך גם בהתמודדותו מול המשטרה. הוא בקי בסדר הדין הפלילי כמו השוטרים, אם לא יותר, ובסיפורים הרווחים עליו יש לסדר הדין הפלילי, בייחוד בכל הנוגע לשלילת זכויות האדם, מקום נכבד. יעידו על כך החוקרים אותם התיש במשך שעות ארוכות מאד של חקירה והקפדה על קוצו של יוד, עד שאחת החוקרות החליטה להרים ידיים, וכתוצאה שהחשוד "עושה לה פרובוקציות" סירבה להמשיך ולחקור אותו.

יוסי עצמו מודע לעובדה שעם הצטרפותו לחברת האחים אלפרון שורף מאחוריו גשרים רבים, ולמעשה אין דרך חזרה. הוא גם יודע שרבים רואים במעשיו כיום חציית קווים חברתיים, ומספר כי התלבט והתחבט בנושא רבות, עד שהחליט. "אפילו התייעצתי עם שני אסטרולוגים אם להצטרף. לבסוף החלטתי, כשאני מודע לכך שרבים מתייחסים לאלפרון בצורה שונה, ולקחתי בחשבון שגם ההתייחסות אלי תהיה בהתאם, אם אצטרף אליו.

"יש לי זוג חברים קרובים, שהבעל הוא איש משטרה לשעבר, שעסק בתפקידי מודיעין רגישים, והוא מכיר את המאטריה מקרוב. הוא אמר לי הרבה דברים קשים והשורה התחתונה היתה: כל עוד אתה עם יעקב אל תבוא אלי. זה כואב לי, אבל אני לא יכול לכלכל את צעדי מתוך רצון להשביע את רצונם של החברים".

הימן, בשנות השלושים לחייו, הוא בן יחיד למשפחה ייקית, שהתגורר עם הוריו עד גיל מאוחר יחסית. חברים מתארים כיצד נהגה אמו לשים שוקולד ליד מיטתו, כמו לילד קטן, בעוד שבחוץ כבר נחשב כמוכר בחוגי העולם התחתון וכמי שכתבותיו גורמות אי נחת, בלשון המעטה, למשטרה. לאחר שהשתחרר מהצבא החל לעבוד ב"עולם הזה", ככתב לענייני פלילים, וסיקר את השטחים בתקופת פעילותה של המחתרת היהודית. תקופה מסויימת אף כתב את מדור הרכילות בעיתון. הוא סיקר את מלחמת לבנון ושהה במערב ביירות. את "העולם הזה" עזב בגלל משכורת נמוכה וקיבל את ההצעה הראשונה שהוצעה לו — רכז מערכת "להיטון", בה קנה לעצמו שם של רכז קשוח. ל"חדשות" הגיע בשלביו הראשונים של העיתון. כבר אז החל לעורר ביקורת בקרב חלק מעמיתיו בעיתונות, שסברו כי אסור לו לעיתונאי להתחבר עם אלה הנחשבים לאנשי העולם התחתון, והיו שתיארו אותו כמי שאינו בוחל בשום אמצעים על מנת להשיג סיפור בלעדי טוב. הימן מכחיש חלק מן הסיפורים אודותיו, כמו הסיפור שטיפס על מרזב תחנת משטרה לקומה השניה כדי לראות מה קורה בחדר החקירות.

יוסי הימן נראה היום הרבה פחות בטוח בעצמו, במיוחד בנוכחות האלפרונים, ואף שהוא מבקש להפגין כי הוא שלם עם החלטתו, הוא מוסיף: "גבי עמיר (מי שהיה מפקד מחוז תל־אביב והיום משמש בתפקיד הסמפכ"ל) תמיד חשב שאני טיפוס פלילי, ועכשיו יש לו לדעתו גם קבלות לזה. אני חושב שהוא טעה אז וטועה גם היום".

שמוליק אנג'ל: פחדן עלוב

שרה אנג'ל, הידועה גם בכינוי שמוליק, בעבר אשתו של שמעיה אנג'ל, שויכה לצמרת העולם התחתון; ריצתה בעצמה עונשי מאסר:

„אני נדהמת. לא, באמת, זה רציני? אז אפשר להגיד שלמעשה גם האלפרונים חצו את הקוים. עכשיו הם עם החוק. עושים הכל בגדר החוק. אם לא, הוא לא היה עובר, כי הוא פחדן עלוב, ואני מכירה את יוסי טוב מאד.

„אני מאחלת להם שיצליחו, למענם ולא למעני. הוא לא מעניין אותי בכלל.

„את שמעת על דמון ראניון? הוא היה קורא לעיתון סמרטעיתון, ויוסי מתאים לעבוד בעיתון כזה.

„נכון שהיה לי ריב איתו, אבל הציבור כבר שכח אותי, ואני מעדיפה לעשות את המריבות שלי שלא מעל דפי העיתון".

את הראיון עימו ניסה לדחות וביקש כמה ימי חסד, לאחר מכן התרצה — מי כמוהו יודע מה יתרונו של סיפור טוב — אך טרח קודם לקבל את אישורו של הבוס החדש. "גם כל שעשיתי בעיתונות היה לפי הוראת העורך, גם כשטיפסתי על החלון", הוא מסביר.

"במסגרת עבודתי העיתונאית היו לי שיטות, שאולי לא מקובלות על אחרים. הקפדתי להיות בקשר עם שני הצדדים — לא רק עם המשטרה, אלא גם עם הקליינטים. יזמתי את הקשרים לצרכי עבודתי והפקתי מהם סיפורים טובים. כאשר יש קשרים המתבססים על יחסי אמון, קל יותר לקרב אנשים ולזכות בשיתוף פעולה. למשל, על יעקב אלפרון עשיתי שתי כתבות, בהן הראיתי את שני הצדדים, את עמדת המשטרה לעומת עמדתו של יעקב אלפרון. תמיד הקפדתי להיות אובייקטיבי.

"ב'חדשות' הלכו חזק על נושא הפלילים ולא היתה לי בעיה עם זה. אם הבאתי חומר טוב, החומר נכנס ולא הייתי מתוסכל. עבודה זו היא מהסוג של 24 שעות ביממה בכוננות. אני אישית טיפוס של דבר אחד, עושה משהו ומשקיע את כולי בתוכו, וזה בא על חשבון דברים אחרים. הגבול הוא אחר ומשמעותי ביותר — החוק".

משטרת תל־אביב חיפשה אותו, לדבריו, בפינה. הוא משוכנע כי באחד המקרים — פרשת הסוכן החשאי יום־טוב בוקעי — אף ניסו "להלביש עליו תיק". הוא נקרא מספר פעמים לחקירות, שבסיומן נראו החוקרים כמי שיוצאים ממלחמת התשה. היה מקרה בו נשלח הימן הביתה, כדי לכתוב את עדותו, וזאת לאחר שטען בתום החקירה כי אין הוא מוכן לחתום על מה שכתב החוקר, מאחר שכתב היד בלתי קריא בחלקו. מכל החשדות שהועלו נגדו, הוא הורשע רק בהסגת גבול, שבוצעה בעת עבודתו כעיתונאי; בבית המשפט בתל־אביב מתנהל עדיין דיון משפטי בחשד שהתחזה לשוטר.

"אינני מכחיש שאני מכיר ויודע מי הם משפחת אלפרון", אומר הימן, "הרי כתבתי עליהם, וחזקה עלי שאם כתבתי, אני יודע על מה אני כותב ועל מי. אבל אחרי 10 שנים בעיתונות, אני מרגיש שמיציתי את עצמי והגיע הזמן לנסות להתפתח בכיוון אחר, ויש גם שיקולים כלכליים. נכונותי לעבוד עם יעקב מושתתת על ההיכרות בינינו, על יחסי אמון ושיחות שניהלנו. אני משוכנע, שהאיש הזה לא רואה את עתידו בפשע. הוא יודע היטב שיש לו מה להפסיד בפשע. לעומת זאת, במסגרת החוק יש לו פוטנציאל גדול מבחינה עסקית, והוא לא צריך את הפשע. אני חושב שלחברה של אלפרון כיום, עם יעקב בראשה, יש פוטנציאל גדול יותר מאשר שוק גביית חובות, המבוסס על המוניטין האישי של יעקב כאיש בעל מלה ואדם בעל קשרים נרחבים"... ממשיך הימן וגומר את ההלל על אלפרון, כיאה וכנאה לאיש שהמלים היו מקור־פרנסתו בעבר.

□

חברים מספרים על

רינו צרור, „חדשות":

„יוסי נמצא כבר כמה חודשים בתקופת התלבטות שבמהלכה לא עבד ושהה בחופשה ארוכה. בסיכומו של דבר הבנו במהלך שיחה בינינו שמה שלא יהיה, הוא לא חוזר לעבוד. הגענו לסוף הדרך בסימפטיה הדדית. הוא פוטר או פרש שלא על רקע מקצועי כזה או אחר. אחר־כך סיפר שהוא עובד אצל האחים אלפרון. כשנודע לי, הבהרתי לו שהוא שורף כל חזרה לעיתונות. כי יש כאן כתם על דימוי שיתקשה למחוק.

„התחושות שלי מעורבות. למה דווקא לשם ולא ל„סייטקס", למשל? אבל החברה מצאה חן בעיניו מכל מיני סיבות, לאו דווקא פליליות, ורצונו כבודו.

„בעבודה כעיתונאי הוא הלך על חבל דק מאד, כמו כל עיתונאי טוב אחר, והגיע לחומר שאף עיתונאי אחר לא הגיע אליו. הוא אף פעם לא שאל, הוא רץ. בדיעבד, לאחר שהביא את החומר, הבנת שהיתה פעולה שניתן לפרשה כפגם אתי מקצועי. אבל אותו תמיד חיפשו כפינה בשל החומר שהביא והביך את המשטרה.

„אם יהיה אירוע הקשור באלפרונים ויעצרו מישהו, מן הסתם יעצרו גם את יוסי, והוא אמור לדעת את זה ולהתמודד עם זה. אני מוכן לחתום היום שבעוד שישה חודשים יעצרו אותו ל־24 שעות או 48 שעות רק בגלל שהוא בסביבה".

כרמלה מנשה, בעבר הכתבת לענייני פלילים של „קול ישראל":

„הוא אינדיבידואליסט, כמו שהוא פתוח. הוא פרפקציוניסט לפעמים עד כדי התשה וכולל פרטים שוליים, אבל הוא עיתונאי מעולה.

„הרבה פעמים עלתה השאלה איפה הגבול שלו. אבל אין לי ספק שכתב משטרה חייב שיהיו לו מכרים בין העבריינים כמו בין קציני משטרה, כי אחרת עבודתו לא נעשית כמו שצריך. עם זאת לא צריך לעבור את הגבול ואפשר ליצור מערכות יחסים של עיתונאי ומקור. גם לאנשי משטרה ובילוש יש מקורות עבריינים.

„עבדתי איתו הרבה מאד ואני לא זוכרת פעם אחת שהוא עבר על החוק או רצה לעבור על החוק במודע, אבל היו לנו ויכוחיים מצפוניים. אבל אני גם לא זוכרת שיוסי או העורך שלו היו צריכים להתנצל על כתבה או על ידיעה לא נכונה. הבעיה היא שקשה היה לו להתאפק, הוא כולו היה בתוך הסיפור.

„אני לא מתכוונת לנתק איתו את הקשרים בגלל שהוא עובד עם אלפרון, ואין לי ספק שבמודע יוסי לא יעבור על החוק".

עדיר תרותה הדאל, בעבר ראש ענף חקירות במחוז תל־אביב:

„מה, באמת? לא ידעתי. האמת היא שתמיד היתה תחושה שהוא יותר מדי קשור לעבריינים ותמיד הסביר שזה לצורך הסקופים. הוא גם נחקר במקרים בהם היה חשד שעבר עבירה אבל זה לא בגלל שמישהו חיכה ליוסי בפינה. למשל, במקרה החשד על הדחת עד הוא יצא מזה ממש כנס. מזלו שיום־טוב בוקעי (הסוכן הסמוי — ז.מ.) היה צריך להיות העד מולו, ורק בגלל מצב של עדות מול עדות בלא גורם או מצב מסייע, נסגר התיק.

„אף פעם לא הגדרתי אותו כעבריין או כפושע למרות שנחקר והורשע על רקע הסגת גבול במהלך עבודה עיתונאית".

יעקב אלפרון: יש לו מחויבות

יעקב אלפרון, מנכ"ל חברת ה„אחים אלפרון בע"מ":

קיבלתי את יוסי לעבודה לאחר היכרות אישית מקודם, בעבודתו כעיתונאי. אני מכיר אותו וניתן לסמוך על המילה שלו. יש רבים שמתדפקים על הדלתות שלנו ולא מקבלים אותם. לא על כל העיתונאים ניתן לסמוך, וכבר היו מקרים שנכוונו.

„יוסי הוא בחור ישר שחיוני במשרד. הוא ישמור על טוהר המידות ושלא יהיה מבורדק. הוא כבר נכנס לעניינים ויש פרויקטים המטופלים על ידו באופן ישיר. הוא יעסוק גם בהכנסת המשרד לתודעת הציבור וידאג לתדמית של המשרד כלפי חוץ.

„גמילות חסדים אני עושה במקום אחר, לא בעבודה, ומי שלא מצדיק את עצמו הולך הביתה.

„לפני שהתקבל דיברנו על הנושא. יחד התייעצנו. הבהרתי לו את מצבו אם יעבוד איתנו, כי חלק גדול מהציבור והמשטרה חושבים אותנו עולם תחתון ויש להם דעה שלילית עלינו. שכנעתי אותו שמה שחושבים עלינו זה טעות. הזמנתי אותו לבדוק את העסק לפני שהתחיל לעבוד והוא ראה שהכל חוקי, העסק דינאמי וחיובי, והסכים להצטרף.

„עכשיו הוא גם מודע לכך שהנאמנות למשרד היא מעל לכל. כל בעיה שיש לו, אנחנו עוזרים ופותרים לו אותה. מצד שני ידוע שלא מקובל עלינו להתאכזב מאנשים. בשגגה מילא, אבל בכוונה... גם ידוע שבכל עסק יש חפרפרת, אבל לא חשבתי שהוא נשלח לפה. מההיכרות שלנו איתו ידעתי שלא יהיה כזה טיפש שיבוא כאדם שיפיל אותנו. יש לו מחויבות. פה הפרנסה שלו והוא מזה. אין פה מה להסתיר.

„אני רוצה להגיד לכל מי שמתעניין כי שבעבר היו לי הסתבכויות, אבל שכולם ידעו ששמתי קו על העבר ואני מסתכל על העתיד שיהיה טוב לעבוד במסגרת החוק.

„למשטרה אני קורא לפתוח דף חדש. שלא יחשבו שאני מחפש אותם. שיתנו לחיות בשקט. יש לי אשה בהריון ושני ילדים בבית. ואני חושב עצמי בן־אדם כמו כל בן־אדם. לא חושב עצמי מעל משהו ושיתנו לחיות את החיים".

בגלל המלחמה ההיא

כשבע מאות איש מהארץ ומהעולם יבואו בשבוע הבא לירושלים לכינוס עולמי ראשון של בני ניצולי השואה. אצל רובם לא דיברו על הנושא בבית, קיימו קשר של שתיקה. עכשיו באה ההתפרצות

רונית מורגנשטרן

ביום א' ייפתח בירושלים הכינוס העולמי הראשון בישראל של בני ניצולי השואה. כ־700 איש מהארץ ומחו"ל יגיעו לכינוס, שהוא פרי השקעה של מאמץ ארגוני מייגע בן שנה וחצי. מארגניו באים מכמה ארגונים בארץ ובחו"ל, ביניהם ארגון דור ההמשך וארגון בני ניצולי השואה, שפעילותם, שהחלה לפני שנים לא רבות, מתמקדת אצל בניהם ובנותיהם של ניצולי שואה, המחפשים מסגרות מתאימות למצוקותיהם הייחודיות.

מחקרים מורים על השלכות והשפעות פסיכוסוציאליות ברורות על בני הניצולים, אפילו בדור השלישי. על פי מחקר שנערך בישראל ושממצאיו יובאו בפני באי הכינוס על־ידי ד"ר שלום ליטמן, ראש שירותי הבריאות במשרד הבריאות, מתגלים לאחרונה מקרים של פגיעות נפשיות בקרב הדור השלישי של ניצולי שואה עקב טראומת השואה. תופעה זאת קורית בעיקר במשפחות בהן הדור הראשון הרחיק את טראומת השואה ו"לא דיבר עליה בבית", הדור השני ינק את ההתעלמות וההרחקה, ואילו בדור השלישי באה ההתפרצות. על רקע "תעשיית הכחשת השואה", התופסת תאוצה ברחבי העולם, ולאור העובדה הביולוגית כי דור שרידי השואה הולך ופוחת, שמו לעצמם בני ניצולי השואה למטרה — לזכור, להזכיר ולהעביר לדורות הבאים את עובדות השואה, מסריה ולקחיה.

התעוררותם של בני ניצולי שואה, בדרך כלל בגילאי 30־40, תפסה תאוצה עם פתיחת שעריה של פולין בפני ישראלים. לגבי רבים מהם היו הביקורים במחנות ההשמדה, עליהם סיפרו להם הוריהם, שיא של תהליך נפשי שנע ונד בין הזדהות לבין הרחקה של טראומת השואה שעברו הוריהם, פיסית ונפשית. לרוב הם חזרו מהביקור בפולין "יהודים יותר וציוניים יותר".

היום פועלים בישראל מספר ארגונים של בני ניצולי שואה, שהגדול והממוסד מביניהם הוא "דור ההמשך", הנהנה גם מתמיכת ארגון הפרטיזנים הלוחמים. חוץ מ"דור ההמשך" הוקמו ארגונים נוספים ביוזמות שבתחילתן היו מקומיות, כמו "ארגון בני ניצולי השואה", שהוקם לפני כחמש שנים בראשון־לציון והיום מונה כ־400 חברים מכל רחבי הארץ, ועל רקע קהילתי כמו ארגון בני ניצולים של קהילת יוון. בסך הכל רשומים כחברים בארגונים השונים כ־2000 איש, אך רבים אחרים מגיעים לפעילויות, הרצאות וסדנאות שעורכים הארגונים הנ"ל. הארגונים הם עמותות הפועלות באופן וולונטרי לחלוטין ואינן זוכות לתמיכה ממוסדת כלשהי. אחת המטרות של הכינוס העולמי של כל הארגונים של בני ניצולי שואה מרחבי העולם, היא הקמת ארגון־על עולמי, שיאחד את הקבוצות הקטנות ובכך יחזק את הארגון בארץ, ירחיב את פעילויותיו ויבנה גשר נוסף עם יהדות העולם.

יחזקאל שופס עומד בראש "ארגון בני ניצולי השואה" בישראל, אותו הקים עם חברים לפני כחמש שנים בראשל"צ, והוא חבר הוועדה המארגנת של הכינוס בירושלים. שמו של שופס, המשמש כיועץ לשרת הבריאות וסמנכ"ל במשרד הבריאות, עלה לכותרות לפני כשבוע, כשקרא לחבריו בוועדה המארגנת את הכינוס העולמי להרחיק משורותיהם את מנחם רוזנזפט, שמבין כמה תאריכים שבהם הוא נושא השתמש בתוארו כיו"ר ארגון בני ניצולי השואה בארה"ב בפגישתו עם יאסר עראפאת בשטוקהולם.

שופס (41) גדל בבית טיפוסי של ניצולי שואה: "לחם לא זורקים, אוגרים כמויות של מזון, שיהיה בבית, אסור להשאיר אוכל בצלחת ויש דאגה חונקת לשלום הילדים". בגיל שנתיים הוא הגיע עם הוריו מצ'כיה לישראל. אביו איבד בשואה את אשתו ושני ילדיו ונישא בשנית לאמו, ניצולת שואה אף היא. הוא חי את השואה — בחדר־המגורים בדירתו ספריה עמוסה בספרים העוסקים בשואה, והוא שוקד על העברת לקחיה ומסריה לשלושת ילדיו, בפתיחות וללא תוך "החדרת פחדים ולחצים".

לשופס יש טענות קשות נגד המימסר והחברה בישראל, אך בעיקר כלפי המימסר, שאינו עושה די להעמקת הידע בתולדות השואה והנצחת ששת מיליוני נספיה.

יחזקאל שופס, למה אין איפה לבכות
צילום: ישראל סאן

שופס: "זה בא לידי ביטוי אפילו בארגון הכינוס העולמי הזה, שהוא הראשון מסוגו, ומי אם לא ישראל, המדינה היהודית, הייתה צריכה להתאמץ ולהשקיע בו... אבל לפני כשנה וחצי, כשבאנו לוועדת חגיגות ה־40 — כיוונו את עריכת הכנס העולמי הראשון לשנת ה־40 של ישראל — וביקשנו סיוע כספי, נדחינו על הסף. פנינו להסתדרות הכללית, אבל להם לא היה ראש אלינו, בסוכנות היהודית לא מתעניינים בזה והממשלה לא מתעסקת בזה. בסוף פנינו לאפוטרופוס הכללי האחראי על העזבונות של המדינה וקיבלנו 5000 דולר. אני גם מאוכזב קשות מאי נכונותו של נשיא המדינה לכבד בנוכחותו את הכינוס; זה נוסף לעובדה, שהוא היה הנשיא הישראלי הראשון שביקר בגרמניה על אף שהביקור היה שנוי במחלוקת.

"אני מאשים את ממשלות ישראל בהתעלמות מנושא השואה. זה התחיל בהנהגת היישוב היהודי בימי מלחמת העולם השניה. מדוע לא מקימים ועדת־חקירה שתחקור מה עשתה הנהגת היישוב היהודי בא"י בזמן השואה? ממשלת ישראל קיבלה מגרמניה שלושה מיליארד מארק — שניים לקחה הממשלה לעצמה, אחד עבר בצורת תשלומי פנסיה חודשית מגוחכת לניצולים. חוץ מ'יד ושם' אין שום מוסד ממלכתי שעוסק בנושא, ולמרבית הבושה יד ושם עמד כמעט בפני סגירה והוא נתמך בתקציב זעום ביותר של הממשלה והסוכנות היהודית. הרי יד ושם הוא הראי של המדינה: כל מנהיג מחו"ל שמגיע לארץ מבקר שם.

"עד היום אין שום מערכת ממשלתית שמטפלת בקשישים ניצולי שואה. 70 אחוז מהקשישים ניצולי השואה הפכו בזקנתם למקרים פסיכיאטריים, כי ההדחקה אצלהם מתפרצת בגיל מאוחר יותר. מישהו מתייחס אליהם באופן מיוחד? אחיו של הרשל גרינשפן, זה שלפני 50 שנה ירה בשגריר הגרמני בצרפת ובעקבותיו ארע ליל־הבדולח, מרותק היום לכסא־גלגלים, ערירי, לא מקבל טיפול מינימלי מעבר לטיפול שמקבל אזרח רגיל. אנשים אלה צריכים להגיע בזקנותם לטראומה שניה? מול ביתו של שמיר שבתה רעב קשישה ניצולת שואה במשך חודשים. היא הייתה כבר צמוקה מרעב. התקשרתי ללשכת שמיר לבקש, אולי בכל זאת ייאות ראש הממשלה לפגוש אותה. ענו לי, שהיא אשה מבולבלת. זה היחס.

"ואיך קיבלו את פליטי השואה? הובלו כצאן לטבח, נשחטו, אלה המושגים שהודבקו להם. במעשי הגבורה, והיו רבים כאלה, המעיטו לחלוטין. עשו מהם מסכנים. וזה לא כבוד להיות מסכן. אני הרגשתי ויודע שאצל ניצולי שואה רבים מקננת תחושת בושה. וזה אחד ההסברים להדחקה שלהם. דבר דומה נעשה לחסידי אומות־העולם.

"כמעט בכל עיר בעולם יש אנדרטה לזכר קרבנות השואה. בישראל, המדינה היהודית היחידה בעולם, זה לא כך. עיריות עושות פעולות ראוותניות ובזבזניות, אבל אנדרטה או מקום בטווח מגורים, שקרובי הנספים יוכלו לבכות עליו או להניח זר, לא בונים. ז'בוטינסקי, הרצל, ארלוזורוב, הם תמיד רחובות ראשיים: חנה סנש זה רחוב צדדי. כמו שיש כמעט בכל עיר 'יד לבנים', צריכה להיות 'יד לקרבנות השואה'. וסילחו לי על השאלה, אבל למה לקרובי חללי 48' יש בית־קברות צבאי אליו הם מגיעים ועורכים להם טכסים צבאיים, אבל למי שקרוביו נשרפו שלוש שנים קודם אין איפה לבכות?"

לדעתו של שופס ולדעת רבים מחבריו בני ניצולי השואה יש הדחקה מכוונת של נושא השואה בחברה הישראלית ובממשלה. הוא לא עומד על הסיבות להרחקה, אותו מעניינת עצם ההדחקה עצמה והדרך להילחם בה.

"לכן חשבנו שאנחנו צריכים להרים קול ולעורר את הנושא. דור הניצולים הולך ופוחת, ניצולים רבים הרחיקו את נושא השואה ולא העבירו אותו לבניהם, ואז, כמו במירוץ שליחים, אם הרץ השני חסר, הרץ השלישי, כלומר הדור השלישי, לא יקבל את המסר ולא יעביר אותו לדור הרביעי, וכך הלאה. את יציאת מצרים אנחנו מציינים 2000 שנה, ופה, כשהאנשים העדים לתופת עדיין חיים בתוכנו, לא יודעים להעביר את המסר. משרד החינוך נזכר רק בשנים האחרונות להעמיק קצת יותר בנושא השואה. גם זה עדיין לא מספיק. אנחנו מאד חוששים, דווקא לאור ההכחשות של השואה בעולם, מאי העברת המסר לדורות הבאים. כשרייגן ביקר בגרמניה והניח זר על קבר החייל הגרמני האלמוני, אנחנו הפגנו מול שגרירות ארה"ב. ממשלת ישראל הביעה את מחאתה על העניין רק לאחר שכל העולם מחה. ולגבי קורט ולדהיים, ישראל הייתה האחרונה שנקטה עמדה והחזירה את שגרירה. האם החובה עליה התחייבנו, לרדוף את הפושעים הנאציים, מתממשת? נכון, לכדו את אייכמן. אבל מה קרה מאז? יש ידיעות על פושעים שמסתובבים חפשי. אפילו את דמיאניוק ביקשנו רק לאחר שבריה"מ ביקשה להסגירו לידיה שנים לאחר שנחשף בארה"ב. ואגב, בכנס תחשוף קבוצה ישראלית מחיפה לראשונה נתונים והוכחות כי מנגלה עדיין חי.

"כשנוער שלנו נוסע לגרמניה, מעניינים אותו הדיסקוטקים והבידור. מצד שני, יש יותר גילויים ניאו־נאציים בגרמניה וניסיון להכחיש את השואה. אני ראיתי נערים גרמניים על אופנועים עם בגדי עור שחורים, המזכירים מאד הופעה נאצית, מוציאים תמונה של היטלר ומהללים אותו. הם מתגעגעים אל היטלר. אסור לשכוח, זה צווי מותם של ששת המיליונים, וגם כדי שלא תתרחש שואה נוספת.

"אני כל הזמן חי בתחושה שתתרחש שואה נוספת. וזהו פחד המלווה בהסברים הגיוניים: יהיה מצב בעתיד, עוד בדורנו, הדור השני של ניצולי השואה, בו יהיה ניסיון להשמיד מחצית מהעם היהודי. השואה הזאת תתרחש כנראה פה, לא בגולה. אני מאשים את החברה הישראלית ואת הממסד, שמי שמתכחש לשואה, גורם לכך שהיא תחזור על עצמה, וזה יקרה אם לא נדע לזכור היטב ולהפיק ממנה את כל הלקחים", מסכם שופס את דבריו בנבואה אפוקליפטית מבעיתה, ובעצם ממחיש את כוחה של האימה, שספג הדור השני של השואה, המניעה אותו ואת חבריו לפעול ולא להניח.

□

יוסף מונדי ■ רשימות מן החבית

ברוח הזמן

את ההברקות של ש"ס במשא ומתן שלה עם הליכוד, כאילו נלקחה מאחד המחזות שלי. מדובר בדרישה של הרב פרץ לקבל בתי משוגעים לחרדים תחת השגחתה המבורכת של התנועה הקדושה...

* * *

כשאורי פורת הוא מנכ"ל רשות השידור, אנחנו לא מאמינים לאף הודעה של הרדיו והטלויזיה. לכן הידיעה, כפי ששודרה בחו"ל, שצה"ל השתמש בפעולה האחרונה בלבנון בכלבים (ממולכדים) קמיקאזים, יתכן מאוד שהיא אמיתית. ואם אכן מדובר באמת (ואני בתוך תוכי רוצה להאמין שזו השמצה גסת־רוח של אירגוני המחבלים מתוצרת ג'יבריל, שנועדה להוכיח לעולם כולו כי מדינת ישראל איבדה לא רק את הכבוד שלה, אלא מעל לכל את שפיותה), אז יש לשאול בכל הרצינות, מי הגה את הרעיון המפלצתי להשתמש בחיות חסרות הגנה למטרות התאבדות? ואם אכן קיים איש כזה, ארורים יהיו הוא ואלה שאישרו את הרעיון. ארורים ומקוללים תהיו כולכם. בעיני אינכם יותר מאשר בהמות וחיות רעות, שמקומן מאחורי סורג ובריח!

* * *

ועוד בענייני כלבים. הוטרינר המפורסם מפרשת שריר עם הכלב, דוקטור ורסנו, מתגורר לא רחוק ממני, ובשעתו טיפל במסירות והבריא את חתולי, שהיה אהוב עלי. פגשתי אותו ברחוב ושאלתי מה דעתו על כך שאנשי צבא מאמנים כלבים למשימות של התאבדות. איום ונורא, ענה דוקטור ורסנו, זו זוועה אמיתית, ואל תשכח שמגדלים כלב כזה כמו תינוק. בינקותו מאכילים אותו חלב, אחר כך הוא גדל ונזקק לאהבה, המטפל מלטף אותו וכך הוא הופך מסור לבעליו. הלא כלב מאולף זקוק פי כמה וכמה לאהבת בעליו. רק מוחות חולניים מסוגלים לבצע מעשה נפשע כזה.

הוספתי לשאול את הוטרינר, האם ידוע לו על מקרים דומים בהם השתמשו בכלבים למטרות של התאבדות צבאית. כן, ענה הדוקטור ביובש, בזמן מלחמת העולם השניה, בצבא הגרמני, נהגו לאלף כלבים למען מטרות כאלה...

* * *

ועכשיו לעניין שלכאורה לא קשור לכלבים. כאיש תיאטרון ידעתי מאז ומתמיד שעלי לחיות עם שמות כמו אוריפידס, אריסטופנס, מארלו, שקספיר, ברכט ועוד שמות של מחזאים שהיו מאז ומתמיד מורי ורבותי. יחד עם זאת, המציאות הכריחה אותי לחיות עם שמות של כל מיני מבקרים לא אינטליגנטים ובדרך־כלל שחצנים ללא תקנה. לא הייתי רוצה לשעמם את הקורא בסוגיה הזאת, אבל לאחרונה גיליתי בישראל סוג חדש של מבקר שניתן לכנות אותו מבחינה זאולוגית ה„מבקר התמנוני". משמע, שלאן שלא תלך, אתה עלול להיתקל בו. כן, הוא יהיה מבקר בעיתון, מצד שני יהיה יועץ בסתר לוועדה זו או אחרת של אמנות לעם או הטלויזיה, ולבסוף יהיה גם חבר בוועדה המחלקת פרסי תיאטרון. בדרך כלל המבקרים האלה מגדירים את עצמם כאנשי שמאל, אבל אם תגרד את הלקה של הזיוף האקרמאי מעל פרצופם, הרי בסופו של דבר תגלה שלפניך אדם שמרן, בעל דעות ימניות קיצוניות מאוד ובעל נפש צנזוריאלית בנוסח מק'ארתי. על האיש היוצר להילחם לא רק נגד מימסד אטום, אלא בנוסף לכך עליו לדחות בבוז ובשאט נפש את המבקרים התמנונים האופייניים כל־כך לניצחון הביורוקרטיה.

* * *

וכעת למפגש, שאפילו כלבים היו נבהלים ממנו. הכוונה היא לאותו עימות פומבי שנערך בין שולמית אלוני לבין ידידי הרב פרץ. אני מרשה לעצמי לכנות אותו ידידי, כי הלא הקדשתי לו תסריט מהפכני ואנטי־ארוטי בשם „המוצצת מבני־ברק".

בשיא הרצינות, אני רוצה לדעת על מה יש לשולמית אלוני לשוחח עם אדם מסוגו? הרי מדובר באדם קנאי, שרוצה להחזיר אותנו לעידן המערות, ושום נימוק הגיוני או מלומד לא ישכנע

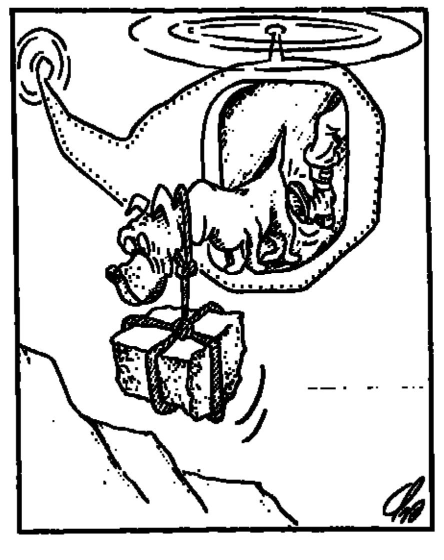

אותו. מה שמזוויע הוא, שטיפוסים כמו פרץ, השבים לדעות של הכנסיה הנוצרית בזמן האינקוויזיציה, לא מתביישים להשתמש בפלאי הטכניקה של המאה ה־20. הם נוסעים במכוניות, הם טסים במטוסים על־קוליים והם מדליקים חשמל. כן, הם נהנים מאותה התקדמות טכנולוגית שקמה בגין קורבנות של ג'יורדנו ברונו, גלילאו גאלילי וברוך שפינוזה.

בימים אלה יצאה בהוצאת „כתר" ביוגרפיה קצרה ומתומצתת של צ'ארלס דארווין. מעניין לדעת שבתחילה הוא למד תיאולוגיה ורק כתום לימודיו פנה לעיסוקו העיקרי והתמסר לגילוי תורת הברירה הטבעית. אמנם דארווין חדל להאמין בישו, אבל השתדל להאמין עד יום מותו ב„הישארות הנפש". יש להניח שהגאון הזה התייסר לא מעט בשאלות העקרוניות הסותרות לחלוטין את הדת היהודית וגם את הדת הנוצרית, אך סקרנותו המדעית הובילה אותו לחפש את האמת ולא לעשות שום פשרה.

עכשיו, לעניין שלנו. אל לנו להיפגש עם אנשים מסוגו של פרץ. אין כל דיאלוג בינינו. לא מדובר כאן ברב השייך לתור הזהב של יהדות ספרד, שהלא באותה עת עסקו היהודים, מלבד בלימודי קודש, גם בשירה, בפילוסופיה ובמוסיקה. יש להראות לפרץ ולשולחיו שאין שום קשר בינינו, לא שותפות גורל ולא ברית אחים.

גברת שולמית אלוני, עליך לדעת כי ברגע שישבת איתו ואפילו התנצחת איתו, הרווח האלקטורלי יהיה תמיד שלו, משום שהוא קיבל ממך לגיטימציה ציבורית. היי חזקה ואמיצה והתרחקי מטיפוסים כאלה. □

עמידם כהן ■ על הפנים

מעיכות

השבוע תפסתי את עצמי מותח צוואר בדאגה לעבר פסגות מגדל רסקו ולוקח טווח בטחון ממגדל שלום. למה נדמה לי, שקומה רביעית מתמוטטת על הראש זה פחות ממגדל. אני לא היסטרי, אבל מודאג. לעם הארמני ולעם היהודי היו כבר בעבר שותפויות גורל.

הבכיה לדורות מתחילה בזה שמשה רבנו החליט כי ארץ הבחירה מצויה במרכזו של השבר הסורי־אפריקני, וכל גיאולוג מתחיל יאמר לך שרעידת האדמה הצפויה כאן היא רק עניין של זמן.

"אתה יכול לישון בשקט", ניסה להרגיע אותי הסטטיסטיקן: "על פי ההסתברות, רק כל מאה וחמישים שנה, בקירוב, מתרחשת באזורנו רעידה קטלנית". הלכתי לספרות לבדוק: בדיוק לפני מאה חמישים ואחת שנה, ב־1837, נחרבה צפת ברעידת האדמה הקטלנית ביותר באזורנו בכל העת החדשה.

אבל לא מוכרחים, רבותי, ליפול על הפנים. יש מה לעשות בנידון מלבד למלא את האמבטיה במים ואת הלוכס בנפט. עדיף לרוץ מהר ולרכוש את הספר "מצבי חירום" בהוצאת מפקדת ראש הג"א, בעריכת אריה ניר ויוסף אשכול. מתאים גם לאסון רכבות, להתרסקות מטוסים, לתאונות דרכים, לשרפות, למכוניות תופת, לא עלינו, ולסתם מלחמות מזרח־תיכוניות קונוונציונליות.

309 עמודים ומאות איורים, ורק 12 ש"ח בהזמנה ישירה מהוצאה, מלמדים אותך, האזרח הקטן והבלתי מיומן, כיצד להציל ולהינצל במצבי חירום. עזרה ראשונה, התגוננות בפני לוחמה כימית ואש, כיצד לחלץ ולהיחלץ מהריסות ומזיהום רדיואקטיבי ואיך סתם כך להציל נפשות בהנשמה מלאכותית ובעיסוי לב.

"מחקרים", כותב תא"ל ורדי, ראש הג"א, בהקדמה לספר, "שנערכו בקרב אוכלוסיה אזרחית שנקלעה לאסונות או למלחמה, העלו שאנשים שהתכוננו וידעו כיצד להתמודד עם מצבי חירום — הצליחו לפעול בצורה נכונה ולהציל את עצמם ואת בני משפחותיהם". כספר הדרכה למי שעשוי להיות האדם הראשון הניגש אל הנפגע, עד הגיע הצוות המקצועי למקום, הספר "מצבי חירום" הוא אוצר בלום של הדרכה ויעוץ כמעט בכל מצבי החירום האפשריים.

חשבנו לנכון להביא, באדיבות משרד הבטחון, מעט מזעיר מהאינפורמציה המאלפת המצויה בספר זה, בבחינת מעט המצביע על המרובה.

הידעת, למשל, כיצד להינצל מחדר מלא עשן? ראשית, אל תנסה לעצור את הנשימה ולעבור את החדר בריצה, כמי שבוודאי תנסה לעשות באופן אינסטינקטיבי.

עדיף שתרד על ארבע ותוריד את הראש סמוך לרצפה ככל האפשר וכך תתקדם לעבר היציאה. וזאת למה? מפני שהסכנה העיקרית בעת שרפה היא בעשן. ועשן מכיל ריכוז גבוה של הגז הקרוי חד־תחמוצת־הפחמן, שהוא גז חנק חריף מאוד. כשם שהעשן עצמו קל מהאוויר ועולה למעלה, כך שריכוזו בסמוך לקרקע הוא הנמוך ביותר — כך גם גז מרעיל זה.

"אמנם הזחילה תימשך כמה דקות", אומרים הכותבים, "אבל כך תציל את חייך". ואני לא מכיר אחד שידע את הפטנט הזה.

מצב מסובך יותר: אתה לכוד בדירתך. בחדר המדרגות משתוללת שרפה, והדרך החוצה חסומה. הסכנה העיקרית, כבר אמרנו, בעשן.

ראשית כל ולפני הכל מנע חדירת עשן לדירה: עשן יכול לחדור גם דרך הרווח שמתחת לדלת, למשל. לשם כך, הנה עצה מועילה: הנח סמרטוט לח על הרצפה צמוד לדלת.

עוד עצה מהאוצר שבספר, תדרשו את זה מהקבלן שלכם:

ביתך — אם אינך קיבוצניק במקרה — מצויד בוודאי בסורגים נגד גנבים. במקרה של שרפה וגם במצבי חירום אחרים, סורגים אלו עלולים להיות מלכודת: הם ימנעו ממך להיחלץ מן הדירה. הפתרון הוא התקנת סורג מיוחד שניתן לפתוח אותו מבפנים בדומה לחלונות הזזה.

מי לא זוכר את הכור בצ'רנוביל? הייתם יודעים מה לעשות עם עצמכם מלבד להתניע את המכונית, להיתקע בפקק ולחטוף את כל הקרינה?

או ככה: כשכור מתפוצץ בקרבתכם או זיהום רדיואקטיבי אחר הופיע בסביבתכם הקרובה, אם אינכם יכולים להגיע למקלט התכנסו בבית או במבנה שבו אתם מצויים, ושם בחרו במקום המוגן ביותר. בדרך־כלל זהו החדר האמצעי בדירה, שאין לו קירות חיצוניים (עדיף קומה אמצעית). התמקמו מאחורי קירות עבים או חפצים צפופים ועבים (למשל, ארון ספרים). אל תפעילו מזגנים או מאווררים המותקנים בקירות חיצוניים.

אם קיים חשש שהאוויר במבנה מזוהם בחומרים רדיואקטיביים — כסו את האף והפה במגבת רטובה או במטפחת מקופלת ורטובה ונשמו דרכם.

אם הינכם חוששים שבגדיכם זוהמו, פשטו אותם ולבשו בגדים נקיים. את המזוהמים הניחו במקום מבודד.

אם אתם חוששים שהחלקים החשופים בגופכם הזדהמו — שטפו אותם במים זורמים. השתמשו רק במזון שהיה מאוכסן בכלים או במיכלים אטומים.

אחד הפרקים היותר חשובים בספר הזה הוא הפרק העוסק בהתגוננות נגד חומרי לחימה כימיים (חל"כ) המצויים, כידוע, ברשותן של ארצות ערב, והן גם מסוגלות להשתמש בהם, כפי שהוכיחו כבר העירקים. זהו פרסום אזרחי מקיף ראשון בנושא החל"כ, וטוב שיהיה הספר הזה מתחת ליד ובתקווה שלא נזדקק לו, טפו, טפו, טפו.

מומלץ מאוד. □

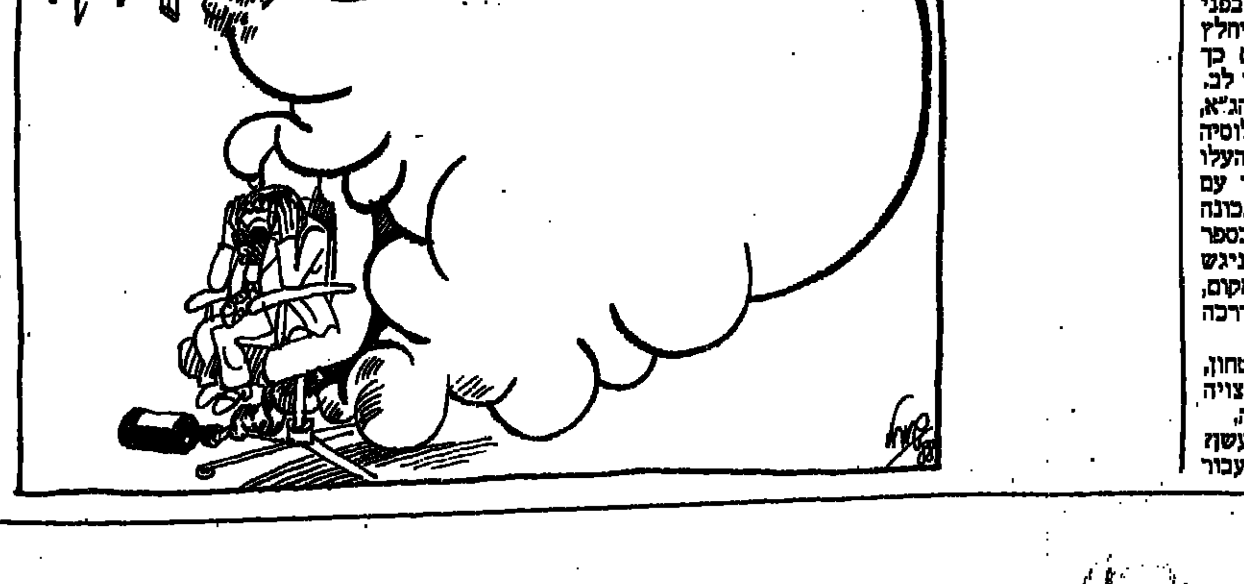

דפים לספרות

עורכת: יעל לוטן   עורך משנה: אילן שיינפלד

אברהם עצמון, עירום. מתוך תערוכתו שננעלה השבוע בגלריה "גלגלריה."

"אני נקי בפני מצפוני"

ראיון עם יולי דניאל

בשבועון "חדשות מוסקבה" הופיע ראיון עם הסופר יולי דניאל, ששיריו התפרסמו לא מכבר בשבועון רב־התפוצה "אוגוניוק", ואשר כתבי־היד שלו נערכים להדפסה. כל זה קורה עכשיו. אולם, בספטמבר 1965 התפשטו שמועות, לפיהן הסופרים אנדרי סיניאבסקי ויולי דניאל, שסיפוריהם הודפסו בחוץ־לארץ תחת הכינויים אברהם טרץ וניקולאי ארז'אק — נאסרו. ב"איזבסטיה" הופיע מאמר בשם "ההופכים את עורם", שהכריז כי "חיבורי הפורשים האלה מלאים השמצות מרושעות נגד המשטר החברתי שלנו". יולי דניאל העיד אז בבית־המשפט: "על אודות מה שאני כותב שותקות הספרות והעיתונות גם יחד. אבל לספרות ישנה הזכות לתאר כל תקופה וכל בעיה. אני בדיעה, שבחיי החברה לא יכולים להיות נושאים אסורים...ואני רוצה להוסיף, ששום סעיפים פליליים, שום האשמות לא ימנעו מאתנו — מסיניאבסקי וממני — להרגיש את עצמנו כאנשים האוהבים את ארצם ואת עמם. זה הכל. אני מוכן לשמוע את גזר־הדין".

בית־המשפט מצא את הנאשמים חייבים בעבירות המפורטות בסעיף 70 של החוק - "ניהול תעמולה במטרה למגר או להחליש את השלטון הסובייטי..." - ודן אותם למאסר "במושבה לחינוך בעמל" בעלת משטר חמור, את סיניאבסקי — ל־7 שנים, ואת דניאל — ל־5 שנים.

מאז חלפו עשרים ושלוש שנים. איך התנהלו מאותו יום חייהם של סיניאבסקי ודניאל? אחרי ריצוי עונשו עזב סיניאבסקי את ברית־המועצות. כעת הוא חי בפאריס ומרצה על ספרות רוסית בסורבון. יולי דניאל לא נסע לשום מקום.

מי שערכה את הראיון עם יולי דניאל, העיתונאית ילנה פלאטונובה מ"חדשות מוסקבה", תיארה את תנאי־חייו במוסקבה, כיום, במילים אלה: "...דירה ישנה ברובע סוקול במוסקבה, כמות גדולה של ספרים, רבים מהם עם הקדשות של משוררים שדניאל תירגמם. חתלתול שחור משעשע, חביבם של באי־הבית, מתחכך ברגליים, מבקש תשומת־לב. ואנחנו — יולי מארקוביץ דניאל, אשתו אירינה פאבלובנה אובארובה ובנו אלכסנדר — משוחחים על מה שעבר עליהם."

שאלה: שמך הוחרם יותר מעשרים שנה. רבים בטוחים שעזבת מזמן את רוסיה. כך, למשל, נאמר בגיליון ינואר של הירחון "זבייזדה". ספר, בבקשה, על עצמך.

י. דניאל: נולדתי במוסקבה בשנת 1925. אבי, מארק דניאל, היה סופר. הוא כתב ספרים על מלחמת האזרחים, מחזות לתיאטרון האידי. אך שמו נשכח במרוצת הזמן. הוא מת בגיל די צעיר משחפת. אבא מאוד לא רצה שאלך בעקבותיו. מדוע? כנראה הרגיש, שדבר טוב לא יצמח מזה. רוח הנבואה נחה עליו...לכתוב התחלתי מוקדם, את תרגום השיר הראשון עשיתי בגיל 12. אחרי כן התחילה המלחמה. ב־1942 יצאתי לחזית, נלחמתי, נפצעתי. אחרי השחרור מהצבא סיימתי מכון פדגוגי ועבדתי כמורה.

שאלה: האם עבודה זו מצאה חן בעיניך? איזה מורה היית, לדעתך?

י. דניאל: כן, אפשר להגיד שמצאה חן, אבל נדמה לי שלא הייתי מורה מזהיר, וכאלה היו אז גם אחרים. עם ההנהלה לא הסתדרתי. יכולתי לקום ולהגיד מה שאני חושב על מחלקת החינוך האיזורית, וגם על מי שבאו ללמד אותנו איך ללמד, מבלי שיבינו משהו בעניין זה בעצמם.

שאלה: איך מצטייר בעיניך המשפט שנערך לכם?

י. דניאל: עד כמה שזה ייראה מוזר, נותר בזכרוני הרושם, לפיו היו באולם הרבה רודפי־טוב. הרגשתי גל חם של אהדה. אני זוכר את פניו המיואשים של ינמושנקו ופנים רבים אחרים שהביעו אהדה. אז הבנתי, כי ישנם אנשים החושבים לאסון את כל הקורה לנו. זה עזר מאוד להחזיק מעמד.

שאלה: אתם הבנתם את הסיכון שבמשלוח כתבי־יד לחוץ־לארץ, ובכל זאת עשיתם זאת. מדוע?

י. דניאל: לא היו לנו שום מטרות פוליטיות. היינו סופרים. רצינו שתהיה זכות קיום לספרות בעלת תכונה מיוחדת — חפשית, בלי בעיות ונושאים אסורים. מדוע שלחנו לחוץ־לארץ? מפני שבאותה עת היה זה בלתי־אפשרי להדפיס ספרות זו כאן. מה שקרה אחר־כך התגלה, הייתי אומר, כמעניין יותר משציפיתי. בבית־המשפט, תודה לאל, לא איבדנו את חוש ההומור. יש בכך סיפוק גדול. היו הרבה קוריוזים, כפי שאני נזכר עכשיו. התובעת הציבורית היתה ז. קדרינה. היה מאוד משעמם לשמוע אותה. על סיפורי "ידיים", למשל, היא אמרה: "הביטו באיזה כושר־הבעה וספגנותיות בלתי־אופייניים לו תיאר דניאל את תמונת ההוצאה להורג בירייה!" נו, איך מוצאת חן בעיניך הוכחה כל־כך משכנעת למהות האנטי־סובייטית של היצירה?

בסיכומו של דבר, המשפט כולו היה משעמם. אני בעצמי מתפלא, למה זה נראה לי כך. הנאשם זה אני, ושופטים אותי. ודאי גם "כנביסר" לי משהו מרושע. ואני שרוי בשיוויון־נפש כזה. דיברו שם הרבה ובפאתוס על מכירת המולדת בעד כסף רב. היה לא נעים, כמובן, שהתעלמו מכל מה שאמרתי לזכותי. השקיעו מאמצים לשכנע אותי בכך, שאת הסיפור שלי הפכו אויבי ארצנו לנשק במלחמה האידיאולוגית. זוהי האשמה רצינית. מזל שלא הופרחה נגדי בשנת 1937.

שאלה: באותה תקופה התבטאו הבריות, בשיחות רבות, באמירות כגון: "לשם מה זה היה דרוש להם — גם הזיקו לעצמם וגם גרמו לכך, שהשלטונות ינקטו עכשיו עמדה יותר נוקשה כלפי האינטליגנציה היוצרת". מהי תגובתך על כך?

אירינה אובארובה (אשתו של דניאל): אני חושבת שזאת היתה דעה לא נכונה. הנאשמים הגנו לא רק על עצמם, אלא גם על כבוד המקצוע. הם עמדו על זכותו של הסופר להתריע על נגעי וחליי החברה, על הזכות לא להישאר אדיש.

אלכסנדר דניאל (הבן): כאשר אסרו את אבא הייתי בן ארבע־עשרה, עוד למדתי בבית־הספר. מה שקרה לא היה בלתי־צפוי בשבילי. ידעתי שאבא מתפרסם בחוץ־לארץ. משהו אחר היה בלתי־צפוי: אחרי מאסרו באו לביתנו אנשים מוכרים ובלתי־מוכרים, עשרות אנשים, שהציעו את עזרתם. היו, כמובן, גם יוצאים מן הכלל, אבל לא עליהם מדובר. הרי זה ממש כמו שאבא כתב באחד משירי המחנה שלו: "חשבון המציאות — עשרות. חשבון האבידות — יחידים". כל חיי אני נתקל באופן קבוע ברחשי־אוהדה מפתיעים אלי ואל אמי. לאריסה יוסיפובנה בוגוראז. אני מבין שהם לא מגיעים לי, ושהם נובעים פשוט מן העובדה, שאני בנו של דניאל, הסופר השפוט, שגורלו מעורר רחשי־לב חמים. הודות לכך לא הזדמן לי, למעשה, להיתקל בקשיים, אשר היו חוסמים, ללא ספק, את הדרך לבנו של נרדף על־ידי השלטון בשנים קודמות.

שאלה: יולי מארקוביץ, איפה ריצית את העונש?

י. דניאל: המחנה נמצא במורדוביה. קראו לו דוברובלאג. ודאי, בהשוואה לימי סטלין הנוראים היה המשטר במחנה ליבראלי. יהיה זה פשוט לא הוגן לבוא בטענות בעניין זה. הקשה ביותר היה להתרגל למחשבה, ששללו ממך את החופש לחמש שנים תמימות. איך ריציתי את העונש? בהתחלה עבדתי כסבל, פרקתי קרונות. אמת, לא זמן רב עבדתי בעבודה זו.

אירינה אובארובה: התפתחה אצלו דלקת על היד כמצע מהמלחמה, והתחיל לצאת רסיס, וכאשר הוא פנה בבקשת עזרה לרופא המחנה, אמר לו: "אתה בעצמך תקעת שבב תחת העור, אתה יכול לעבוד". נו, כולם כאן, בחוץ, הקימו רעש גדול, ותוך זמן קצר העבירו אותו לעבודה קלה יותר. הוא תפר כספות, קלע סלים, החליף הרבה מקצועות.

שאלה: יולי מארקוביץ, אני מכירה את שירי המחנה שלך. כאשר כתבת אותם, ידעת שלא תוכל להדפיסם?

י. דניאל: שום דבר לא ידעתי. כלום. פשוט כתבתי והסתרתי, כמובן. היה נערך חיפוש, וכל הניירות — לסל. כמה פעמים זה קרה? אבל אנשים כותבים אינם יכולים לא לכתוב. אנדרי סיניאבסקי כתב במחנה שלושה ספרים — על פושקין, על גוגול ואת הספר "קול מהמקהלה". המשורר הלאטבי, קנוט סקראניאקס, חיבר אוסף שלם של שירים, שאחדים מהם תירגמתי שם לשפה הרוסית.

שאלה: אגב, בחוברת הראשונה משנה זו של הירחון "דרוזבה נארודוב" קראתי: "המשורר ק. סקראניאקס הגיש לבית־ההוצאה "ליאסמה" אוסף שירים "זרעים תחת השלג", שנכתב עוד בשנות השישים במורדוביה, בזמן שליחות ממושכת למטרות יצירה". מידע מסקרן, להרהור נוסף.

י. דניאל: "השליחות היוצרת" שלי נמשכה חמש שנים תמימות. אמת, עכשיו קשה להאמין לכך, אבל חיינו היו חייררות מאלפים, בהתחשב בתנאים. הלא באותו זמן היו במחנה הרבה אנשים אינטליגנטים ומשכילים, בני לאומים שונים. היינו מתאספים ביחד, קוראים שירים, מארגנים הרצאות, ערכנו אפילו ערב לזכרו של ראיניס (משורר לאטבי - ש.מ.). כמובן, במחנה קרו דברים שונים, לא רק ערבי־שירה והרצאות. אבל לי אישית עזר מאוד לא להישבר, להישאר בן־אדם, המגע עם אנשים מאמינים, דתיים. בדת יש המון דברים נחוצים לבני־אדם, שיכולתי להעריכם רק כאשר שהיתי בכלא. למשל, הרעיון על כך שאדם חייב לשמור על הרוחניות בכל הנסיבות. השתדלתי לזכור זאת כל הזמן. קל מאוד לשכוח זאת.

אירינה אובארובה: מכתביו היו אופטימיים מאוד. הוא לא אהב להתלונן. אבל מאז הוא חולם כל לילה על המחנה. העלילות שונות, אבל מיקום ההתרחשות נשאר אותו מקום. בשנה האחרונה הוא ריצה את העונש בכלא ולאדימיר, וזאת היתה השנה הקשה ביותר. מכל מקום, גם המשורר סקראניאקס וגם הסופר דניאל השלימו את "השליחות היוצרת" בהצלחה. גם נסיון החיים העשיר וגם מחלותיו -- הכל משם.

שאלה: איך חיית אחרי שיחרורך מהכלא? יכולת להדפיס?

י. דניאל: שובי, למען האמת, התעכב קצת. הייתי עוד שנה בקאלוגה, עבדתי בבית־חרושת. אחר־כך הירשו לי לחזור למוסקבה. בבית־ההוצאה "ספרות אמנותית" ניתנה לי אפשרות לעסוק בעבודת תרגום. אבל פירסמוה לא בשמי אלא בחתימתי י. פטרוב.

שאלה: אני יודעת שמכינים לפירסום את סיפורך "חזרה בתשובה" - אחד מהארבעה, שבגללם שפטו אותך, וכן שירי המחנה שלך ותירגומים. יכולת לתאר לעצמך משהו כזה? האם אין ברצונך היום לשנות או לתקן משהו בסיפוריך?

י. דניאל: כן, הייתי משנה פה ושם, הייתי מנקה קצת, שלא תבואנה שתי הגדרות אחת אחרי השניה, אבל בעיקרי הדברים הייתי משאיר הכל. ודאי, אשמח אם אזכה לכך בחיי. הרי לא לשם כך כתבתי, ידפיסו שם, אלא שיקראו כאן.

אלכסנדר דניאל: כאן לא קראו אפילו את סיפרו לילדים, "בריחה", שהודפס בבית ההוצאה לילדים. לספר לא היה מזל. כאשר אסרו את אבא, הלכה כל המהדורה שהודפסה תחת הסכין. גם היא נרדפה. בנס ניצל עותק אחד לזכרון...

שאלה: יולי מארקוביץ, אם לא תחשוב את שאלתי לחסרת־נימוס, אנא הגד לי, מדוע לא עזבת את רוסיה אחרי ריצוי העונש, כפי שעשה אנדרי סיניאבסקי?

י. דניאל: פשוט רציתי לחיות במולדת. מה אוכל לעשות בגלות? הרי אני משורר—מתרגם. אני אוהב מאוד עבודה זו ומתייחס אליה כאל מפעל חיי. ומדוע נסע אנדריי? כל אחד רשאי לעשות את בחירתו בעצמו, הוא בחר בגורל כזה. אני נקי בפני מצפוני. בזמן ההוא עשיתי מה שחשבתי להכרחי. זה החשוב ביותר, לדעתי, בשביל האדם — להיות הוא עצמו, במלוא קומתו.

תירגם והביא לדפוס: ש.מ. (לפי "חדשות מוסקבה").

יוכבד בן־דור

שני שירים

כִּי הַכֹּל עָצֵב כִּי הַכֹּל שִׁיר

אַחַר צְעָקָה אַתָּה הוֹלֵךְ וּמִסְתַּגֵּף
אָסוּר בְּגֶדֶר הַשְּׁתִיקָה
בְּחֹשֶׁךְ שׁוֹבֵר קַו.
בְּחֶלְקַת עוֹרְךָ מְשַׂחֲקִים גַּלִּים שֶׁל פַּחַד
לְהַזְכִּיר רְעִידָה מִתְוַדַּעַת לִכְאֵב.
קַח אַהֲבָה עַכְשָׁו, קַח מַכְאוֹב
קְלוּעִים צָרָה בְּתוֹךְ צָרָה,
כִּי הַכֹּל עָצֵב
כִּי הַכֹּל שִׁיר.

וְנַעֲשָׂה אָדָם קְרָעִים קְרָעִים

רְבוּעִים שֶׁל יָרֹק עוֹלִים בִּנְשִׁימָה עֲמֻקָּה
הַר עָמוּס שְׁבִילִים זוֹרֵם אֶל אוֹר תָּלוּי בַּעֲנָנִים
בָּא אֶל הַקּוֹלוֹת.
וְנַעֲשָׂה אָדָם קְרָעִים קְרָעִים
וְהוּא יָחִיד הוֹלֵךְ בְּעוֹלָמוֹ
נָע וָנָד בְּאַשְׁמוֹת נוֹגַעַת בּוֹ רַכּוֹת,
בְּלִי דַּעַת מַסָּעוֹ הוּא צְלִיל
קְרָעִים קְרָעִים.

מתוך הספר „פני אשה", העומד לראות אור בהוצאת ספרית פועלים

גלגולו של קיסר

דבורה גילולה

מרגריט יורסנאר: זכרונות אדריאנוס; מצרפתית: אוריות עקרבי; זמורה ביתן 1987

אדריאנוס לא היה מן הקיסרים האהובים על עם ישראל: על מה שעשה לעם ולירושלים קראו לו חז"ל "שחיק עצמות", מעין קללה שמשמעה "שישחקו עצמותיו" ולא ישאר זכר לא לו ולא לשמו. הקללה לא עזרה וזיכרו נשאר, ויש אפילו רבים וטובים שזיכרו אהוב עליהם, עד כי מוכנים היו להקדיש ימים רבים וארוכים לכתיבת קורותיו ולחקר מעשיו, הגיגיו ואופיו של האיש. אמנם, אם נשכח לרגע את המלחמה שניהל נגד היהודים, אין להכחיש שהיה קיסר מיוחד־במינו שחי בתקופה ברוכה של שלום ופריחה. העולם הידוע בימיו, המאה השנייה לספה"נ, היה עולם אחד, ללא גבולות מדינה ותרבות — אפשר היה לנסוע, לתייר, לבקר, לשוחח ולהחכים, להתרשם ולהינות מקצווי המזרח עד פאתי מערב ולא לצאת מתחומה הגדול של הקיסרות הרומית, על שתי לשונותיה העיקריות, היוונית והרומית. בשנת 117 לספה"נ, כאשר היה אדריאנוס לקיסר, הגיעה הקיסרות לשיאה הטריטוריאלי והתרבותי ועתה שומה היה רק לשמור על השלום ששרר בגבולותיה. איחודה של הקיסרות, במידה רבה, בא לידי ביטוי וסמל בדמותו של הקיסר. אדריאנוס, בן־בית בשתי הלשונות והתרבויות, בקי בענייני צבא ומדינה, עוד לפני היותו קיסר ראה עולם בגלל תפקידיו המדיניים והצבאיים. משעלה על כסא הקיסר המשיך ונסע ללא לאות ממקום למקום, פיקח באופן אישי על פעולות ומפעלים רבים, מפעלי בנייה ופיתוח, ומכלל 21 שנות שלטונו עשה כ־12 שנה במסעות. יותר מכל קיסר לפניו הוא הטביע חותמו על חיי הכלכלה ועודד פיתוחו של מסחר חופשי, הפצת חידושים טכנולוגיים מתקדמים ממקום למקום באימפריה, ולהעברת סחורות חופשית ועימה העברת תרבות, שהביאה בסופו של דבר ליצירת אותו עולם גדול אחד, שבו כל אלה שלקחו חלק בתרבות ההלניסטית, במשמעות הרחבה של המילה, היו אורחיו. לאדם רב־פעלים זה היו גם חיים פרטיים, חיים של אדם משכיל, הוגה, סופר ומשורר, אך במידה רבה גם חיים טראגיים למדי. בנים לא היו לו, הבן שאימץ מת, ומתו עליו גם אשתו וידידו ואהובו אנטינואוס, שעל מותו לא ניחם עד סוף ימיו. בהיותו כבר חולה אנוש אימץ לבן את מי ששלט אחריו, הקיסר אנטונינוס פיוס.

אין להתפלא שאיש כה מורכב ורב־פעלים קסם לא רק לחוקרים ולהיסטוריונים אלא גם לסופרים יוצרים. מרגריט יורסנאר, כפי שהיא מעידה על עצמה ביומן רשימותיה, התחילה לכתוב את סיפרה באמצע שנות העשרים ועסקה בכך עד שראה אור בשנת 1951. היו רשימות שנגנזו ונוסחאות שונות ששונו ועובדו מחדש, אך מעל לכול היה מחקר מעמיק וממצה. מן הביבליוגראפיה שבסוף הספר מסתבר שהיא קראה כל מה שאפשר היה לקרוא על הקיסר שכה שבה את ליבה: מקורות, פירושים, מונוגראפיות, בקיצור הכל: הוא השתלט עליה, על זמנה ומחשבותיה והיא רצתה לתת לכל אותן ידיעות ומקורות שאספה פנים רוחני קוהרנטי, להבין את נפשו מבפנים ולמסור לקורא את העיצוב המסובך והמפורט בדרך של סיפור בגוף־ראשון. הקיסר הזקן והנוגע מספר למי שיבוא אחריו את זכרונותיו, זכרונות של אדם זקן, שבע שלטון והנאות, אך גם שבע אכזבות, מפלות וכאב. יחד עם זאת, היא גם רצתה למסור לקורא את כל מה שקראה, למלא את הביוגראפיה בבשר היסטורי אמיתי, לא לפסוח על שום דבר שאפשר לומר עליו כי הוא מתועד, שידוע עליו ממקורות. זהו חומר רב, רב מאוד. כדי לארגנו ליצירה אשר לה משמעות, היה על הסופרת גם להוסיף משלה, פרטים, הגיגים, שיחות ואפילו אישים ומאורעות שלא היו, אך לפי ראותה והשקפתה היו עשויים להיות ולהתחולל. היא לקחה על עצמה לספר הכול, אך לספר תוך הערה פרשנית שלה, וגם תוך החייאת הפרטים הרבים והפיכתם ליסודות חשובים ומשמעותיים להארת הדמות, להארת הקורא ולהרחבת דעתו. ואל לו לקורא לשכוח, כי המדבר אליו הוא הקיסר הנוגע והזקן, ולא הסופרת. הדעות שהוא מביע אמורות להיות דעותיו והתייחסותו לסביבתו ולסובבים אותו היא התייחסות של אדם שהשלטון הפך לחלק מישותו, לדבר מובן־מאליו. זהו אדם שאין מעליו שליט, שאינו חייב לתת דין לאיש, אדם שעם כל השכלתו, תרבותו ורגישותו, השלטון השחיתו לעתים עד כדי קהות־חושים מוחלטת כלפי הזולת, גם כלפי זולת אהוב שנשמתו תלויה בו.

אפשר שטוב עשה הזמן האבוד ליורסנאר. אין אנו יודעים, כמובן, מה היה טיב הגירסות שכתבה בין השנים 1925־1934, שמהן נשאר רק משפט אחד, אך אלה השנים שבהן היו לאדריאנוס מעריצים מאותו מחנה, שאחרי מלחמת־העולם השנייה ספק אם היתה רוצה להימנות עליו, או אפילו להיקשר בעקיפין בשמו. מי שהשמיד והחריב את העם קשה־העורף במאה השנייה לספירה, היה לאידיאל של השליט עושה הטוב והנכון, ואולי גם ליותר מזה, בגרמניה של שנות השלושים. אחד מן החוקרים שיורסנאר מונה בהוקרה ובהערצה, וילהלם וֶבֶּר מאוניברסיטת ברלין, כתב ב"קיימבריג' איינשנט היסטורי" משנת 1936 דברים שלא היו מעיזים לקבל לפירסום לכרך החדש של "ההיסטוריה העתיקה" שמכינים שם עכשיו: אדריאנוס השמיד מן השורש את הגזע הפאנאטי, שיקם ואירגן מחדש את סוריה־פלסטינה: המלחמה נגד היהודים היתה במהותה מלחמת הגנה, האמצעים הדראסטיים שנקט היו מוצדקים לחלוטין: הוא ביקש לשקם את ההריסות בירושלים כדי שחיים חדשים יוכלו ללבלב בין ההרגות, אבל היהודים קשי־העורף והפאנאטיים התקוממו נגדו בשל כך. אדריאנוס שנא את הנצרות כי מקורה היה באזור היהודי וכו' וכו'... ההערצה העיוורת כמעט שרחש וֶבֶּר לאדריאנוס מובנת היטב, ואולי אפשר להבין גם מדוע הפסיקה יורסנאר לעבוד על ספרה בשנים 1937־1939 לחלוטין. יש דמויות היסטוריות שיש להן עונה מחודשת בזמנים מסויימים. לאחר מלחמת־העולם השנייה קשה היה לשאת תפיסה כזו על גס, או אפילו להזכיר תוך הצדקה והנמקה משמידי יהודים מן השורש ואת אלה ששרו להם שירי תהילה. פרשת אדריאנוס והיהודים זוכה היום, בהיסטוריוגראפיה העכשווית, להערכה אחרת. זאת לא היתה מלחמת הגנה, אלא טעות גסה בהערכה של רגישויות וטעות גסה עוד יותר בנסיונות לטפל בהתקוממות שנעורה בגלל הקיסר עצמו, בכוח הזרוע ובברוטאליות. חיילים רומאים רבים מתו גם הם בגלל טעות זו וחבל ארץ שלם הוחרב ותושביו נשחטו או פוזרו. לא מלחמת־הגנה היתה זאת, אומרים ההיסטוריונים היום, אלא מדיניות מוטעית שהמיטה אסון על שני הצדדים.

אם היו בנוסחים הקודמים דברים אחרים, אין עקבותיהם ניכרים בגירסה הסופית. גם בלי השאלה היהודית, יש לדמותו של אדריאנוס צדדים אפלים ויורסנאר אינה מסתירה אותם. אין ספק שהמשימה שלקחה על עצמה היתה כבירה ואי־אפשר להכחיש שיש בספר חלקים טובים ומעניינים, אבל בכללותו, בחשבון הסופי של היתרונות והחסרונות, הוא איננו ספר טוב. הרצון להקיף הכל ולא לוותר על העבודה העצומה של איסוף החומר, מכבידה על הנאראטיב. ניקח, למשל, את המסעות: הוא נסע לכאן ועשה את זה ואת זה ואת זה, ואחר כך נסע לשם ועשה את זה ואת זה ואת זה. כך כתוב במקורות, נכון אבל מה זה מוסיף לעיצוב דמותו, להעברת הרעיון? החוקרת גברה כאן על הסופרת. קשה, קשה מאוד לזרוק לסל שעות של עבודה ובילוש ואיסוף, אבל חייבים, כי אחרת נפגע התוצר הסופי. וזה אכן מה שקרה. ספרה של יורסנאר הוא פשוט משעמם, כי חלקו הגדול מוקדש לסיפור פרטים ומאורעות חסרי־עניין, שאינם מוסיפים אלא לֵאות והכבדה לכלל החשבון הסופי. אינני יודעת מה הוא הרושם שיוצר הספר על הקורא שאינו בקי במסופר. בסופרים המוזכרים, במאורעות, באישים: עלי הוא עשה רושם שטחי ומטפטני — רצון להביע דעה על כל דבר וכל איש וכל תופעה: סופר זה הוא כזה ומשורר זה הוא כזה. זאת רכילות תרבותית לא מעניינת, ומה שמאכזב עוד יותר, זה לא מה שעשוי היה לומר אדריאנוס, זה מה שיכולה לומר יורסנאר.

חלק מן השעמום, לצערי, יש לזקוף לחובתו של התרגום. העברית שקיבלנו איננה עולה על דרישות של הטקסט המקורי: היא תר־גונית, מעושה, לא רגישה לוואריאציות הלשוניות הדקות ולהרגשות הסובטיליות של הטקסט הצרפתי. הרי אם יש עניין בספר זה הוא דווקא בקנקן — והקנקן העברי אינו רגיש ומתוחכם במידה מספקת. אבל לזאת אולי אפשר היה לסלוח, לו ידעה המתרגמת מה היא מתרגמת. אם המתרגמת אינה בקיאה בתקופה ובחומר שהיא מריקה מכלי לכלי, מן הראוי היה שההוצאה תמנה גם עורך מדעי. בזאת אפשר היה לחסוך כמה מן הטעויות הגסות שנפלו בתרגום, וכן את הערות המתרגמת שבסוף הספר, נספח מביך ומעורר רחמים שעדיף היה שלא יכתב ולא יכלל כלל. וכדי לא לעייף את הקורא דוגמא אחת: יורסנאר כותבת d'un De'we'trius... Age'silas awx exce's d'un Debys ou d'Ahie'nes, de la pure auste'rite' d'un Des tyrans ioniens aux de'magogues בתרגום נכתב: "למן הרודנים היווניים ועד למסיתי־העם באתונה, למן הפשטות המחמירה של אגסילאוס ועד להוללותם של דניס ודמטריוס..." (עמ' 33), מי שאינו מבחין בין יונים ליוונים, מי שמפקפק ומחליט לתרגם את המונח "דמגוג", כפי שתורגם מי שאינו יודע שבמילה Denys האות הסופית S היא נחה ומבטאים "דני", ואחרון־אחרון מביש — מי שאינו יודע כי "דני" בצרפתית הוא "דיוניסיוס", מדוע צריך להפקיד בידו את שלומה הטוב ואת שמה הטוב של יורסנאר? ואם כבר הפקידה ההוצאה בידו את התרגום, מדוע קימצה ידה ולא מינתה לספר עורך מדעי?

בינתיים יש לספר הצלחה, כפי שמראים הסקרים של רבי־המכר. אפשר שזכות זו שמורה לחכמתי הזקנים של אדריאנוס, שאותה ניסתה יורסנאר להקנות לו, אך נדמה לי שסוד ההצלחה הוא יותר במשוכות הנעורים של הקיסר, שכה היטיבה לתאר. הו, אנטינואוס, אנטינואוס היפה! יש תקופות בהיסטוריה שאהבות כאלה נעשות אופנתיות. כנראה שהאופנה עדיין לא עברה בישראל והספר תורגם בזמן שאיפשר לו לשחות עם הגל הזה, עדיין. ואולי החיטוט הפסיכולוגיסטי הוא הנושא חן בעיני הקוראים, ואולי באמת הספר מעניין ורק אני, בעוונותי, לא הצלחתי לגלות את מעמקיו ואת ענייניו.

כבודו האבוד של איציק פפר

א.ב. יפה

בחוברת החדשה של "שבות" (מס' 13, בעריכת מתתיהו מינץ, בהוצאת המכון לחקר התפוצות, שליד אוניברסיטת תל־אביב) ממשיך שלום לוריא בסידרת עיוניו ביצירותיהם של סופרים כותבי יידיש בברית־המועצות. הפעם, שלא כבמקרים הקודמים, אין הוא מציע לנו מונוגראפיה שלמה על סופר מסויים, אלא רק ניתוח שני שירים של איציק פפר. הוא בחר שני שירים מוקדמים של משורר זה, שלימים היה מן הדמויות הבולטות והמרכזיות בספרות יידיש בבריה"מ, לפני שזו נכחדה כליל על ידי סטאלין באחרית־ימיו, והוא מנסה להפריך בניתוחו את התדמית של פפר, שנוצרה בעיקר בשל פעילותו העקבית בשירות הקומוניזם וכתיבתו המגמתית, שפגעה לא מעט בערך שירתו. שני השירים שבהם עוסק שלום לוריא הם מראשית שנות העשרים, כלומר מביכורי־יצירתו של פפר ודווקא משום כך יש בהם יותר אותנטיות וכנות בגילוי עולמו הפנימי מאשר בשיריו המאוחרים. השיר הראשון לקוח מתוך קובץ השירים "שפענער" (קיסמים) שהופיע בקייב בשנת 1922, וזו לשונו בתרגומו המדוייק של המפרש:

הָלְכוּ לְעוֹלָמָם
כָּל אֲרָכַי,
דְּרָכִים
הִתְתַּעְאוּ בֶּעָנָן,
מִפְּנֵי מָה אֵיפוֹא שִׁיר
מְבַקֵּשׁ בַּלַּיְלָה
לְהִתָּלוֹת
וּמְבַהֲלוֹת
מִתְנַדְנְדוֹת
אוֹתִיּוֹת עַל הַקּוֹרָה?

שלום לוריא כותב בשולי השיר, תוך כדי עמידה על הנעימות החבויות שבו: "לכאורה שיר אחוז יאוש. פתיחתו מבשרת הכחדה, המשכו — הסתר והתאכזבות. אף על פי כן מרחפת מעל הדברים השאלה 'מפני מה?'. שאלה מרחפת כמוה כטענה או התרסה או מחאה. ההיבט הריטורי של הטיעון על השיר — ומחזיר את הקורא מסופו של השיר אל ראשיתו, מן האותיות הפורחות ומתפרעות על גבי הקורה אל השבילים הנבלעים בעננים."

לוריא נוקט בשיטת הניתוח הצורנית המדוקדק, ודווקא באמצעותה הוא חודר לרזי השיר. והוא מגלה כי "השממון (שבו) אינו בבחינת מועקה חודרת ומפעפעת מן החוץ פנימה, אלא מצוקה הגואה מבפנים החוצה." הוא סובר כי המשורר מרמז "על השאיפות או קנה־המידה שלו כלפי העולם בו הוא חי", וכי בעצם מוטיב המוות הוא המרחף על פני השיר. וזהו בוודאי גילוי של "פנים אחרות" בשירתו של פפר.

השיר השני, אף הוא משנת 1922, וזו לשונו:

מְלֹא־כְלוּם, כְּלֹא־כְלוּם,
אֶל לֹא־כְלוּם,
וּמַהוּ הַמַּיִן?
וּמָה פֵּירוּשׁ אָסוּר
עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה הַיּוֹם?
בְּאִי־שֶׁקֶט תָּמִיד מוּרְתָּחִים
כָּל נִיעַ שֶׁלִּי, כָּל פְּנִיָּה, —
מָה פֵּירוּשׁ אֵיפוֹא, אָסוּר
עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה הַיּוֹם?
וּמָה פֵּירוּשׁ לֹא לָדַעַת
וּמָה פֵּירוּשׁ אָסוּר?
אָנוּ נִקְרָאִים
אָנוּ לוֹהֲטִים
אָנוּ קַיָּמִים
עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה הַיּוֹם!

ולכאורה זהו שיר שמגמתו פחות קודרת: "המהלך החיצוני של השיר מצביע על משבי־רוח חיוביים ואופטימיים: מן המצוקה הניהיליסטית,' שאינה מבחינה בין ראשית לתכלית ומבטלת את החווייה באורח קיצוני ביותר — אל הרגשת הנוכחות המפורשת והלוהטת: מן ההתלבטות השזורה בחששות ובחוסר־מנוחה של ה'אני' על כל צעד ושעל אל ה'היוד' הפאתטי המלא בטחון־עצמי של ה'אנחנו'." אבל, גם בשיר זה חושף הפרשן את "זרם המעמקים" שבו, את הקושיות שהוא מציג. למעשה, אין בו "לא חיבור־של־תלות ולא חיבור־של־אחריות ולא חיבור־של־התחייבות. למעשה — לא כלום." ויוצא שהשיר הזה, ה"מוליך את הקורא אל המוצא הקיומי המהפכני — מחזירו אל הספק הניהיליסטי."

וזו המסקנה שאליה מגיע לוריא בסיום מאמרו: "שני השירים עשויים לעורר הרהורים על הצורך בגישות מתודיות חדשות אל יצירתם של משוררים וסופרים בברית־המועצות, שכתבו ביידיש. גם האמנים שלא היו אנוסים, והיו נאמנים למהפיכה ולמשטר, וביקשו לתת ביטוי לאמונתם הלוהטת אף ברגעים של מועקה ודיכוי ולחץ, גם בהם ניתן לגלות — לא פעם מתחת למעטה של מלל נמליץ וסגנון של עבודה־זרה — את פניני השירה הטהורות. לא כל האותיות פורחות."

★

בשביל הקורא שאינו מכיר את הרקע, הביוגראפיה והפעילות של איציק פפר, נוסיף קטע זה:

איציק פפר נולד בשפולה (מחוז קייב, אוקראינה) בשנת 1900. עוד לפני שהגיע לגיל בר מצווה החל לעבוד כשוליא בבית דפוס. בנעוריו היה חבר הבונד. ב־1919 הצטרף למחנה המהפכני והיה חייל בצבא האדום בימי מלחמת האזרחים. ראשית פעילותו הספרותית, בהיותו בן 20, משקפת את המגמות של השלטון הקומוניסטי, בעיקר במיגזור היהודי. כי אם, מצד אחד, אתה מוצא בשירתו מוטיבים מהפכניים לוהטים ונלהבים, הרי מצד שני, יש בהם נימה שוללנית חריפה ביחס למסורת היהודית. הוא הזדהה עם העקרון הקומוניסטי, שדגל בחיסול העיירה היהודית המסורתית ושילובם של בני־הנוער היהודים במערך המהפכני־הפרולטארי של החברה החדשה. ברבים משיריו מוקיע פפר את הישן ומביע את התפעלותו מהישגי השלטון הקומוניסטי. עמדתו זו, חריפות הביטוי שלו, נחרצות ראייתו, היקנו מתנגדים רבים בקרב יהודי ברית־המועצות ואף בני פלוגתא וריבים בעתונות הארץ־ישראלית. כאשר הוקם השלטון היהודי האוטונומי בבירובידג'אן, היה פפר אחד מחסידיו הגדולים ואף נתן ביטוי לדבקותו ברעיון זה בכמה משיריו ("מארש בירובידג'אן", "שיר ערש בירובידג'אני" ועוד), אם כי הוא עצמו לא בחר להתיישב שם. פפר היה אוייב התנועה הציונית, החלוצית ונלחם בכל ניצוץ של תרבות יהודית וזיקה למסורת. כמו רוב המשוררים היהודים בברית־המועצות, הקדיש גם פפר שירים רבים לסטאלין, אך בשעה שאחרים עשו זאת אנוסים־על־פי־הדיבור, מתוך קונפורמיזם או פחד, עשה זאת פפר ביוזמתו האישית וכמיטב התלהבות שעלתה על כל המשוער: "כמו השמש, יאיר שמו של סטאלין/ לנצח על פני תבל כולה/ כי עמוק הוא מני ימים,/ כי נישא הוא מני הרים,/ אין כמוהו עוד שני/ על פני כדור הארץ." הוא נשבע אמונים לסטאלין: "עד הרהור האחרונה שבירוחי/ אשאר מלח שלך." הוא מסור בלב ונפש למפעל הבניה של רוסיה ארצו ומצדיק את הדין על כל הלכות הקרמלין. הוא משבח את הצורים ומייסר את המחבלים. והוא קורא לכורים להגדיל מאמציהם בהתמודדות," כותב עליו י.ח. בילצקי. "בשלב זה נהפכה שירתו, שהצטיינה קודם לכן בעושר לשונה ובצורותיה, בצבעוניותה ובחריותה המקורית, לפייטנות פלאקאטית מן המין הזול ביותר. הכל, לפי צווי 'הריאליזם הסוציאליסטי', המוכתבים על ידי הקומיסרים לסופרים הסובייטיים. הלירקן פפר פינה מקום לאיש הפולמוס, למטיף ולמגנה. מגמה זו באה לידי ביטוי גם במאמריו הפובליציסטיים. הוא לא נמנע מלפגוע ביד גסה בכל הערכים היהודיים המקודשים, ובשיר "מוזיאון", המצוטט על ידי בילצקי, הוא מצהיר: "את הילוכי הבהיר לא אשעבד לאבק". בין המפצים "המאובקים" הוא מונה בליגלוג: מנורות, פרוכת עתיקה, הטלית של מנדלי... לעומת זאת, פיו מלא תהילה למשטרו של סטאלין ולהישגיו.

כמובן, העניינים לא נשארו בתחום הכתיבה והפירסום בלבד. פפר היה בעל עמדה רמה באיגוד הסופרים, בעל השפעה במפלגה, והוא הפיל חיתיתו על חבריו־לעט שלא היו די ארוקים, לטעמו, במצוות הקומוניזם. הם חששו לא רק ממאמריו התוקפניים אלא גם מהשלכותיהם האדמיניסטראטיביות. כי אחרי דברי גינוי באו לעתים גם גזירות מאסר וגירוש, מניעת פירסום וקיפוח פרנסה.

תפנית חדה בכתיבתו של פפר חלה בימי מלחמת העולם השניה. ואין לדעת מה קדם למה: הגורם האטאביסטי והנאמנות למורשת אבות נוכח זוועות הנאצים, או ההיתר שניתן על ידי השלטונות לשנות סגנון, מתוך רצון לחדש קשרים עם עולם המערב ולנטות גשר לעבר יהדות אמריקה בעלת ההשפעה, על מנת לזכות בסיועה במאמץ המלחמתי. "שיריו מימי המלחמה מנוגדים לדרכו הקודמת, באורח קוטבי, — כותב בילצקי. מי שירה בתאווה חיצים ארסיים באתמול היהודי, ביקש בתקופת המלחמה 'מחסה' אצל ר' יצחק מברדיצ'ב או בצל 'אלון סבא עתיק'." באותם ימים כתב פפר את שירו הנודע "הנני יהודי", שיר של וידוי והזדהות עם בני עמו, ואת הפואמה הגדולה "צללים מגיטו ווארשה", מן היצירות החשובות המוקדשות לשואה.

איציק פפר, שהיה חבר בוועד האנטי־פאשיסטי למן יסודו ב־1941, ומראשי פעיליו, יצא בשליחותו לחו"ל ב־1943, יחד עם איש התיאטרון שלמה מיכאלס, כדי לגייס את אהדת יהדות אמריקה לברית־המועצות. סיפרו האחרון של פפר יצא לאור בשנת 1948, היא שנת חיסולה של התרבות היהודית בברית־המועצות. מאז לא פירסם כמעט דבר, אך הותקף בעתונות הסובייטית על "סטיותיו" הלאומיות. במשך זמן־מה ניצל מגזירות רעות בזכות תכסיסים אופורטוניסטיים, אך בסופו של דבר לא גמלהו "חטאיו", למרות "עברו המפואר", הזדהותו עם הקומוניזם ושירי התהילה ששר ל"שמש העמים", וגם שירותיו השונים, שלא תמיד היו כל כך מכובדים, למשטר. הוא נעצר בשלהי 1948 והוצא להורג עם קבוצת הצמרת של הספרות היהודית־הסובייטית ב־12 באוגוסט 1952.

★

האם השירים המובאים בתחילתו של מאמר זה עשויים להפריך את התדמית של פפר כסטאליניסט קיצוני ובלתי מתפשר בשנות השלושים? ספקו אמנם, שני השירים האלה מעידים כי בשעה שכתבם היה פפר משורר־של־אמת, בעל רגישות ובעל תחושה קיומית עמוקה. אבל, מאוחר יותר חל בכתיבתו מהפך זה שהעבירו על דעתו ונטל ממנו כל יכולת של תהייה, של ספקנות. יש להניח כי הוא האמין בכנות בגדולתו הבלתי־מעורערת של סטאלין. הפאראדוכס הטראגי בפרשה זו הוא כי גם הערצתו העיוורת לסטאלין לא הצילה אותו מן הגורל שהיה צפוי למשוררים אידיים שהיו מאחוריהם "כתמים" של לאומיות וציוניות בביכול.

מימין — מיכל היימן, דיוקן מצולם של זהרירה חריפאי; למעלה — יאן סאודק, אשה לבנה, 1985. שתי העבודות הוצגו בבייאנלה השנייה לצילום, שהתקיימה במשכן לאמנות, עין חרוד, בחג הסוכות 1988. העבודות נדפסו בקטלוג התערוכה, שראה אור השבוע בהוצאת 'דומינו'.

משל הבושם האסור

מרים איתן

לאה שניר: "בושם אסור", שירים; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 1988.

טוב לקרוא קובץ שירים שאין בו אפילו מילת סלנג אחת, שאין בו רישעות, ואפילו הכאב מעובד בו ליופי מזוכך. לפני שנים הקרינו אצלנו סדרת טלוויזיה בשם "האסיר". גיבור הסידרה היא דמות מופשטת, "האסיר", המנסה להשתחרר מ"בית הסוהר", שגם הוא מופשט. איננו יודעים בדיוק מה פשעו של האסיר ולכאורה אין לו כל סיבה לברוח, שכן בית הסוהר הוא כפר יפהפה עם בתים קטנים לבנים, גנים מטופחים ושבילים מסודרים. אין בכפר תחבורה הגורמת לזיהום אוויר ואנשים נעים ממקום למקום בקרוניות חשמליות. ממש איכות חיים. רק חירות חסרה לאנשי הכפר: בחדריהם ורמקולים המשדרים מוסיקה שנבחרה על ידי מנהיג הכפר ונפסקת מידי פעם ע"י הודעות מן המרכז. יש עין אלקטרונית העוקבת אחר האנשים. אנשי הכפר נוהגים כבובות מתוכנות ואינם מעיזים לשוחח זה עם זה אלא על עניינים פעוטי ערך, כי אף לא אחד יודע מי ה"אוייב". מי שמנסה לברוח מן הכפר, רודפת אחריו בועה ענקית ולוכדת אותו כמו קורי עכביש.

הסרט הוא משל לרודנות באשר היא: כל זמן שאתה חי על פי הקונצנזוס — כאוזן למוסיקה המוכתבת, פועל על פי ההנחיות מן המרכז — אין לך סיבה לפחד. הנמשל שלי הוא ה"כפר" שלי, הממסד הספרותי־תרבותי שלנו, המורכב ברובו מדיקטטורים קטנים, רובם בורים, שבשם חופש העיתונות וחופש הציבור לדעת הם מנחיתים עלינו דעות אלימות בלשון אלימה, אינם נותנים לך מרחב לצאת ולבוא כרצונך, וחודרים לנבכי הנפש כמו ג'ינגלי הפרסומת לסבון ולמזון.

בשל הרודנות של לשון התקשורת על לשון השירה, קשה להבחין היום בין ספרות לבין עיתונות — הכל חד הוא. הדימויים וההשאלות מתעופפים בעתונות, והכמות הופכת לאיכות המכתיבה את "הלאיסגנון" ופולשת לכל התחומים, לרבות השירה. הסגנון הבוטה, העברית הקלוקלת ושיטת הפוטו־פורנו־רומן, הפכו לנורמה ב"כאילו שירה". מה הפלא שמשוררי־אמת נדחקים הצידה וזוכים לכל היותר להנהגי הערכה לאקוניים. תסלח לי, לאה שניר, שאת שיריה אני כל כך אוהבת ומעריכה, אם אתחיל להציג את סיפרה דווקא על דרך השלילה, ואצטט שיר של משורר אחר, המייצג, לדעתי, אותה נורמה אנטי־שירית, אותו ערבוב תחומים בין שפת השירה לשפת העיתון. וכך כותב המשורר: תראו איזה שיר נפלא / קראתי בעתון ורואים תמונה / וזה בעצם ההסבר לתמונה:/ מדי שנה, בעונה המתאימה, מחוללת / רווי את מחול — החיזור שלה/ לכבוד מר פיזיאס מאטסי,/ ומטילה את ביציה הלאיפוריות. / זה הסיפור המרהים על הקשר האמיץ בין אדם ובין עגור / כחל הגדל בביחור."

עד כאן קטע הציטוט מן העתון. אחריו באים "דברי ההסבר" של המשורר: "ורואים בתמונה פושי שוחק, עסיסי, / ומולו ציפור שנראית כמו / גלוף אבן / והיא כנראה העגור/הכחל/בדפוס שחור לבן/ והציפור הזאת / כנראה מאוהבת בו..."

כאן ניתן לראות איך לוקח "משורר" שורה נפלאה של צלם בעל נפש פיוטית ומפקיע אותה לעצמו כדי לקלקל אותה. הצלם אומר: "בעונה המתאימה מחוללת רווי את מחול החיזור שלה לכבוד מר פיזיאס מאטסי ומטילה את ביציה הלאיפוריות". המשורר בעל הנפש הלא־פיוטית אומר, לעומתה: "והציפור הזאת כנראה מאוהבת בו". מי צריך "הסבר" כזה? האם אין הקטע המצוטט מדבר בעד עצמו?

עדיין ישנם משוררים ומשוררות, המצליחים שלא להיסחף בגל נורא זה. אלה מתכנסים בתוך עצמם ומוציאים מתוך מאגריהם הפנימיים עושר רגשי ולשוני מדהים, כמו, למשל, לאה שניר בסיפרה "בושם אסור", שאינה זקוקה להשראתו של צלם פיוטי כדי לראות דברים. ניתן להבין את טיב־שירתה מן השיר "מכאן והלאה", שהוא שיר ארס־פואטי ולכן הוא מהווה שיר מפתח לספר כולו: "מכאן והלאה נתון לצרף רחוק לרחוק/באשה מניפה תריס/מעלה וילונות קירירים על רגוע חלון / עובר בו צל מקרי של יערות סבוכים / שהיא עושה בהם כבתוך שלה / מלכדת מחשבות לצפרי בורנאו/מערבבת שמות חיים/בשמות קופים/בשמות צמחים טורפים/להשיג סדר העולם על כנו."

כך נלחמת המשוררת נגד "מנטליות הכפר": אין צורך לרוץ החוצה, לצעוק חזק יותר, לכתוב משפטי מחץ. אפשר גם אחרת. אפשר לצרף ריחוק לריחוק, להגיף תריס, להתניע את הדמיון בעזרת צל מקרי של יערות סבוכים, ואז לעשות בהם כבתוך שלך ועל ידי כך להשיב את הסדר על כנו. אז גם תבואנה ההבחנות הנכונות, היכולת לראות כל עץ לגופו, להבחין בין עץ לעץ כאשר הרוב — "גזעים שוני נפש/ משלי דמיון, על כן דומים ליצרות המציאות / שרק אבק האור הוא המגדיר מרחב יציב / בין תנוחתם הארישה / לבין געגועי העין היודעת..."

המשוררת היא העין המתגעגעת. אך היא יודעת כי "מה שיותר מדבורי הצפרים / אינו הבכי או החמדה האצורה / אלא תמסרת של גוני צלילים / לפרש בהם אותות רעב, / שכרון חושים / או פחד פתאומי. /" אם כן, לאה שניר אינה זקוקה לעיניו של צלם עיתונות כדי לראות יופי: היא רואה אותו בעיניה.

לירקה בסוג של נוחאה

פעם, כאשר היה ברור לכל שמיטב השיר — לשונו, כנוסח הדמב"ע או המושג "מיטב השיר — כזבו". היום התהפכו היוצרות. תפקיד המשורר הוא להשיב את הסדר על כנו. לאה שניר עושה זאת בשירתה, שהיא שירת נחאה על השירה הנפוצה היום. הניחאה באה לידי ביטוי בלשון שירה, בנושאיהם ואפילו בשם הספר, "בושם אסור". מה אסור היום? הכל מותר, הכל כשר, הכל השוף ודווקא הבושם אסור? אולם, המילה "אסור" היא טעונת משמעויות. "אסור" במובן של ציווי, במובן 'אסור באזיקים' וכמשמעות אירונית. ואילו הבושם הוא השפה התגיגית המפרידה בין קודש לחול, הליטוש, הניבוש והריכוז של הפיסקה השירית — וראיית היופי במקומות ובאנשים הנידחים מן הספרים. כך, למשל, בשיר "תשוקות", בו מבקרת המשוררת בבית אבות "מלבן", ורואה דווקא שם את הקשר ליופי אצל הדודה ברתה: היא רואה אותה "מגלגלת מעשיות בגרמנית / עם גרגרי רימון בקערת חרסינה..."

אותה דודה ברתה אומרת בשיר: "הפרי הולך עכשיו ודאי למקורות המים, / ואור מטמיע כלורופיל לאור" — ו"הר ארנולד מתרגם את שנות ההמתנה הארוכות של 'כובע הנזיר', שקטף / בנינת המוסר, בנשם של ראשית נובמבר / מסמן גלות כתום / סוג מסוים של אושר."

התייחסות למצב הישראלי

לאה שניר היא משוררת המתפתחת מתוך אחריות. היא מתארת מצבים ונופים חיצוניים המורכבים דרך הפריזמה של נופיה הפנימיים. היא אינה מתפתה לאמירות ניחץ פוליטיות, אלא מנסה לבחון את הדברים מן היסוד. למשל, את היחס שלה לערביה לטיפה היא בודקת בשיר "זמן הסירפד", בו היא מעלה את הדברים התת־מודעים של הדו־קיום היהודי־ערבי: "גן מופלא תחת שמלותיה של לטיפה מתמרה/ מעגלת אצבעות חמות / סביב שרשי העשב הצורב. / בהיות המשוררת ילדה" יידו היא וחבריה אבנים בלטיפה כדי "להניסה ממקומותינו". עכשיו, מתוך מודעות אחרת, רואה המשוררת את לטיפה מבשלת "מרק עשבים מריר מעלבונה", "אוגרת סירפדים בשק גס, תופת תחבולות רכות". אך לטיפה גם זורה תבלינים כהים כדי "להעיר צפרים רסבות טובלות בחלצי אשה. / בטעם הוראים יעשה מה וכרונות יעקב בלאה / יתמכר לצורות הפרועות / של זמן הסרפד."

יש משהו מאגי בתפיסת המשוררת את לטיפה. היא מפחידה, מושכת ודוחה ובו־זמנית גם מעוררת רחמים. כאן, בשיר מעין זה, אפשר לראות את נקודת המוצא לדיון משוררים בדו־קיום, זאת כאשר אתה נפתח באמת להכיר את הצד שכנגד ואת הצדדים האפלים שבתוכך. זו תחילת ההתייחסות במישור הפואטי לשאלת הסכסוך. כאן אין רחיפה בגובה נמוך, אלא עמידה איתנה על הקרקע תוך ניסיון אמיתי בלב "זמן הסרפד". לאה שניר מראה מצבים, מעוררת שאלות ואינה שולפת שפני פתרון מן הכובע. את זה היא משאירה לפוליטיקאים. היא עוסקת במטה־פוליטיקה.

לאה שניר מורה בשירה שהיא משוררת מתפתחת. בינתיים היא לומדת בשקדנות איך קץ את המצבים האנושיים הבסיסיים לגוני־גוניהם. זאת היא עושה על־ידי המשלת מצבים אנושיים לחפצים, לתמונות ולצמחים. הנה, למשל, קטע מתוך השיר "ספל יפני": "יש בהם בכלי חרסינה ישנים וסדוקים מין גאווה חשאית מהולה בייאוש, מין היאחזות בהדף רגע של טרם שבירה הכרחית... תולדות מורא הכלי מפני שלמות עצמו" — הנה כל הדיאלקטיקה של הקיום האנושי בספל יפני סדוק.

בשירה של לאה שניר יש אסתטיקה ברורה, אך לא תפישת עולם מגובשת. אפשר לראות זאת כיתרון. שכן, המשוררת עצמה מצהירה על כך בשיר "מראה", שהתפרסם לראשונה בקובץ הביכורים שלה, "כאילו שיכול אדם", ואשר שב ונדפס בקובץ הנוכחי. אפשר לראות שיר זה כעין הצהרת כוונות. וכך היא אומרת בו: "בעלי הצאלון אוריר זהב מונח / צפרים זרות / נובעות בעירבוביה מענפיו / [...] / אני מאוינה לפיטפוט ווירדי הגזע / לודימה איטית / של צוף סמיך / בפעימות עורקיו / שקטה כל כך אני צוברת גוונים עמוקים של שפע / ממתינה לאפשרות צמיחה."

חלון ראווה

קשר ופרידה
פרנצ'סקה דורנטי: "הבית על אגם הירח"; מאיטלקית: גיצה בן־ארי; ספרי סימן קריאה / הוצאת הקיבוץ המאוחד, ספרית מעריב, 1988

עם תרגום סיפרה של פרנצ'סקה דורנטי "הבית על אגם הירח" ניתנת לקורא העברי ההזדמנות להכיר את יצירתה של מספרת איטלקיה זו, שהחלה את דרכה הספרותית מאוחר, אחרי שנת ה־40 לחייה. כבת למשפחה מכובדת ממחוז טוסקאנה, רכשה השכלה משפטית — אך התמסרה דווקא לעבודה ספרותית כעורכת וכמתרגמת מכמה לשונות לאיטלקית. את הרומאן הראשון שלה פירסמה ב־1976, אך רק ספרה השלישי, "הבית על אגם הירח", שראה אור בשנת 1984, הוא שזיכה אותה במוניטין, תורגם לשפות רבות והוכתר בפרסים ספרותיים.

גיבור הרומאן של דורנטי הוא איטלקי באמצע שנות חייו, העוסק בתירגום אך אינו שבע נחת לא מעבודתו, לא מחייו ואף לא מקשריו הרומאנטיים עם אשה יפה וקוסמת. בעודו נתון למצב נפשי זה של חוסר־סיפוק ותיסכול הוא מתוודע ליצירתו של סופר אוסטרי ממוצא יהודי בשם פריץ אורכהופר, בלתי־ידוע, הוא כמעט שחי וכתב בראשית המאה. הוא מתרגם יצירה זו, הנושאת את השם המסקרן "הבית על אגם הירח", ומפרסם אותה בעולם. מאוחר יותר הוא גם כותב ביוגראפיה של מחברה וכאשר חסר לו חומר עובדתי לפרקי־חייו, הוא משלים מתוך דמיונו את החסר וגם בורא את דמותה של אשה בחייו של הסופר, מאריה. אך עד מהרה מתברר, שלבדייה הספרותית יש נגיעה ממשית למציאות: עם פירסום הביוגראפיה מתעורר עניין עצום אל האשה הזו, אנשים טוענים שהכירוה ואף מופיעה צעירה המודיעה שהיא נכדתה של מאריה. יתירה מזו: הנכדה נכנסת לחייו של גיבור הרומאן, פאבריציו, קושרת עמו קשר ריגשי — וזו רק אחת מנקודות ההזדהות הכמעט מלאה בינו לבין עולמו של הסופר האוסטרי.

ניצולים
"בנתיבי שאול", יהודי יוון בשואה — פרקי עדות; ראיון ועריכה: שמואל רפאל; הוצאת המכון לחקר יהדות סאלוניקי וארגון ניצולי מחנות־ההשמדה יוצאי יוון בישראל, 1988

ספרות השואה מרחיבה תחומים ומתעשרת בלי הרף. היא גם מוצאת דרכים מגוונות להארה של הזוועה מתוך זוויות־ראייה חדשות, וזאת בגישות השונות הבאות לידי ביטוי בחומר המתפרסם ובצורות־הגשתו, בין אם יש בו תיעוד ומחקר ובין אם זו עדות או ספרות יפה.

מבחינה זו נדמה לי שיש מן החידוש גם בספר שלפנינו. ב־500 עמודיו הגדולים נפרשות עדויותיהם של 62 ניצולי שואה, כולם יוצאי יוון. עדויות אלה נרשמו מפיהם שנים הרבה לאחר השואה ולאחר שוכם של מוכרי־העדות מן הגיהנום, ב־1985 וב־1986 בישראל. הספר נפתח בדברים מאת יו"ר המכון לחקר יהדות סאלוניקי אינג' א. ח. רוסו, של יו"ר ארגון ניצולי מחנות־ההשמדה יוצאי יוון בישראל, ראול ספורטה, ושל העורך והמראיין, שמואל רפאל. אחר־כך באות העדויות הקצרות והתמציתיות של הניצולים, רובם בני הקהילה היהודית הגדולה בסאלוניקי, אך גם בני ערים ועיירות אחרות בצפון היווני, באי קורפו וביוון בכלל. בראש כל פרק ניתנים פרטים על בעלי־העדות כגון שם ושם בדוי, תאריך־לידה, ארץ לידה ועיר, שמות ההורים, מספר בני המשפחה לפני ואחרי המלחמה, מספר הנשלחים למחנות, מחנות מרכזיים שבהם שהה, תאריך ומקום השיחרור, תאריך עלייה לארץ ומקום־יישוב ראשון בארץ, עיסוקים בעבר ובהווה. כל אחד מספר במילים פשוטות על מוצאו ומשפחתו, על הרקע היהודי שלו, על הכיבוש הנאצי והשילוח למחנות, על הסבל, מול היקירים וההישרדות. הכל נמסר מנקודת־מבט אישית, כל אחד אחראי לדבריו שלו ולעדותו הסובייקטיבית — אך כל הדברים יחד מצטרפים לתמונה הפונה מן האישי אל הכללי, המעידה על הגורל הטראגי של קהילה, של עם.

עורך הספר שמואל רפאל הוא צעיר ישראלי, מרצה לספרות באוניברסיטה ואחד המייסדים של הגוף המאגד את בניהם של ניצולי מחנות־ההשמדה יוצאי יוון בישראל — או "דור ההמשך" של ניצולים.

אכסניה אחת
יהדות יוון בהולכנוי, פרקי־זכרונות; הוצאת המכון לחקר יהדות סאלוניקי, תל־אביב, תשמ"ח

יושב־ראש המכון לחקר יהדות סאלוניקי, אהרון רוסו, מעיד בפתיחתו של ספר זה כי הוא נולד בעקבות יוזמתו של פרופ' דניאל קארפי, המופקד על הקתדרה לחקר השואה באוניברסיטת תל־אביב. פרופ' קארפי כתב גם מבוא לקובץ, שבו כונסו זכרונות של אישים מקרב יהדות יוון על מה שאירע ליהדות זו בשואה ובמלחמה, על אדמת יוון ומחוצה לה, במחנות־ההמוות.

לרוב אין אלה דברים חדשים. הם נכתבו לפני שנים, בזמן ההתרחשויות או בתקופה הראשונה לאחר המלחמה, אך היה חשוב לכנסם בספר, באכסניה אחת, כדי שיעמדו לרשות הקורא והמתעניין. הרב אליהו ברזילי כותב על הצלת היהודים באתונה בתקופת ההשמדה; ליאון כהן על התקוממות עובדי המשרפות בבירקנאו ואילו אלברט מנשה מעלה זכרונות של עד־ראייה ממחנה בירקנאו, אלפונסו לוי, שהיה חבר ועד הקהילה בסאלוניקי, ר"י.א. מטרסו מספרים על חורבן יהדות סאלוניקי; ההיסטוריון המנוח ברוך שיבי, שהיה ציוני פעיל ומחבר של ספרים על יהדות יוון, מספר על פעילותו בתנועת־המרי היוונית.

יש בזכרונות אלה חומר רב המצפה לטיפולו המקצועי־המחקרי של ההיסטוריון לעתיד לבוא.

מ. אבי שלמה

ספר חדש בהוצאת יד ושם.

עיניים עצובות
דליה דינשטיין ויגאל תומרקין: ילדי מלחמה; הוצאת ביתן, 1988

חוויות הכאב והאנדרלמוסיה הפוקדים את ישראל בזמני מלחמה הן במידה רבה גם נחלתם של אלה שאינם משתתפים בקרב. התהייה והבילבול מניבים חלומות ותקוות, שאלות והתמרמרויות ולפעמים גם מפלגות ותנועות). השירים בספר מושמים בפיהם של הילדים הגדלים בצל מלחמה וכתובים מתוך הזדהות עמוקה עם פחדיהם וחלומותיהם. יש בם פתח לילדים שלא ידעו אסון להבין את חבריהם שנפגעו, ואפשרות לילדים שידעו שכול ואובדן למצוא שותפים וניחומים לצער. אין איזון בין השניים, אך מוג כאן טווח רחב של דעות, מחשבות, התרחשויות — ויותר מכל, כמיהה לשלום.

באיורים המלווים את השירים מבטא יגאל תומרקין את המפגש הזה שבין מוראות המלחמה לתום הילדות המביט בהם וחווה אותם. הם צויירו במיוחד לספר זה והם קוראים למי שמביט בהם "בואו ניצור לילדינו עולם בלי מלחמה" לסיום. הרי אחד מן השירים שבספר:

"איזה מזל גדול יש לכם
שדוריק חזר בריא ושלם."
כבר אמרו קרובים וחברים,
וכולנו היינו כל כך מאושרים.
רק דוריק, אחי, הוא לא כמו תמיד.
ואולי אני לא צריכה להגיד
שהעיניים שלו הן כאלה עצובות,
וכל הזמן הוא רחוק במחשבות.
אחי הגדול, דוריק, חזר.
אבל לא כמו שהיה, הוא לא מאושר.
ואני כבר מבינה שאולי אף לוחם
לא חוזר מהמלחמה בריא ושלם.

גיבור עממי
אננסי: עלילותיו של עכביש עיבד: שלמה אבס צלליות: דני קרמן, הוצאת עגור, 1988

הידעתם מדוע החוכמה נמצאת בכל מקום? ובכן, אננסי העכביש, גיבור המעשיות האפריקאיות שעיבד שלמה אבס וכינס בספר זה, החליט כי בשל כישוריו הרבים הוא החכם בכל היצורים בתבל ואין ברצונו לחלוק את חכמתו עימם. על כן יוצא לו אננסי ואוסף לתוך סיר את כל פיסות החוכמה שהוא מוצא בדרכו ומנסה להחביא את הסיר בצמרתו של עץ. בנו, המבחין בקשיים שהוא נתקל בהם כשהוא מנסה להעלות את הסיר לצמרת העץ, יעץ לו עצה שבעקבותיה מצליח אננסי במשימתו. אך מיד עולה בו זעמו על כך, שלמרות כל החוכמה שבקרבו לא יכול היה בעצמו להעלות על הדעת את הפתרון שהציע לו בנו. ברוב זעמו משליך אננסי את הסיר ארצה והחוכמה מתפזרת לכל עבר. האנשים ששמעו על המתרחש ממהרים לקחת, כל אחד לעצמו, מעט מן החוכמה שהתפזרה, וזו הסיבה שהיום אנו מוצאים את החוכמה מפוזרת ברחבי תבל. ואם פעם תפגשו טיפש, דעו לכם שזה אחד מאלה שלא באו לקחת מן החוכמה.

זאת רק אחת מן המעשיות האסופות בספר שבמרכזן עומד אננסי העכביש, הגיבור הערמומי. סיפורים אלה מקורם במערב אפריקה ויש בהם הרבה שנינות, עורמה והומור.

את הטקסט קישט דני קרמן בצלליות הממחישות את ההתרחשויות בסיפורים. הן מוסיפות לאננסי את החן המיוחד שאין הטקסט ברובד הלשוני יכול ליצור בכוחות עצמו. קריאה נעימה והנאה חזותית לאוהבי מעשיות.

חיים חדשים
משה אורן: אי; צייר: מושיק לין; הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1988

מעשה באי שגילה ידידות ששינתה סידרי עולם. אי בודד צץ לפתע פתאום בלב אוקינוס והופך למקום מנוחה לציפורי נוד ולפיסת טבע מקסימה ביופיה. בתחילה הגיעה לאי ציפור שהטילה שם ביצה, אך הגוזל שבקע ממנה עזב את המקום מחוסר מזון. עם חלוף הזמן חזר הגוזל כציפור בוגרת וזרע בפיו. מן הזרע בוקע עץ נוי הנושא פרי המשמש מקור מזון לציפורים הנמשכות אליו...

האי, הציפור והצמח מופיעים כל אחד כיישות בפני עצמה וכידידים זה לזה. החברות ביניהם יוצרת את ההרמוניה השורה על הטבע שבאי. משה אורן, בעקבות שהייתו באיי כאווי והתפעלותו מפלא החיים באיים אלה, המרוחקים מכל יבשת, יוצר אגדה ברוח ילידי המקום, המנסה לענות על מסתורי העולם הזה וסודותיו. אין כאן פתרון או תשובה, אלא סיפור המשרה אהבה לטבע הסובב אותנו ומעורר תהיות על התהוותו של העולם.

לחן הכללי של הסיפרון שותפים גם האיורים הנלווים של מושיק לין ובעיקר ציור העטיפה.

להצליח
יהודית כפרי: האלוף תם; איורים: כרמית גלעדי־פולארד; ספרית פועלים, 1988

תם הילד מתחיל להתאמן בקליעה, כי מקנן בו רצון עז להיות אלוף הסל. עיסוקי היום אינם מרפים ממנו גם בלילה ובחלומו באות אליו חיות מחיות שונות — ג'ירפה, אריה, קוף ועוד — להשתתף יחד איתו במשחק הכדורסל. תם מתמיד להתאמן יום־יום ותוך שבוע הוא מצליח לנצח את אביו בתחרות קליעה, ואילו בלילה שלאחר הנצחון החיות שבחלומו מכתירות אותו בתואר "אלוף הסל". הטוב אכן ניתן להשגה במאמץ נאות.

הסיפרון נועד לגיל הרך, לילד המבקש שיקראו לו סיפור, אך האיורים המלווים שנועדו לעיניו של הילד דלים מדי ואינם מספקים.

שמחה גילולה

בשבע עיניים

מפגש עם נתן יונתן
בימים אלה ראה אור "שירים על קו הדפס" — ספר שירים חדש למשורר נתן יונתן. מפגש חגיגי עם צאת הספר ולרגל ציון שנת ה־50 ליצירתו של המשורר, יתקיים ביום שני, 26 בדצמבר 1988, בשעה 20.30, בחנות הספרים מוזה, רחוב פינסקר 54, (מול קולנוע תל־אביב).

פרס ברנר
סופרים המעוניינים לשלוח את יצירותיהם לפרס מתבקשים לשלוח ארבעה עותקים של סיפרם (לא פחות מגליון דפוס) בתחומי: שירה, סיפורת, מחזה וביקורת, בתנאי שהספר ראה אור במרוצת ארבע השנים האחרונות ולא זכה בפרס ספרותי אחר.

סופר שכבר זכה בפרס זה, רשאי לזכות בו פעם שניה רק לאחר חמש שנים. המען למשלוח הספרים: "פרס ברנר" — אגודת הסופרים העברים, ת.ד. 7111 תל־אביב — 61070 (רח. קפלן 6 ת"א). המועד האחרון למשלוח הוא: י"ד בשבט התשמ"ט — 20.1.1989. הספרים לא יוחזרו לשולחים.

תיקון טעות
במאמרו של אילן שיינפלד על חתן פרס ישראל, פרופ' שמואל ורסס, אשר נדפס במוספנו לפני שבועיים, נשמטו בטעות שמותיהם של שניים מתוך ארבעת משופטי פרס ישראל, והם: משה בר־אשר ומנחם ברינקר. עם השופטים והקוראים הסליחה.

ספרית פועלים
מזמינה
לרב־שיח
על ספרו החדש של ירמיהו יובל
„שפינוזה וכופרים אחרים"
בהשתתפות:
א.ב. יהושע, פרופ' שאול פרידלנדר, עמוס פונקנשטיין והמחבר
באולם צוותא
ביום א' 18.12.88 בשעה 20.30

בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון
למורשת השואה והמרד
בשיתוף עם הוצאת הקיבוץ המאוחד
ספרים חדשים

אביגדור שחן / בכפור הלוהט — גיטאות טרנסניסטריה.
תיאור רחב ומקיף על המאורעות בטרנסניסטריה זו, לראשונה בהיסטוריוגרפיה של השואה, שלא עסקה עד כה בנושא הגירוש לטרנסניסטריה. הביא לדפוס שמוליק כראור. 400 עמ'.

יהויקים כוכבי / חימוש לקיום רוחני — יהדות גרמניה 1933–41.
הספר מתאר את פריחתם של חיי תרבות ורוח אוטונומיים בקרב יהודי גרמניה בשנים הראשונות למשטר העוין. נסיון לעמוד על התמורה בזהותם הרוחנית של יהודי גרמניה; בדיקת מניעי השלטון. בשיתוף עם מכון ליאו בק. 205 עמ'.

ישראל קלויזנר / וילנה — ירושלים דליטא — דורות ראשונים, 1495–1881.
ערך שמואל ברנצ'וק והביא לדפוס שמוליק כראור. הספר מתאר את תולדות הישוב היהודי בירושלים דליטא, מאז הופעתם של יהודים ראשונים בווילנה ועד היותה עיר ואם בישראל, תוך מאבקים בלתי פוסקים עם הסביבה הנוצרית העויינת ובין הזרמים הרבים ביהדות. 412 עמ'. הספר הזה בא להשלים את שני הכרכים הקודמים „וילנה — ירושלים דליטא 1939–1981", 694 עמודים, שהופיע בשנת 1983.

יוסף ליטבק / פליטים יהודים מפולין בברית המועצות 1938–1946.
מחקר המקיף והממצה היחיד על חיי הפליטה של יהודי פולין בברית המועצות בשנים הגורליות של מלחמת העולם השנייה. בשיתוף עם האוניברסיטה העברית בירושלים, המכון ליהדות זמננו. 461 עמ'.

מכירה והזמנות:
בית לוחמי הגיטאות, ארלוזורוב 102, תל־אביב 62097, טל' 228696 (03).
בית לוחמי הגיטאות, ד.נ. אשרת 25220, טל' 920512 (04).

דורית קדר ■ תערוכות

האשה, השחקנית והמיתוס

אמנים מציירים את חנה רובינא, בית ראובן, תל־אביב

בית ראובן רובין בתל־אביב עדיין מוצגת תערוכה שהוקדשה לשנת המאה להולדת חנה רובינא (והתערוכה תינעל בסוף החודש).

הציירים מציירים את רובינא האשה כפי שהיא, את רובינא כמייצגת רעיון — תקומת ותחיית התאטרון העברי במוסקווה, תחיית השפה העברית, חזרה לתרבות לאומית — את רובינא באחדים מתפקידיה, וגם את השחקנית כמיתוס, כאישיות אירראלית.

הדברים אינם כה פשוטים, וכאשר האמנים מציירים את רובינא הם תמיד מחדירים לציורים את אישיותם הם, את סגנונם המיוחד ואת העשייה האמנותית המאפיינת אותם. ועל אף הסינטזה ההכרחית בין הנושא הרואה את השחקנית — האמן עצמו — לבין מושא הראייה — במקרה זה השחקנית — הרי בכל זאת ניתן לדלות מספר איפיונים התואמים את דמותה.

יש מכנה משותף לגבי קו אופי מודגש — יכולת הריכוז ויכולת ההפנמה. רובינא שמחוץ לבמה מהרהרת אל תוך עולמה ומבטה מנותק מהמציאות. עם זאת אין להסיק שהיא מסוגרת בד' אמותיה. בד בבד מתקיימת בה עירנות חזקה ונוכחות המעניקה תחושה שהיא קולטת את הנעשה ובכל רגע תוכל להגיב כראוי. רוב האמנים מאפשרים לנו לחוש דו־מימדיות זו בדמותה — הריכוז העצום והפוטנציאל של העירנות החזקה. לאלו מתלוות הבעייתיות והרגישות הניכרות בעיקר בתנוחת כפות הידיים ובצורתן — אצבעות ארוכות מאוד, גמישות, עדינות וחזקות כאחד.

הסכמה מתקיימת גם לגבי האמפתיה שחשה רובינא בעת גילום תפקידיה הרבים. על כן „מראה" של סימה או „ליידי מקבת" של אבא פניכל ואפילו „האם" לאורי ליפשיץ אינן רובינא, אלא התממשות של מראה מלהטת בכשפים ואש, האם כאב־טיפוס הנסוג לתוך עולם כמוס משלו או ליידי מקבת על החששות, החשדות והמתח הנפשי.

האמפתיה נראית הן במראה ובהבעת הפנים והן בשפת הגוף — ראה את האם, כפי שהיא מתוארת על־ידי עמנואל ל. פטגלס: העיניים קרועות, כמעט יוצאות מחוריהן, הלחיים זויתיות, השיניים הלבנות מעצבות סכין לבנה מותחמת על־ידי שפתיים בגוון כהה, הגבות מתחברות בגין קמטי החרדה. היא על ברכיה, פסיעה ענקית היוצרת צורה גאומטרית מונומנטלית כמעט, ידיים ענקיות אוחזות בכסות הכתפיים, לופתות אותה חזק, אולי בכדי להדחיק זעקה נוראה שאינה יכולה לפרוץ, עצורה בחזה המנופח מעט, הלום הכאב, יוצרת יחד עם הכסות מעין קיר מגן מעולה חיצוני, ולו לרגע. ולעומתה „לאה" של ראובן רובין, לאה הנישאת שלא לאהוב ליבה, זו שהדיבוק יאחז בה, לאה זו החשה את הדיבוק בא עליה בעת נישואיה. יפה, תמירה, צמתה הכהה משתפלת, ההינומה שלה ארוכה מאוד, רכה על ראשה, שרווליה הלבנים מנופחים, צווארון מלכותי מכסה צוואר ארוך, ואת שולי השמלה מסתיר הקצה התחתון של התמונה הגמורה. הרקע נייטרלי, מאפיר, לא מסמן מקום בחלל, אינו רגע בזמן... זהו האפור של הדיבוק הפוטנציאלי. הכלה משלבת ידיים וזרועות מתוחות לפנים, סוגרת על גופה, אוטמת את נפשה, ועיניה כבר מנותקות, קשות מעט, חרדות וכוהות...

חנה לרנר, רישום בטוש של רובינא

הניתוק, ההליכה של הכלה קדימה כאילו היא כבר מצויה בעולם הזיות שונה, רשום באופן מתומצת ומופלא על־ידי אריה נבון, שידע להעביר את תמצית הדיבוק במחי מספר קווים.

הסכמה חלה גם לגבי חזותה הנאה והמהודרת מטבעה — „דודה ליזה" המתוארת על־ידי אודרי ברגנר שונה בתכלית בסגנונה מחנה רובינא של מנחם שמי — ובכל זאת תמירות גווה, היעדר צעקנות חזותית, האיפוק והשליטה הרצונית של התנועות — נראים בבירור. הדברים אמורים גם לגבי ציורים הבאים להדגיש מאוד הבעתיות חזקה כמו רמות הלילה ב„ציפור הכחולה" למטרלינג של הציירת חיה אלפרוביץ, מתווה ל„מרד המתים" לשלום סבא, ואפילו רישום מופלא, משוחרר וסימולי כמו זה של חנה לרנר.

עם זאת, רובינא של חיים גליקסברג, על התפיסה המונוכרומית, משחק הניואנסים, האינטימיות שבנוף הפנים — היא „צרפתיה", בעוד זו של יצחק פרנקל בחומים והתפרצות הארה מתוך גופות החומים היא סוטינית ואקספרסיוניסטית מאוד. כך גם השלהוב ההבעתי של רובינא לליטוינובסקי. לעומתם, הדמות, כפי שהיא מגולמת על־ידי נורד בשנות העשרים במוסקווה — סימולית ואיקונית יותר, כאשר אלכסנדר פן, המצייר בדרכו שלו שירה בצבעים, אגדה ששאלה את המלים שלה מכתמיות המתגלה בתוך חומיה, אט אט, יותר ויותר, חושפת עצמה לאט כמו שירה אלגית.

איורים לסיפורי עגנון, בית אריאלה

בספריית שער ציון (בית אריאלה, ליד מוזאון תל אביב) תערוכה המקורבת ברוחה לזו של רובינא — „איורים לסיפורי עגנון" בסימן מאה שנה להולדתו. הציירים: בודקו, זיידמן־פרוויד, זאב רבן, שטיינהרט, אריכא, ברגנר, בן שלום ואורי ליפשיץ.

הקטלוג הזעיר המלווה את התערוכה (קיבלנו אותו אך ורק בחדר התרבות, ועל הספריה להמציאו למבקרים) חוסך לנו הפעם ניתוח וביקורת. אורנה סילברמן חדרה לנבכי ספריו של עגנון, הבינה את רבדי המשמעויות השונות, ובשלב שני היא מנתחת באינטליגנציה רבה את לבטי המאיירים, את מידת רצונם להבין את עגנון כמות שהוא, ובסופו של דבר היא אף מותחת ביקורת נכונה בדברי הסיכום לגבי העדפותיה המוצדקות. זהו קטלוג זעיר שאינו מרבה במילים ועם זאת נוגע בעיקר. (ננעלה ב־15.1).

שתי התערוכות מומלצות מאוד.

דני ורט ■ קולנוע

מותר כבר לבכות

„צא וראה", קולנוע אורלי, תל־אביב

„צא וראה", עוד אחד מסנוניות הגלסנוסט המגיעות טיפין טיפין, הוא התוודעות לקולנוע מרתק הנוצר בשנים האחרונות בבריה"מ; זאת, לאחר „הקומיסרית" של אסקולדוב, שהוקרן לפני זמן לא רב.

„צא וראה" הוא מפגש ראשון לגבינו עם אחד הקולנוענים החשובים הפועלים היום בבריה"מ, אלם קלימוב (יליד 1933), המביים סרטים מאז שנות השישים. סרטיו הבולטים של קלימוב היו הקומדיה הסאטירית „הרפתקאותיו של רופא שיניים" (1965), „אגוניה" (1975), סיפור חייו של הנזיר רספוטין, ו„שלום למטיורה" (1981), פרויקט עליו החלה לעבוד רעייתו של קלימוב, לאריסה שפיטקו שנהרגה בתאונת דרכים, והוא השלים אותו. בין מאי 1986 עד לפברואר שנה זו, שימש קלימוב יושב־ראש של איגוד הקולנוענים הסובייטים. במשך תקופת כהונתו עשה רבות ל„ניקוי המדפים", ובעקבות מדיניות ההפשרה בארצות שוחררו סרטים גנוזים רבים (כולל סרטיו של קלימוב עצמו), שהיו אסורים להקרנה.

את „צא וראה" ביים קלימוב בשנת 1985. הסרט מבוסס על שלוש יצירות מאת אלס אדמוביץ' (שכתב את התסריט עם קלימוב). הסרט מבקש לתעד את אימי הכיבוש הגרמני באיזור ביילורוסיה (רוסיה הלבנה) הסמוכה לגבול הפולני. כתובת לקראת סיום הסרט מוסרת מספר עובדות יבשות: 628 כפרים בבילורוסיה נכחדו על תושביהם בידי הפולשים הנאצים.

קלימוב מראה את גורל האיזור מנקודת הראות של נער רוסי כפרי, פלורה (אלכסיי קראבצ'נקו בהופעה מהממת). בראשית הסרט נראה פלורה עם חבר במין משחק בגבעות חול (השנה היא 1943, כפי שמוסרת הכתובת). הם חופרים ומגלים פריטי ציוד צבאי, זכר לקרבות שהתחוללו במקום.

פלורה מוצא רובה, אליו הוא יצמד משך כל העלילה ויפעילו רק לקראת סיום.

פלורה מגויס כמעט בעל כורחו ליחידת פרטיזנים ביערות. הנער התמים נלקח מביתו לקול מחאותיה של אמו הנותרת עם שתי אחיותיו הקטנות. בסרט שהוא מעין חלום בלהה מרוכז, נבנית האימה בשלבים, עד לשיא. המפגש עם הפולש הגרמני מתחיל ברמזים — חלקי לבוש של חיילים גרמנים המשמשים את הפרטיזנים, שבוי גרמני המובל בעגלה הנוטלת את פלורה ליער, הדי פיצוצים ממרחק. בהמשך נראים מטוסי הצנחה, צנחנים מצולמים מרחוק, צנחן גרמני שמצנחו הסתבך בענפי עץ, ולבסוף החיילים הגרמנים מתקדמים לאחר הפגזה כבדה. קלימוב עורך גם השוואה אירונית בין הגרמנים לפרטיזנים, כמו למשל הצילום הקבוצתי שבו מצטלמים הלוחמים והיחס לשבויים.

לקראת מחציתו עובר הסרט לתאורי הזוועה של הכובשים הגרמנים (והנעזרים במשתפי פעולה מקומיים), וזו מובאת בהדרגה. לאחר ההפצצה המחרידה, עובר הבמאי לסצנה לירית ביער. פלורה והנערה גלשה, שנותרו בעורף, עושים דרכים לכפרו של הנער. בכפר נחשף מחזה אימה של גוויות התושבים (כולל משפחתו של פלורה), שנורו בידי הגרמנים. סצנה זו מהווה רק הכנה לקראת סצנת השיא, שבה נקלע פלורה לבין תושבי כפר המרוכזים בידי הגרמנים בכנסיה ומועלים חיים באש.

„צא וראה" הוא סרט עוכר שלווה, למרות אורכו (142 דקות) לא ניתן להתנתק מהמראות שנחשפים על המרקע. מבחינה קולנועית טהורה זהו טור־דה־פורס של צילומים נפלאים (של אלכסיי רודיונוב), עריכה ושימוש רב השראה בסאונד (סצנה בולטת היא זו של ההפצצה המחרישה את אוזני הגיבור), אם כי האמצעים הקולנועיים המעוררים התפעלות בפני עצמם מהווים גם בעייה אתית. לא אחת דומה שקלימוב נכבש ביפי התמונות ומשתעשע בלירקה ושעשועי מצלמה רק בכדי להפגין וירטואוזיות. כך, למשל, אותה סצנה פיוטית כביכול של הזוג בגשם ביער, או אותה סצנה בה הם חוצים ביצה טובענית, וכך גם אותו קטע סוריאליסטי כמעט, שבו נקלע פלורה עם פרה (אותה הוא אמור להביא לשרידי כפרו ולאחר שאלה שיצאו עמו למשימה נהרגו בדרך) לשדה פתוח, כשלעברם נורים מטחי ירי היוצרים אפקט מרשים בלילה האפל. כך גם המסר הרעיוני שאותו מצמיד קלימוב בסופו של הסרט, אותה סצנה שבה מפעיל פלורה בפעם ראשונה את נשקו ויורה בפורטרט של היטלר המוטל בשלולית. תוך כדי יריות מעביר קלימוב מונטז' של קטעי תעודה הסוקרים בחטף את תולדותיו של היטלר מהסוף להתחלה (והצילומים מוקרנים לאחור) ונעצר בצילומו של היטלר התינוק על ברכי אמו. קטע זה נושא בתוכו את אותה הבעייתיות האתית של הסרט כולו, מרשים

אלכסיי קראבצ'נקו בסרטו של אלם קלימוב. השואה שלהם

תל־אביב

אסתר
מי רצח אותי
יום ו' 10.00, 12.15
מוצ"ש 7.30, 9.50
חול 5.00, 7.30, 9.50

אורלי
צא וראה
יום ו' 9.45
שבת 7.00, 9.35
חול 4.30, 7.00, 9.35

אלנבי
דמיון — ג'ון לנון
7.30, 9.40
נשיכות קטנות
יום ו' 23.30
שבת 13.00 – רוקסטון
15.00 – ליבו של אנגל
17.00 – בלייד ראנר
24.00 – זכוכית שבורה
יום ד' 23.30 – פורניה 2
יום ה' 23.30 – חלזה פופיו

בית ציוני אמריקה
יום ו'
14.30 – המבוך (לברינט)
שבת
19.00, 21.30 – מסע לקיתרה
24.00 – מועדון ארוחת הבוקר
א, ב, ג, ה
16.15
19.00
21.30 – מסע לקיתרה
יום ד'
אין הקרנות
יום ה'
24.00 – פני צלקת

בן יהודה
וילו והנסיכה
יום ו' 9.45, 12.10
שבת 11 בבוקר
מוצ"ש 7.15, 9.45
חול 4.30, 7.00, 9.30

צוותא להרבות התקשורת

„צוותא" רמת השרון
ליל שבת, 16.12.88, שעה 22.00, תיאטרון הסמטא מגיש: „סטיות מיניות בשיקגו". קומדיה בשני חלקים. משתתפים: משה איבגי, אבי פניני, פביאנה מיוחס, גיליה שטרן.

מוצאי שבת, 17.12.88, 21.00, תיאטרון טקסטומימו מציג: בביצוע קובי אסף וצביקה פישמן שני ליצנים.

ליל שבת, 23.12.88, שעה 22.00 גלי עטרי בתלבינתה: „צעד אחד לפני הנהר". ליווי מוסיקלי: קובי נעים — קלידים, אלכס פולק — צביקה דרכמן, אתמר ארז — גיטרות, סמי אברגיל — תופים.

„צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 16.12.88, שעה 22.00, הזמרת רבקה זהר. איתה על הבמה: רפי כהן — תופים וכלי הקשה רוני בן דוד — קלידים.

ליל שבת, 23,12.88 שעה 22.00 — הזמרת אסתר שמיר. את הזמרת מלווים: דורון פיקר — מנהל מוסיקלי וקלידים, דוד חן — גיטרה, משה דודזון — בס, אילן פרץ — תופים.

„צוותא" חיפה
מוצאי שבת, 17.12.88 שעה 21.00 תשואות ראשונות בצוותא. בערב ישתתפו אמנים הנמצאים בראשית דרכם בתחומי הזמרה, המוסיקה, הספרות, השירה והאמנויות הפלסטיות. מנחה את הערב: גבי זוהר.

יום שני, 19.12.88, שעה 20.00 הגבול לציות — אסירי מצפון, אוז? ערב בנושא אי ציות השירות בשטחים. מנחה: סיני פתר מתיאטרון נוה־צדק, רב ירמה — פתיחה, פרופ' ישעיהו ליבוביץ, הרצאה מרכזית, ד"ר עזמי בשאר — מאוניב' ביר זית. (עדות מהשטחים) בתכנית ה־אמנותית, המשורר נתן זך, שחקנים מתיאטרון חיפה — קטעי משחק, שחקנים מתיאטרון נוה־צדק, השחקנית — ליאורה ריבלין, זמרים וזמרות.

יום רביעי, 21.12.88 שעה 21.00, מאיר שלו על ספרו — רומן רוסי. מראיין: ד"ר שמאי גלנדר.

גת
מוות ידוע מראש
יום ו' 10.00, 12.15
שבת 7.30, 9.50
חול 5.00, 7.30, 9.50

גורדון
החגיגה של באבט
יום ו' 14.30
שבת 19.30, 21.45
חול 17.00, 19.15, 21.30

דקל
ביג
יום ו' 10.00
מוצ"ש + חול 7.10, 9.35

דרייב אין
נשר הברזל 2
יום ו' 10.00
מוצ"ש + חול 7.15, 9.30
סקס
יום ו' 12.15
שבת + חול 12.00

הוד
מארת השדים
יום ו' 9.45, 12.00
שבת 7.15, 9.30
חול 5.00, 7.15, 9.30

לימור חדש
סהרורי
יום ו' 10, 12
שבת 7.15, 9.30
חול 5.00, 7.15, 9.30

פאר
טובעים במספרים
יום ו' 10.00
מוצ"ש 19.15, 21.40
חול 16.30, 19.15, 21.40

מוזיאון ת"א
קיץ אצל סבא
מוצ"ש 19.15, 21.30
חול 16.30, 19.15, 21.30

טיילת 1
מרדף חצות
יום ו' 9.45, 12.10
שבת 7.00
חול 2.30, 7.00

טיילת 2
הקלות הבלתי נסבלת של הקיום
יום ו' 9.45
שבת + חול 5.45, 9.15

טיילת 3
מוסקבה בוערת
יום ו' 9.45
שבת 7.15
חול 3.30, 7.15

פריז
אומלל אבל איתך
יום ו' 12.00, 22, 24
שבת 7.15, 9.30
חול 12, 2, 4, 7.15, 9.30
יום ו'
14.30 – ירח מלא בפריז
16.30 – לחיי המריונטות
שבת
11.00 – 1001 שקרים על פיקסו
13.00 – מונטי פייטון והגביע הקדוש.
15.00 – יפיפות היום
17.00 – שחק אותה סם
יום א'
23.30 – מונטי פייטון משהו שונה לגמרי.
יום ב'
23.30 – 1001 שקרים
יום ג'
23.30 – שאלה של זמן
יום ד'
23.30 – בקצב השעון
יום ה'
23.30 – לילה מסחרר

חן 1
מת לחיות
יום ו' 9.50, 12.30
מוצ"ש 7.20, 9.55
חול 4.45, 7.20, 9.55
תקלה מופלאה 2
שבת 11 בבוקר

חן 2
טאי פאן
יום ו' 10.00, 12.15
מוצ"ש 7.25, 9.55
חול 5.00, 7.25, 9.55
ספר הג'ונגל
שבת 11 בבוקר

חן 3
בוקר טוב ויאטנם
יום ו' 9.55, 12.20
מוצ"ש 7.20, 9.50
חול 5.00, 7.20, 9.50
הדרקון אליוט
שבת 11 בבוקר

חן 4
תקלה מופלאה מס' 2
יום ו' 10.00, 12.15
מוצ"ש 7.30, 9.50
חול 11.00, 2.00, 5.00, 7.30, 9.50
השועל והכלבלב
שבת 11.00

חן 5
לסניור באהבה
יום ו' 10.00
שבת 7.30, 9.50
חול 11, 2, 5, 7.30, 9.50
אהבה ממבט שלישי
טרום בכורה יום ו' 12.15
דמבו הפיל המעופף
שבת 11 בבוקר

לב 1
יום שני הסוער
יום ו' 10.00, 12.15
שבת 7.45, 9.45
חול 2, 5, 7.45, 9.45

לב 2
החיים הם נהר ארוך ורוגע
יום ו' 10.00, 12.15
שבת 7.45, 9.45
חול 2, 5, 7.45, 9.45

לב 3
דוריט הקטנה
(בכורה ארצית)
חלק א'
יום ו' 10.00 בבוקר, 22.00 בערב
מוצ"ש – 18.00
חול – 10.45, 20.45
חלק ב'
יום ו' – 13.30
שבת – 21.15
חול – 14.15, 17.30

לב 4
הנסיכה הקסומה
יום ו' 10.00 בבוקר, 24.15 בלילה
שבת 7.45, 9.45
חול 17.00, 21.45
בגלל המלחמה ההיא
חול 12, 14, 19.45
אשת המחץ
טרום בכורת, יום ו' 12.00 בצהרים
ג'י דספרדו
יום ו' 14.00

שחף
מרדף וחצות
יום ו' 9.45, 12.10
מוצ"ש 7.00, 9.30
חול 4.30, 7.00, 9.30

תכלת
בירד
מוצ"ש וחול 6.00, 9.00

תל־אביב
מפקד המחלקה
יום ו' 10.00, 12.00
מוצ"ש 7.15, 9.30
חול 5.00, 7.15, 9.30

רמת־גן

גן 1
מת לחיות
יום ו' – 9.50, 12.15
מוצ"ש – 7.25, 9.50
חול – 5.00, 7.25, 9.50
תקלה מופלאה 2
שבת – 11 בבוקר

גן 2
קפה בגדד
יום ו' 10.00, 12.15
שבת 7.30, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50
השועל והכלבלב
שבת – 11 בבוקר

גן 3
עיניים שחורות
יום ו' – 9.50
שבת – 7.20, 9.55
חול – 4.45, 7.20, 9.55
יום ו' – 12.20 טרום בכורה
אהבה ממבט שלישי
יום שבת – 11 בבוקר
במבי

גן 4
בוקר טוב וייטנאם
יום ו' 9.55, 12.20
שבת – 7.20, 9.55
חול – 5.00, 7.30, 9.55
דמבו הפיל המעופף
בשבת – 11 בבוקר

אואזיס
טאקר – האיש והחלום
יום ו' – 10.00
מוצ"ש וחול – 7.30, 9.40

לילי
הנסיכה הקסומה
יום ו' – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר, מוצ"ש, 17.12
פוטר פון: 17.30, 20.30
גן הדובדבנים: 20.30
המלבוש: הבימרתף: 20.30

ירושלים

אורגיל
בוקר טוב וייטנאם
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

אדיסון
חוות הצחוק
מוצ"ש – 7.00, 9.00
חול – 4.30, 7.00, 9.00

עדן
מארח השדים
שבת – 7.00, 9.00
חול – 4.30, 7.00, 9.00

אורנע
קרמר נגד קרמר
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.00

רון
פסים וכוכבים
מוצ"ש – 7.15, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.00

תיאטרון ירושלים
יום ו' – בשעה 14.00
כפר קטן שלי
יום ו' – בשעה 14.00
בגלל המלחמה ההיא
שבת – 19.00, 21.30
כפר קטן שלי
שבת – 19.00, 21.30
בגלל המלחמה ההיא

סמדר
לסניור באהבה
יום ו' – 10.00
מוצ"ש וימי חול – 7.00, 9.15

אימפריה 1
טובעים במספר
מוצ"ש – 19.00, 21.30
חול – 16.30, 19.00, 21.30

אימפריה 2
החגיגה של באבט
מוצ"ש – 19.15, 21.30
חול – 17.00, 21.30

אימפריה 3
יופיו של החטא
מוצ"ש – 19.15, 21.30
חול – 17.00, 19.15, 21.30

מיטשל
מרדף חצות
שבת – 7.00, 9.15
חול – 6.45, 9.00

כפיר
יום שני הסוער
מוצ"ש – 7.00, 9.00
חול – 4.30, 7.00, 9.00

בית אגרון
ש י ש י
14.00 מחליפים ערוצים
16.00 שם המשחק
ש ב ת
11.00 וולט דיסני – השועל והכלבלב
13.00 שם המשחק
14.45 נרדפי החוק
16.30 חחברה של גרגורי
18.30 מחליפים ערוצים
20.30 העכבר ששאג
20.00 מונטי פיטון – בריאן כוכב עליון
24.00 שם המשחק

סנטר 1
מת לחיות
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 6.45, 9.15

סנטר 2
וילו והנסיכה
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 6.45, 9.15

סנטר 3
ב י ג
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.0, 9.00

סנטר 4
הקומוסרית
שבת – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.00

חולון

ארמון
צל הטווס
מוצ"ש וימי חול – 19.30, 21.30
יום ג' – 17.00
סרט לפנסיונרים

סביון
וילו והנסיכה
יום ו' – 10.00
שבת – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

מגדל
בוקר טוב וייטנאם
יום ו' – 10.00
מוצ"ש וימי חול – 7.15, 9.40

חיפה

רב גת 1
ב י ג
שישי – 10.00 בערב
מוצ"ש – 7.00, 9.15.
חול – 4.30, 7.00, 9.15

רב גת 2
הקומוסרית
שישי – 10.00 בערב
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

רב אור 1
מרדף חצות
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
חול – 4.15, 6.45, 9.15
תקלה מופלאה מס' 2
שבת – 11.00 בבוקר

רב אור 2
בוקט טוב וייטנאם
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
חול: – 4.15, 6.45, 9.15
דמבו הפיל המעופף
שבת – 11.00 בבוקר

רב אור 3
טאי־פאן
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
חול – 4.15, 6.45, 9.15
השועל והכלבלב
שבת – 11.00 בבוקר

חן
מת לחיות
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
חול – 4.15, 6.45, 9.15

אורלי
צא וראה
מוצ"ש וימי חול – 4.15, 6.50, 9.30

רון
וילו והנסיכה
שבת – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.30

אורה
הנסיכה הקסומה
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

קרן אור המחודש
לאהבה בלבד
מוצ"ש – 19.00, 21.15
חול – 16.30, 19.00, 21.15
שבת – 23.30 יום ה' – 23.30
1941

פאר
מי רצח אותי
שישי – 22.00
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 1
מפקד המחלקה
שישי – 10.15
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 2
מארח השדים
שישי – 10.15
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 3
פגישה עיוורת
שישי – 10.15
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

פתח־תקוה

היכל 1
נשר הברזל – 2
יום ו' – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

היכל 2
מרדף חצות
מוצ"ש – 7.00, 9.30
א, ב, ה – 4.30, 7.00, 9.30
יום ד' – 7.00, 9.30
יום ג' – אין הצגות

היכל 3
וילו והנסיכה
יום ו – בשעה 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

עפולה

מופתרון
ב י ג
מוצ"ש וחול – 9.00

גבעתיים

הדר
וילו והנסיכה
יום ו' – 10.00
מוצ"ש – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.30

בת־ים

עצמאות
מפקד המחלקה
יום ו' – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.15, 9.30

נתניה

שרון
פקין בלוז
מוצ"ש וחול – 7.00, 9.15

באר־שבע

חן
פרחים בעליית הגג
יום ו' – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30 + חול

ראשון־לציון

ג.ג. רון 1
טרור ברחובות
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

ג.ג. רון 2
חתיך מבוקש
יום שבת – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

ג.ג. רון 3
מרדף חצות
יום שבת – 7.00, 9.30
חול – 4.30, 7.15, 9.30

שרותים ○ עזרה ○

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: קופ"ח — עין יהב, חולון.
בלפור — בלפור 90.
חולון: אסותא — סוקולוב 4.
ירושלים: קופ"ח רוממה — הפ"ג 28.
נתניה: קופ"ח כללית — ברודצקי 31.
פתח־תקוה: רסל — רוטשילד 89.
רמת־גן: רש"י — רש"י 13.
תל־אביב: שור — מנקס 37.
נצח ישראל — נצח ישראל 11.
חיפה: מוריני — הרצל 29.
רעננה־כפ"ס: הדרום — יוספטל, כפ"ס.

שבת
בת־ים: בני בת־ים — הנביאים 3.
חולון: תקוה — כיכר סטרומה.
ירושלים: הר חוצבים — הר חוצבים.
נתניה: מקסים — סלומון 2.
פתח־תקוה: סופרפארם — שפירא 43.
רמת־גן: הרצל — הרצל 52.
תל־אביב: מרכז הצפון — בן־יהודה 200.
צהלון יפו — שד' ירושלים 98.
חיפה: חניתה — חניתה 22.
רעננה־כפ"ס: קופ"ח מאוחדת (שבת).
בן גמלא, הוד השרון.
שואף — אחוזה 78 (מוצ"ש)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד
החוסתי לרפואת שיניים בישראל
בתל־אביב — בימים א'—ה' בין השעות 21.00—23.00 בלילות שבת ובערבי חג
השעות: 18.00—24.00. בשבתות ובחג
השעות: 15.00—21.00.
הכתובת: רח' בר־כוכבא 49, טל' 284619.
בחיפה: רחוב הגפן 26, קומה ג', טל: 521166, פתוח מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00 בערב.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 9.00—24.00. אחרי חצות בטלפון בלבד.
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר) קומה ד', טל' 294869, 03־285022.

מרכז סיוע לקורבנות אונס
לרעננה ואיזור השרון, טל' 052־32433 בימים א'—ה' בשעות 17.00—21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02־227171.
ער"ן תל־אביב — טל' 03־5461111.
ער"ן ילדים ונוער — טל' 03־261113.
ער"ן חיפה — טל' 04־672222.

ברצלונה הלמה באריס 81:97
דן־בוס הפתיעה צסק"א 80:83

אלופת ספרד בכדורסל, ברצלונה, הלמה אמש, במחזור ה־2 בבית־הגמר בגביע־אירופה לאלופות, באלופת יוון, אריס סלוניקי — 81:97, לאחר מאבק שקול במחצית הראשונה — 38:43.

סיביליו קלע 25 נקודות לברצלונה וגאליס 31 לאריס.

● מחצית שנייה מצויינת של סקבוליני פוזארו הביאה לה אמש נצחון ביתי על יוגופלסטיקה ספליט — 75:88, שהיוגוסלבים הוליכו במחצית — 34:42. כוכבי המחצית השנייה בקבוצה האיטלקית היו: דריין דיי (31) וולטר מאניפיקו (19). ורו הוסיף 13 נקודות לפזארו. ליוגופלסטיקה הירבו לקלוע: ראדג'ה 20; סובין 12 ואיסטונוביץ' 12.

● האלופה ההולנדית, נשואה דן־בוס, הפתיעה באולמה בנצחון על האלופה הסובייטית, צסק"א מוסקבה — 80:83 (43:44). הסובייטים היו חלשים. במשחק שפט הישראלי ראובן וירובניק. לדן־בוס הירבו לקלוע: תומפסון ורודיק 17. לצסק"א, ברז'נוי 22 וטאראקנוב 17.

גביע האלופות

הטבלה

1.	פוזארו	2	138־159	4
2.	ברצלונה	2	163־180	4
3.	מכבי ת"א	2	150־169	3
4.	אריס	2	180־197	3
5.	יוגופלסטיקה	2	166־162	3
6.	דן־בוס	2	196־166	3
7.	צסק"א	2	154־143	2
8.	לימוז'	2	174־145	2

במחזור הבא
(יום חמישי, 22.12.88)
מכבי ת"א — אריס סלוניקי; סקבוליני פוזארו — לימוז'; צסק"א מוסקבה — ברצלונה; יוגופלסטיקה ספליט — דן־בוס.

ליגה אנגלית

ארסנל — מנצ'סטר־יונייטד; ליברפול — נוריץ'; קובנטרי — דרבי; לוטון — אסטון־וילה; מידלסבורו — צ'ארלטון; מילוול — שפילד; ניוקאסל — סאות'המפטון; קווינס־פארק — אברטון; ווסטהאם — טוטנהאם; נוטינגהאם — וימבלדון (ביום ראשון).

כדורסלני מכבי ת"א, לאוואן מרסר ומוטי דניאל, בולמים את כוכב לימוז', ברוקס, במשחק הנצחון הגדול בצרפת (67.87) (תצלום: איי. פי.)

ג'מצ'י: המשחק האגרסיבי שלנו הכניע את לימוז'

יצחק ויסהוף

אלופת ישראל בכדורסל, מכבי ת"א, שבה אתמול מצרפת לאחר שהשיגה נצחון גדול — 67:87 על לימוז', בסיבוב השני בבית־הגמר בגביע־אירופה לאלופות.

הכדורסלנים חזרו ללא שני המאמנים: צבי שרף יצא להולנד ל"רגל" במשחק דן־בוס, במשחקה עם צסק"א מוסקבה, ויאיר שרון צפה אמש במשחקה של סקבוליני פוזארו נגד יוגופלסטיקה ספורט.

קפטן מכבי ת"א, דורון ג'מצ'י, היה מרוצה מיכולתו, ומיכולת חבריו: "שיחקנו הגנה אגרסיבית, וזה מה שהביא אותנו להישג גדול. שחקני־הפנים — מרסר, מאגי ובארלו שיחקו חזק וטוב, וזו למעשה הסיבה שניצחנו בקלות".

ג'מצ'י סירב להתייחס למה שיקרה בעתיד בגביע־אירופה ורק אמר: "קודם נעבור ביום שני את הפועל חיפה, ואח"כ נראה".

לאוון מרסר, שהציג את אחד ממשחקיו הטובים במכבי ת"א, אישר את דברי הקפטן שלו: "במשחק חזק, בעיקר מתחת לסל, גברנו עליהם. זה היה משחק טוב, ואני מרוצה. תמיד אחרי נצחון יש הרגשה טובה".

מתח ברוממה: מחר מיפגש בין הפועל חיפה והגליל

כדורסל

משחק־הפתיחה במחזור ה־13 בליגה הלאומית בכדורסל, בין קבוצות הפועל חיפה והפועל הגליל־העליון, שייערך מחר ב־8 בהיכל־הספורט ברוממה, מעורר התעניינות רבה.

שתי הקבוצות נמצאות בכושר מעולה וניצבות בצמרת. להפועל הגליל־העליון 10 נצחונות לעומת שני הפסדים, להפועל חיפה — 8 נצחונות לעומת 4 הפסדים. הגליל מעודדת מנצחונה־החוץ המצויין שלה השבוע בשולה, צרפת, בגביע־אירופה למחזיקות־גביע (78:87). הפועל חיפה, עם שישה נצחונות ליגה רצופים, מבקשת להתברג לפליי־אוף העליון, נצחון ודאי שיקרב את החיפנים למטרתם. בסיבוב הראשון ניצחה הגליל בקשי — 73:76.

● האבקות: תחרויות בגביע־המדינה ייערכו מחר ב־10 בבוקר באולם הפועל בס־ציונה.

צמרת הטבלה

1.	מכבי ת"א	13	1403־1162	26
2.	הפועל ת"א	13	1239־1080	23
3.	גליל־עליון	12	1152־927	22
4.	הפועל חיפה	12	1079־963	20

כדורעף

שני משחקים דחויים מחר

שני משחקים דחויים ייערכו מחר בליגה הלאומית בכדורעף.

מכבי חיפה תארח ב־7 את הפועל בת־ים, והפועל קרית־אתא תתמודד ב־8 עם הפועל איחוד עירון.

מחזור מלא בליגה לנשים

מחזור מלא בליגה הלאומית לנשים בכדורעף יתקיים מחר.

המשחקים: הפועל מטה־אשר — אס"א באר־שבע (6) הפועל עמק־יזרעאל — הפועל עמק־חפר / איחוד עירון (6.30); קרית־חיים — הפועל כפר־סבא (7).

בן־אמו נגד טבק במאבק מסקרן בפתיחת הסיבוב השני בלאומית

דרבי תל־אביב של מעלה

מיפגש־יוקרה בבלומפילד בין הפועל ת"א ובית"ר ירושלים ★ התמעד מכבי חיפה דווקא בכפר־סבא? ★ דרבי־פרברים בשכונת־התקווה ★ עודד מכנס, במדי טבריה, נגד נתניה ★ ימק"א קורץ להפועל ירושלים נגד באר־שבע ★ היום: חולון – הפועל פ"ת

לאומית

משחקי הסיבוב השני בליגה הלאומית בכדורגל יתחילו כבר היום כאשר בחולון יתמודדו קבוצות הפועל צפרירים חולון והפועל פ"ת. יתר משחקי המחזור ה־14 ייערכו מחר כשבמוקד קרב־הצמרת באיצטדיון ברמת־גן, בין המובילה, בית"ר ת"א, לבין הקבוצה המצליחה של מכבי ת"א. משחק מעניין אחר, בבלומפילד, בין הפועל ת"א ובית"ר ירושלים.

מכבי חיפה, השנייה בטבלה, תתארח בכפר־סבא: דרבי־הפרברים בין בני־יהודה ושמשון ת"א יתקיים בשכונת־התקוה; הפועל ירושלים תנסה להפתיע בימק"א את הפועל באר־שבע, ומכבי נתניה תשחק במגרשה עם הפועל טבריה.

● מאבק־צמרת יהיה באיצטדיון ברמת־גן. דרבי תל־אביבי בין בית"ר ת"א, מפתיעת הסיבוב הראשון והמובילה בליגה, לבין הקבוצה המתעוררת של מכבי ת"א, שקצרה ארבעה נצחונות רצופים, בהפרש שערים מרהים — 2־14. במשחק יתעמתו שני הכדורגלנים המובילים בטבלת מלך־השערים, אלי בן־אמו מבית"ר ת"א ובני טבק ממכבי ת"א, שכל אחד הבקיע עד כה 9 שערים. הגנת בית"ר ת"א תצטרך לעמול קשה מול החלוצים הפוריים של הירוק, בעוד שמכבי ת"א תאלץ לצנן את התלהבות המובילה הנישאת על כנפי ההצלחה. בסיבוב הראשון — 0:0. ישפוט: אריה פרוסט.

● אלופות השנתיים האחרונות, הפועל ת"א ובית"ר ירושלים, יתעמתו מחר באיצטדיון בלומפילד. שתי הקבוצות היו רחוקות מלהלהיב עד כה. בית"ר ירושלים מקדימה את יריבתה ב־5 נקודות ונראית במצב טוב יותר מאשר הפועל ת"א, שניצחה את יריבתה בסיבוב הראשון — 0:1. השתיים זכו בשבת בנצחונות והפועל ת"א — שמשון ת"א 1:2; בית"ר ירושלים — הפועל ירושלים 1:2.. צפוי מאבק שקול. ישפוט: עוזדיה צבי.

● בסיבוב הראשון סיימו קבוצות מכבי חיפה והפועל כפר־סבא בתיקו 2:2 בקרית־אליעזר. מאז חל מהפך ביחסי־הכוחות. החיפנים נמצאים בצמרת, ללא הפסד. כפר־סבא שקעה בתחתית. מחר תבוא מכבי חיפה לכפר־סבא בוטחת בכוחה בעוד שמארחתה, הנמצאת מתחת לקו־האדום: תילחם על נפשה, שכן הפסד נוסף, בעיקר בבית, עלול להחמיר את מצבה. ישפוט: יעקב שיינר.

● דרבי־הפרברים בשכונת־התקוה, בין קבוצות בני־יהודה ת"א ושמשון ת"א, יעמוד בסימן נסיון המארחים לזכות בנצחון ראשון העונה. לעומתה יודעת שמשון שהפסד עלול לדחוק אותה ממרכז הטבלה לאזור התחתית. לכן צפוי מאבק ללא־פשרות מצד שתי הקבוצות. שמשון הבלתי־יציבה מסוגלת לנצח גם בחוץ. תלוי באיזה כושר תהיה. בסיבוב הראשון — 0:0. ישפוט: רחמים דיניצ'.

● בסיבוב הראשון ניצחה הפועל באר־שבע את הפועל ירושלים — 1:3. מחר, בימק"א, ישתדלו שחקני הבירה לגמול ליריביהם מבירת הנגב, שיבואו עם שלושה הפסדים רצופים ויעשו במאמץ עליון להתאושש. לירושלים עדיפות ביתית. ישפוט: בני כהן.

● קבוצת הפועל טבריה, שפיטרה בתחילת השבוע את מאמנה, דרור בר־נור, והחזירה את דב עצמון, המאמן שהעלה אותה ללאומית, תגיע מחר לנתניה עם סיכויים פתוחים מאשר ליריבתה, מכבי נתניה. אם הטבריינים יצליחו לחלץ תיקו, כמו בסיבוב הראשון (1:1), תהיה זו הפתעה. פרט פיקנטי: עודד מכנס, במדי טבריה, נגד קבוצת־האם שלו, מכבי נתניה. ישפוט: שלמה שחר.

● במשחק היום יתמודדו בחולון קבוצות הפועל צפרירים חולון והפועל פ"ת. החולונים מצטיינים במגרשם. הם ישתדלו לנצל זאת גם היום. הפועל פ"ת, עם יוסי שושני, שעבר לשורותיהם מהפועל באר־שבע, יצטרכו להיות במיטבם כדי לבלום את שאפתנות החולונים. מי שיסכן את שער הפתח־תקואים, יהיה חלוצם לשעבר, רונן הלל, המצוי בכושר טוב. בסיבוב הראשון — 2:3 להפועל פ"ת. ישפוט: יעקב בן־חמו. התחלת כל המשחקים ב־2.30.

● התעמלות: אליפות הפועל במכשירים לבנות, דרגות לאומית וא', תתקיים מחר ב־10 במכון וינגייט.

● קליעה: גמר אליפות הפועל באקדח אויר אולימפי תיערך מחר ב־9 בבוקר במטווח בהרצליה.

● סיוף: אליפות הפועל ברומח לקבוצות תהיה ב־10 בבוקר במכון וינגייט.

הטבלה הלאומית

1.	בית"ר ת"א	13	7־15	27
2.	מכבי חיפה	13	10־22	23
3.	מכבי נתניה	13	15־17	22
4.	הפועל פ"ת	13	12־15	20
5.	מכבי ת"א	13	13־22	19
6.	הפ. באר־שבע	13	9־8	18
7.	בית"ר י־ם	13	13־15	17
8.	הפועל חולון	13	12־15	15
9.	שמשון ת"א	13	10־9	15
10.	הפועל י־ם	13	11־8	13
11.	הפועל ת"א	13	16־12	12
12.	הפ. כפר־סבא	13	16־7	11
13.	הפועל טבריה	13	18־8	11
14.	בני־יהודה	13	16־5	5

היום
● הפועל חולון — הפועל פ"ת
מחר.
● הפ. כפר־סבא — מכבי חיפה
● בני־יהודה — שמשון ת"א
● הפועל ת"א — בית"ר י־ם
● הפועל י־ם — הפ. באר־שבע
● מכבי נתניה — הפועל טבריה
● בית"ר ת"א — מכבי ת"א

השופטת אבנור: המצב הנוכחי יישאר בהפועל ת"א

יצחק ויסהוף

בית־המשפט המחוזי בתל־אביב דחה אתמול את תביעת הנושים, עורכי־הדין בן־ציון באייער ויוסי ליבנה, להצטרף לשלושת כונסי הנכסים של הפועל ת"א, עו"ד אבי פישר, רו"ח משה ברונובסקי ועו"ד צבי יעקובי.

לשלושה הגיעו תביעות מ־45 נושים, כהם רוב שחקני הקבוצה. בין התובעים את כספם היו גם שחקנים שעזבו את הקבוצה, וכן שחקנים המופיעים כיום בשורותיה.

בדיון שהתקיים אצל השופטת חנה אבנור תבעו המבקשים להצטרף לרשימת כונסי־הנכסים לפרק את הקבוצה. בית־המשפט דחה את כל תביעות הנושים החדשים, וקבע כי כל נושא הפועל ת"א ימשיך להיות מופעל על־ידי כונסי הנכסים הנוכחיים.

השופטת אבנור הוסיפה כי כל פגיעה בקבוצה לא תוסיף מאום לאף גוף, ולפיכך לא יהיה שינוי בסטאטוס הקיים. גם נציג מס הכנסה טען כי אין טעם לצרף כונסים חדשים.

לאחר דיון של שעתיים קבעה השופטת אבנור כי הקבוצה תמשיך לתפקד, כפי שהיה עד היום.

הנהלת הקבוצה, שהגישה תכנית הבראה, יצאה מרוצה מההחלטה וחילקה שבחים לכונסי הנכסים ולמס הכנסה, שעמדו לצידה בכל המאבק.

שופטת בית־המשפט המחוזי לא התייחסה לבקשה לשחרר שחקנים מהקבוצה, ונושא זה נותר פתוח.

בפני השופטת הופיעו גם נציגים של שני גופים, המבקשים להקים עמותות. בראש אחת מהן אלי אפרתי, יו"ר הקבוצה, שהודיע כי לא ימשיך במצב הנוכחי.

אן.בי.איי.

מזל טוב, מיאמי ניצחה!

קבוצת מיאמי־היט זכתה אתמול לפנות־בוקר בנצחון בליגת האן.בי.איי לאחר 17 מחזורים. שחקני מיאמי גברו על לוס־אנג'לס קליפרס — 88:89.

משחקי אתמול הניבו מספר הפתעות: האלופה, לוס־אנג'לס לייקרס, נוצחה ע"י ניו־ג'רזי נטס — 118:111, לאחר הארכה; גם דטרויט פיסטונס הפסידה — 119:110, למילווקי באקס.

בוסטון סלטיקס התאוששה כשניצחה את יוטה ג'ז — 104:112 — אטלנטה גברה על פילדלפיה — 96:103 ודומיניק וילקינס 30 נקודות; שארלוט — אינדיאנה 106:115.

ניו־זילנד — טייוואן 1:4 במשחק השני

נבחרת הכדורגל של ניו־זילנד ניצחה פעם נוספת את נבחרת טייוואן — 1:4, בתחרות טורניר קדם גביע העולם באיזור האוקיאני.

במשחק שהיה באוקלנד הבקיע מקללנד שלושער ורייט כבש את השער הרביעי. השער של טייוואן היה עצמי, והובקע ע"י המגן הניו־זילנדי, לאנר.

במשחק הראשון שהיה בראשית השבוע, ניצחה ניו־זילנד — 0:4.

ניו־זילנד תשחק במארס עם ישראל ואוסטרליה בבית אחד במוקדמות הגביע העולמי.

הפועל חדרה — אגוז קשה לפיצוח למובילה, הפועל ר"ג

ארצית

מאבק צמרת גם בפתיחת הסיבוב השני בליגה הארצית בכדורגל. המובילה, הפועל רמת־גן, תתמודד מחר בחדרה, נגד קבוצת הפועל חדרה, המדורגת במקום השלישי, נמצאת בכושר מצויין ולא נוצחה שמונה מחזורים רצופים.

הרמת־גנים יצטרכו לעמול קשה במגרש יריביהם. בסיבוב הראשון ניצחה הפועל ר"ג — 1:3. ישפוט עובדיה בן־ייצחק.

● לשנייה בטבלה, מכבי יבנה, צפוי מחר, במחזור ה־14, מאבק קל יותר כשתארח את סוגרת הטבלה, הפועל יהוד. יבנה הכניעה את יריבתה בסיבוב הראשון — 1:4.

● משחק־צמרת היום באיצטדיון גאון ביפו: מכבי יפו (4) נגד מכבי שעריים (6). ליפואים סיכויים טובים לגמול ליריביהם שניצחו בסיבוב הראשון — 1:2.

● קבוצת מכבי פ"ת, מאוכזבת משני הפסדים רצופים, תארח עם סיכויים טובים את קבוצת התחתית של הפועל בת־ים. בסיבוב הראשון — 0:2 למכבי פ"ת.

● מאבק־שכנות מסקרן יהיה מחר ברמלה, בין בית"ר רמלה והפועל לוד. בסיבוב הראשון — 2:2. הפעם עדיפים סיכויי רמלה, בעיקר לאחר שאת לוד עזבו השבוע כמה מכוכביה (סמרג'ה ושרקיה).

● משחק מעניין בין שתי קבוצות המנסות להתאושש — הפועל חיפה ומכבי רמת־עמידר — ייערך מחר באיצטדיון בקרית־חיים. החיפנים, עם שלושה נצחונות רצופים, ישתדלו לנצל את ביתיותם. בסיבוב הראשון — 2:2.

● קבוצת מכבי טמרה שהתדרדרה אל מתחת לקו־האדום, תארח היום בשפרעם את בית"ר נתניה, בנסיון להתאושש. בסיבוב הראשון — 1:1.

הטבלה הארצית

1.	הפועל ר"ג	13	9־23	34
2.	מכבי יבנה	13	7־18	25
3.	הפועל חדרה	13	13־17	21
4.	מכבי יפו	13	13־17	20
5.	מכבי פ"ת	13	9־14	19
6.	מכבי שעריים	13	15־15	18
7.	הפועל לוד	13	10־11	16
8.	בית"ר רמלה	13	12־12	16
9.	מכבי עמידר	13	16־10	14
10.	בית"ר נתניה	13	15־13	13
11.	הפועל חיפה	13	21־12	13
12.	מכבי טמרה	13	11־6	12
13.	הפועל בת־ים	13	13־6	10
14.	הפועל יהוד	13	18־8	9

שבדיה וגרמניה — היום בגמר גביע־דייויס בגטבורג

טניס

מאבק שלושת הימים בגמר גביע־דייויס בטניס יחל היום בעיר השבדית גטבורג, בין שבדיה, מחזיקת הגביע, ומערב־גרמניה. זה משחק־הגמר ה־77 מאז החלו המאבקים בראשית המאה, בין התורמות, ארה"ב, ובריטניה (0:3).

שבדיה ומערב־גרמניה נפגשו לפני שלוש שנים בגמר בסיכון והשבדים ניצחו 2:3. בשבהוס בקר העניק את שתי הנקודות לגרמנים, כך עשוי להיות גם הפעם בגטבורג.

את שבדיה ייצגו שני הגדולים שנטלו את ארבע האליפויות הבכירות של השנה, הגראנד־סלאם, מאטס וילאנדר ושטפן אדברג, יחד עם אנדרס יאריד וקנט קארלסון כמחליף. הגרמנים יתייצבו למערכה בנוסף לבוריס בקר, גם עם פטריק קונן, אריק יילן וקארל־אובה שטב.

היום ההכרעה בקשר להופעת מתעמלות רומניה בישראל

סברה: עריקת המאמנת לגרמניה גרמה לבעיות

התעמלות

יצחק ויסהוף

שניים ממארגני מופע המתעמלות הרומניות העומד להיערך בישראל בשבוע הבא יצאו אתמול לרומניה, במטרה להיפגש עם אישים במימשל הרומני מול שאלה זו: לבוא למשלחת הרומנית לבוא לישראל, לאחר שבימים האחרונים הודיעו הרומנים כי מסיבות טכניות לא יוכלו להגיע.

[illegible] הסופית תיערך היום בצהריים.

השניים יסבירו כי השקעו כספים רבים באירגון התחרות, נמכרו כבר כרטיסים, ולא יתכן במצב כזה לבטל את מה שהוחלט עליו. אם כן, יצליחו הישראלים לגרום לבוא הרומניות הן ינחתו בארץ ביום ראשון לפנות־בוקר.

לתכן סי"צ מוטר המבוגר כי אפשר שהבריחה בביקור המתעמלות הרומניות בישראל נובעת מעריקתה של מאמנת הנבחרת, מריה קוסמה, בת ה־38, שביקשה השבוע מקלט מדיני במערב־גרמניה.

המאמנת היתה בביקור משפחתי במערב־גרמניה והחליטה להישאר.

מריה קוסמה גילתה את המתעמלת הגדולה יקטרינה סאבו, שנטלה ארבע מדליות־זהב במשחקים האולימפיים בלוס־אנג'לס ב־1984 וירשה את מקומו של המאמן בלה קרולי שהיגר לארה"ב. ההישג הגדול של קוסמה היה אשתקד ברוטרדאם כשנבחרת רומניה זכתה באליפות העולם. וגם בסיאול הגיעו הרומניות, וכראשון סילוואשי, לשיאן.

גרמניה המז' אישרה אמנות בינלאומיות למאבק בטרור

סי"ץ

ברלין המזרחית. בית הנבחרים של גרמניה המזרחית אישר אתמול אמנות בינלאומיות המתייחסות למאבק נגד הטרור — על כך מסרה סוכנות הידיעות המזרח גרמנית א.ד.ן.

מדובר בשני פרוטוקולים המתייחסים למאבק נגד פשעים המתבצעים נגד שדות תעופה ונגד אסרות קידוח בים, וכן אמנה המתייחסת לפגיעה בבטחון השיט הימי.

במקביל החליט הפרלמנט לאשר חוק המטיל עונשים מחמש שנות מאסר עד מאסר עולם על אנשים המבצעים מעשי אלימות בשדות התעופה הבינלאומים.

בית הנבחרים אישר גם חוק נגד עינויים. לפי החוק החדש, מי שמבצע עינויים — נותן פקודה לענות אדם פיזית או נפשית, או משלים עם עינויים במסגרת תפקידו הרשמי — צפוי לעונש משנתיים עד עשר שנות מאסר.

התובע בשוודיה: רוצח רה"מ אולוף פלמה כנראה בידינו

רויטר

שטוקהולם. התובע העומד בראש צוות חוקריו של אדם שנעצר השבוע כחשוד בהריגת ראש ממשלת שוודיה, אולוף פאלמה, אמר אתמול בראיון לעיתון "אפטונבלארט": "אני חושב שבידינו הרוצח".

סגן התובע הכללי, אקסל מוראת, השמיע את ההצהרה לכתב העתון "אפטונבלארט".

החשוד בן ה־41, בעל עבר פלילי ממושך, נעצר אתמול לאחר שנחקר על ידי המשטרה במשך 12 שעות.

החשוד ביצע רצח מתועב בשטוקהולם ב־1970, בקרבת המקום שם נורה פאלמה למוות ב־28 לפברואר 1986. אז, כאשר נרדף על ידי הולך רגל, הוציא כידון ודקר אותו למוות.

רמטכ"ל חדש לצבא בריה"מ

סי"ץ

מוסקווה. גנראל מיכאיל מויסייב, מפקד אזור המזרח הרחוק של בריה"מ, נתמנה כראש המטה הכללי של הצבא הסובייטי במקום מרשאל סרגיי אחרומייב - על כך מסר אתמול "פראוודה", בטאון המפלגה הקומוניסטית הסובייטית.

גנראל מויסייב, שהוא עתה בן 50, הצטרף לצבא ב־1958. בתוקף תפקידו כרמטכ"ל הוא זוכה גם בתואר סגן שר ההגנה.

בטאון המפלגה הקומוניסטית כתב, כי הרמטכ"ל הקודם, מרשאל אחרומייב, שוחרר מתפקידו ו"עובר לתפקידים אחרים."

הודעה על התפטרותו של המרשאל בן ה־65 פורסמה בניו יורק בשבוע שעבר, ערב נאומו באו"ם של מיכאיל גורבאצ'וב, בו הודיע על צמצום חד־צדדי של כוחות הצבא הסובייטי בחצי מיליון חיילים. הדובר הסובייטי, גנאדי גראסימוב, הודיע, כי מרשאל אחרומייב ביקש לצאת לגמלאות מ"סיבות בריאות", וכי ימשיך לשמש כיועץ צבאי של מנהיג המפלגה והמדינה.

התפטר סגן מנהיג צ'כוסלובקיה

סי"ץ

פראג. ואסיל בילאק, סגן מנהיג המפלגה הקומוניסטית בצ'כוסלובקיה, הגיש את התפטרותו מכל תפקידיו בהנהגת המפלגה, על כך הודיע אתמול כפראג המזכיר הכללי, מילוש יאקש.

בילאק בן ה־71 נימק את החלטתו בגילו, ובכך שהוא מכהן כבר 20 שנה בתפקידי מפתח.

נשיאות הוועד המרכזי של המפלגה שהתכנסה למושב מליאה בפראג, "המליצה לקבל את התפטרותו של בילאק".

פינה חמה ללב"י

הקרן לסען בטחון ישראל

כולם בלב אחד

מבצע התרומה ארצי של קרן לב"י

בימים אלה נשלחה אליך מעטפה כחולה־לבנה של לב"י ובאמצעותה תוכל לתרום לחינוך, לרפואה ולאמצעי לחימה בצה"ל.

גם אם לא קיבלת המעטפה, הייה שותף למבצע, כביטוי נאות להזדהותך עם צה"ל.

זכור: כל תרומה – תורמת.

היום יותר מתמיד – תן לבך ללב"י

קרן לב"י, רח' ד' (ארניא) 17, הקריה, תל-אביב 64734

צוותי ההצלה הזרים עוזבים את ארמניה; ארה"ב ממשיכה לשלוח מזון וציוד רפואי

המשלחת האמריקנית עוזבה את לנינאקאן: אין עוד תקווה למצוא ניצולים ● ארה"ב תרמה למעלה מ־4 מיליון דולר, מהם 3 מיליון מארגונים פרטיים ● 3 עיתונים באירופה פתחו במבצע התרמה

אהרון ניר (איטליה), רויטר, סי"ץ

צוותי סיוע פורקים משלוחי לחם ממסוק, בשדה התעופה של לנינאקאן, אתמול (תצלום:איי.פי)

מוסקווה. צוותי ההצלה הזרים הפסיקו את החיפושים באיזור הרעש בצפון ארמניה, והם נערכים לשיבה הביתה. המשלחת האמריקנית, המונה 45 אנשים עזבה אתמול את לנינאקאן "אפסה התקווה למצוא ניצולים נוספים, אנשים לא יכולים להישאר לעד בקור ובין ההריסות" אמרה ראש המשלחת. לדבריה, אי אפשר עוד להשתמש בכלבים שסייעו בחיפושים במשך ארבעה ימים, מאחר שהם עייפים וצחנת הגוויות פוגעת בחוש הריח שלהם.

סיוע מקרנות המפלגה

הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית העניק 50 מיליון רובלים (84 מיליון דולר) מקרנות המפלגה לעזרת הנפגעים. המפלגה הכינה גם אלף מקומות מחסה למשפחות שאיבדו את ביתם בכתי הבראה שונים ברחבי בריה"מ. כ־25 אלף אנשים פונו כבר מאיזור הרעש ועוד 70 אלף יפונו בקרוב. על פי הערכות חצי מיליון אנשים איבדו את בתיהם. דובר משרד החוץ הסובייטי, גנאדי גראסימוב אמר, כי 2,000 זרים מ־67 מרינות השתתפו בעבודות החילוץ.

תרמה למעלה מ־4 מיליון דולר

מוושינגטון נמסר, כי ארה"ב תרמה כבר סכום העולה על ארבעה מיליון דולר למען נפגעי רעידת האדמה בארמניה, והסיוע נמשך. הסיוע של ארגונים פרטיים עבר את הסכום של שלושה מיליון דולר, וסיוע הממשלה האמריקנית הגיע ל־1.2 מיליון דולר — מסר דובר הבית הלבן מרלין פיצווטר. לדבריו הסיוע הגלובלי של הקהילייה הבינלאומית לארמניה מגיע ל־39,7 מיליון דולר.

עד סוף השבוע יגיעו לארמניה שמונה מטוסים אמריקנים שיביאו אוהלים שמיכות, ציוד רפואי ומומחים לענייני תקשורת. למעלה מ־20 טיסות מומנו כבר על ידי ארגונים פרטיים וטיסות אחרות עומדות לצאת בקרוב לרפובליקה שנפגעה. נוסף לכך מצפים בארה"ב לשלושה מטוסים של חברת התעופה הסובייטית בימים הקרובים, כדי לטעון ציוד סיוע שנאסף על ידי ארגונים פרטיים.

20 כפרים נוספים

אמצעי התקשורת הסובייטיים מסרו אתמול, כי השלטונות גילו 20 כפרים נוספים במקומות נידחים בהרי ארמניה, שנפגעו קשה על ידי רעידת האדמה. הם הודיעו גם, כי 150 בזוזים נעצרו במקומות שונים. בטאון המפלגה הקומוניסטית "פראוודה" מציין כי חפצים שערכם למעלה מ־250.000 רובל (424,000 דולר), הוחרמו אצל הבזוזים.

עוד גילה העתון שעזרה לקורבנות הרעש שנשלחה על ידי הרפובליקה השכנה אזרבידג'אן נעצרה על הגבול על ידי ארמנים, שרוגזים עדיין על עמדת רפובליקה זו בשאלת הסכסוך הטריטוריאלי.

למנוע מגפות

פקידים סובייטים ערכו אמדן לפיו ניספו 55,000 אנשים ברעידת האדמה, בה נהרסו שלוש ערים. נודע, כי פקידים ארמנים מונעים מעיתונאים, המבקשים להגיע לאזורי האסון לצאת לדרך בטענה, כי האזור נסגר למניעת מגיפות.

עובד של משרד הבריאות הארמני אמר לכתבים בשדה התעופה של ירוואן שהשלטונות מבקשים להתחיל בחיטוי האזורים שנפגעו. צוותות נשלחו לאזור כדי לקבור את המתים.

שר הבריאות, יבגני חאזוב , אמר אתמול, שהעדיפות הראשונה היא עתה לקבור את המתים, להחזיר את אספקת המים, ולגלות אנשים שלקו במחלות מדבקות באזור הרעש. עד כה לא דווח על מגיפות באיזורים שנפגעו על ידי רעידת האדמה.

באירופה אוספים תרומות

שלושת היומונים מהחשובים ביותר באירופה: "לה רפובליקה" ברומא, "לה מונד" בפאריס ו"אל פאיס" במדריד, יצאו עם יוזמה משותפת של התרמת האזרחים בשלוש המדינות, למען נפגעי רעידת האדמה. את הכסף שייאסף יעבירו שלושת היומונים ל"מוסקובסקה נבווסטי" היומון הסובייטי "בעל המחוייבות הברורה והמתמדת לתהליך הדמוקרטי של ברית־המועצות".

10 שנים לחידוש היחסים: היקף הסחר בין ארה"ב לסין — 13.5 מיליארד דולר

איי.פי.

בייג'ינג. 10 שנים לאחר שארה"ב וסין חידשו את היחסים הדיפלומטים ביניהן, הגיע היקף הסחר בין שתי המדינות ליותר מ־13.5 מיליארד דולר, על כך נמסר בסימפוזיון של מאות אנשי אקדמיה שהתכנסו בסין לציון האירוע.

עתה נמסר כי למעלה מ־50 אלף סינים יבקרו בארה"ב ב־1988, וכ־300,000 תיירים אמריקנים יבקרו בסין.

ב־1972 ערך נשיא ארצות הברית, ריצ'רד ניכסון, מסע דראמטי לבייג'ינג, והחל בתהליך ההתקרבות בין שתי המדינות, שהגיע לשיאו ב־15 לדצמבר 1978, כאשר הנשיא ג'ימי קרטר חתם על הסכם, שבו הכיר בממשלה הקומוניסטית. הסכם זה קיבל תוקף ב־1979.

הצוות האמריקני בארמניה מבקש סיוע מביה"ח רמב"ם בנושא "תסמונת המעיכה"

יואב אביב

בית־החולים רמב"ם בחיפה, התבקש לסייע לצוות האמריקני הפועל להצלת נפגעי רעש־האדמה בארמניה, בנושא תסמונת המעיכה.

לבית־החולים רמב"ם בחיפה, הנסיון המדעי והמקצועי הרחב בעולם בנושא זה.

הערכה זאת מתבססת על פרסומים בספרות המקצועית העולמית.

אתמול התקשר לבית־החולים רמב"ם, היועץ האמריקני של הצוות הפועל בברית־המועצות, הפרופסור ג'רום כפיר, מהמרכז הרפואי בבוסטון, שהוא אחד מגדולי הנפרולוגים בעולם, וקיבל ייעוץ וחוות דעת מפרופ' דניאל רייס, וד"ר אורי טיטלמן, על המגיפה הנקראת תסמונת המעיכה, הנגרמת בדרך כלל, בעקבות היקברותם של בני־אדם מתחת להריסות בתים.

השניים מסרו לרופא האמריקני, פרטים רבים שנאספו ונלמדו בעקבות שני אסונות צור, שנפגעיהם טופלו בבית־החולים רמב"ם בחיפה.

סגן־מנהל בית־החולים ד"ר צבי בן ישי, אמר אתמול, כי זו אינה הפעם הראשונה, שבית־החולים רמב"ם מתבקש לסייע בידע בנושא זה. לדבריו, הפעם הראשונה היתה כאשר שר המסחר האנגלי נפגע בהתמוטטות הבנין, בכנס המפלגה השמרנית בברייטון.

סוריה דחתה פגישה משותפת עם חוסיין מובארק וערפאת

עתיים מזרח

לונדון. סוריה דחתה הצעה של רומניה לקיים פיסגה בהשתתפות המלך חוסיין, נשיא מצרים מובארק וראש אש"ף ערפאת.

העתון "אל שרק אל ג'דיד" מוסר, כי ההצעה הועלתה ע"י ראש ממשלת רומניה בעת שביקר ברמשק ושוחח עם עמיתו הסורי. הוא הביע כי סוריה תצטרף לפיסגה מצרית־ירדנית־פלשתינית ברבת עמון או ברמשק. בפיסגה זו יסכמו ארבעת המנהיגים, לפי הצעת שאושסקו נוסחה משותפת כדי להתמודד עם השלב שלאחר ההכרזה על המדינה הפלשתינית באלג'יר.

שערי מטבע־חוץ בבנק הפועלים — 15.12.88

	היחידה	בנקנוטים: קנית	בנקנוטים: מכירה	העברות והמחאות: קניה	העברות והמחאות: מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1	—	—	1.7063	1.7275	1.7186
דולר אמריקני	1	1.55	1.62	1.5752	1.5948	1.5867
מרק גרמני	1	0.89	0.93	0.9082	0.9196	2.9057
לירה שטרלינג	1	2.83	2.97	2.8828	2.9177	0.9140
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2653	0.2686	0.2673
יין יפאני	100	1.26	1.32	1.2812	1.2972	1.2910
גילדן הולנדי	1	0.79	0.83	0.8032	0.8133	0.8097
פרנק שוויצרי	1	1.06	1.11	1.0778	1.0912	1.0841
כתר שבדי	1	0.25	0.27	0.2610	0.2643	0.2629
כתר נורווגי	1	0.24	0.25	0.2438	0.2468	0.2456
כתר דני	1	0.23	0.24	0.2349	0.2379	0.2363
מרק פיני	1	0.38	0.40	0.3841	0.3889	0.3870
דולר קנדי	1	1.29	1.35	1.3126	1.3290	1.3217
דולר אוסטרלי	1	1.31	1.40	1.3531	1.3700	1.3631
ראנד דרא"פ	1	0.40	0.56	0.6691	0.6774	0.6737
פרנק בלגי	10	0.42	0.45	0.4331	0.4385	0.4358
שילינג אוסטרי	10	1.27	1.33	1.2896	1.3057	1.2990
לירה איטלקית	1,000	1.20	1.28	1.2267	1.2421	1.23488

ביקור ערפאת בלוב שיפר היחסים בין לוב ומצרים

אורי הורביץ

העיתון המצרי "אלאהלי" מוסר בגליונו האחרון, שמאחרי ההחלטה המצרית, לפתוח את המרחב האוירי של מצרים בפני מטוסים לוביים, ניצבות שתי יוזמות. האחת ביקורו של ערפאת בלוב שהביא להפסקת המתקפה התקשורתית של לוב נגד מצרים, והיוזמה השניה באה מאבו־זאבי ומבגדד.

לדברי העיתון, עודדו יוזמות אלה את ההתקרבות בין לוב למצרים. מפקד הגיזרה המזרחית של לוב, אלוף משנה עבד אלבתאח יונס עשה מסע דילוגים בין שתי המדינות במטוס מיוחד.

9 שנות מאסר לשבתאי קלמנוביץ; קיבל את גזר הדין "ברוח טובה"

זהבה מוזס, עתיים

תשע שנות מאסר בפועל גזרו אתמול שופטי בית המשפט המחוזי בתל אביב על שבתאי קלמנוביץ שהורשע בריגול ובמגע עם סוכן זר. שבתאי קלמנוביץ לא הורשע בסעיף האישום של ריגול חמור כפי שדרשה התביעה,ומאסרו יחול מ־23.12.87.

משפטו של קלמנוביץ התנהל בפני השופטים מנחם אילן, שושנה ברמן וצבי הכהן בדלתיים סגורות.

הדיון אתמול נמשך זמן קצר ביותר וקלמנוביץ הורשה לדבר עם עיתונאים וצלמים ואף התלוצץ עימם.

קלמנוביץ טען בדיונים קודמים, כי ההודאות נגבו ממנו ניתנו שלא מרצונו ושלא כדין.

בעיקבות כך, התנהל משפט זוטא על קבילות ההודאות שבמהלכו הועלו לדוכן העדים חוקרי השב"כ שגבו מקלמנוביץ את הודאותיו.

במהלך משפט הזוטא התקיימו מגעים בין פרקליטות המחוז עו"ד נורית שניט לבין פרקליטו של קלמנוביץ עו"ד אמנון זכרוני לגיבוש עיסקת טיעון.

קלמנוביץ הירבה להתחבק עם רעייתו.

הוא נשאל, אם הוא מרוצה מן העובדה שמשפטו הסתיים והוא השיב, כי הוא בדרך כלל מרוצה תמיד, אולם היה מאוד שמח לו היה נוסע לביתו ולא לבית הכלא.

פנייה לחריש לבדוק "פעולות לא תקינות במועצת רמה"ש

חנה איש־הורוביץ

חבר מועצת רמת השרון רואה החשבון גד פניני, פנה אתמול ליועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש, וביקש התערבותו בנעשה ברמת השרון. פניני טוען לפעולות בלתי תקינות של ראש המועצה משה ורנין, ומצביע על ממצאיו של מבקר המועצה שמחה שנקר, שהודח באחרונה.

לדברי פניני, ביקש שנקר את הגנת המועצה נגד פיטוריו ובימים הקרובים תתקיים ישיבה שלא מן המניין של המועצה לדיון בפיטורים.

מלשכת היועץ המשפטי לממשלה נמסר, כי פנייתו של פניני טרם הגיעה.

מהמועצה המקומית רמת השרון לא התקבלה תגובה לטענותיו של פניני.

מזכ"ל אגודת העתונאים לשעבר מואשם בגניבת כספים ומירמה

עתיים

מזכ"ל אגודת העיתונאים לשעבר, יונה שמשי (54) מואשם בבית משפט השלום בתל אביב בגניבת כספים מהאגודה, מירמה והפרת אמונים, קבלת דבר במירמה, וניסיון לקבל דבר במירמה.

בכתב האישום נאמר, כי שמשי גנב מאגודת העיתונאים, בעת ששימש מזכ"ל האגודה, כ־6000 ש"ח שהועברו לאגודה על ידי המוסד לביטוח לאומי, כתגמול עבור תקופות שירותו של שמשי בשירות מילואים.

לטענת התביעה, קיבל שמשי מהאגודה שכר חודשי מלא גם בתקופות בהן שירת במילואים ונהג למשוך מחשבון האגודה במירמה את סכומי תגמולי המילואים, מבלי שדיווח על כך למנהלי האגודה.

בכתב האישום נטען עוד, כי גזבר האגודה ויו"ר ועד האגודה דאז סמי גרינשפן אישרו לשמשי הלוואה בסכום של 9000 ש"ח.

על סמך אמון שרחשו לו השניים ומפאת מעמדו באגודה, הוטל עליו לברר בעצמו בבנק את שיעור הריבית ובהתאם לכך לחשב את התשלומים החודשיים שעליו לשלם, ולדאוג לכך שתשלומים אלה ינוכו משכרו החודשי.

לטענת התביעה, הורה הנאשם במירמה למנהלת החשבונות של האגודה לנכות משכרו החודשי סכומים הנמוכים בהרבה מאלה שבהם היה עליו לשאת בהתאם לשיעורי הריבית, ועד למועד בו התגלה מעשה המירמה נוכו משכרו 675 ש"ח בלבד במקום סכום של כ־2800 ש"ח, ובכך קיבל הנאשם במירמה מהאגודה כ־2000 ש"ח.

במהלך חודש אוגוסט 87, נטען בכתב האישום, ניסה יונה שמשי לקבל במירמה משלטונות מס הכנסה אישור לפטור מלא מתשלום מס הכנסה עבור אגודת העיתונאים.

הוא טען בכתב בפני השלטונות, כי לאגודה היה כביכול אישור מוסד ציבורי המקנה פטור, ורק בשל שיכחה, כביכול, מצידם של נציגי האגודה, לא חודש האישור, ועל כן הוא מבקש משלטונות המס לחדשו.

משפטו של שמשי ייפתח ב־25 בינואר 89 ובין עדי התביעה בולטים שמותיהם של מנהל הרדיו, אמנון נדב, יו"ר האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל יגאל לב, ויו"ר אגודת העיתונאים בתל אביב זאב יפת.

מורה פרטי נתן "בונוס" לתלמידיו: הדרכה במין.

זהבה מוזס

מורה פרטי בן 30 תושב תל־אביב, נעצר אתמול בחשד שהוסיף לתלמידיו, ילדי בית ספר יסודי שיעורי הדרכה במין.

המורה חשוד בביצוע מעשים מגונים בתלמידיו שאותם ליווה לסרטי פורנו ובאירגון תחרויות מין נושאות פרסים. המורה המשתף פעולה עם חוקריו ויובא היום להארכת מעצרו.

מנהל חברת נסיעות לשעבר חשוד בהברחת מליוני דולרים לחו"ל

עתיים

פרשה של חשד מירמה לגבי הוצאת סכום של כ־7 מליון דולר מבנקים בישראל באמצעות חשבוניות מזוייפות של חברות נסיעה זרות, נחשפה אתמול לאחר שבית משפט השלום בתל אביב הסיר את צו איסור הפרסום שהוטל לפני כשבועיים על הפרשה.

במהלך הדיון בבית המשפט נטען, כי עמי שגיא, מי שהיה בעליה של חברת התיירות "שגיא תורס" בתל אביב, שניהל עד לפני מספר חודשים את חברת הסיעות "נוף הרים", הדפיס בארץ חשבוניות פיקטיביות השייכות כביכול לחברות נסיעה זרות. הוא הפקיד כספים בסניפי בנק שונים, קיבל באמצעות החשבוניות המזוייפות במירמה מטבע חוץ, בצורת שיקים בנקאיים לפקודת החברה שבבעלותו, והבריח לחו"ל למעלה ממליון דולר, תחת מסווה של תשלום עבור ספק בחו"ל, אשר לא אותר עד היום.

בחיפוש בביתו נתפסו מספר שיקים בנקאיים, בסכום של כ־20.000 דולר וכן כ־100.000 שקלים. ברשותו נתפסה חותמת של חברת נסיעות זרה פיקטבית, וחשבוניות ריקות בשמה של אותה חברה, נטען.

בבית המשפט טען חוקר המכס, כי נגד החשוד נאספו יחד עם אנשים אחרים, הוציאו במירמה מבנקים בישראל כ־7 מליון דולר, באמצעות חשבוניות מזוייפות של חברות נסיעה זרות.

היקף אדיר

החוקר ציין, כי מדובר במעשי מירמה בהיקף אדיר ובפרשה זו טרם נחקרו יתר המעורבים.

לדבריו, החשוד אינו מכחיש את החשדות נגדו, אולם שומר על זכות השתיקה.

עמי שגיא נעצר ב־29.11.88 ובית המשפט הוציא צו האוסר על פרסום הפרשה.

רק בתום תקופת מעצרו ושחרורו בערבות, התיר השופט לפרסם את הפרשה.

חשוד בפרשת הונאת משרד השיכון בחיפה שוחרר בערבות

יואב אביב

סאלים שחדה מנצרת, שנחשד בתיווך בעיסקאות בפרשת הונאת משרד הבינוי והשיכון והבנקים למשכנתאות, שוחרר בערבות של 15 אלף שקלים. לפני 5 ימים, שוחרר חשוד נוסף בפרשה עוזאם עפיף אבו־סנאן.

העמיק השפל במניות החופשיות

אלחנן הורוביץ

אתמול התעמק השפל במניות החופשיות וערך השוק שלהן ירד ב־2.09 אחוזים. הירידות הגיעו עד 10 אחוזים ויותר. בסיכום השבועי ירד ערך השוק שלהן ב־4.18 אחוזים.

העמקת השפל במניות התופשיות מוסברת בהחמרת המצב הכלכלי והמדיני.

במילווה קצר מועד נעו התשואות בין 20.4 ל־23.5 אחוזים, תוך מחזור של 15 מיליון ש"ח.

ללא עלייה אחת

העמקת השפל התבלטה כבר במסחר הרב־צדדי במניות לפני הצהריים. בשלב מסחר זה לא נרשמה אף לא עליית־שער אחת, תוך מחזור גדול יחסית, שעלה מעל 2 מיליוני ש"ח.

גם במסחר בשערים משתנים לא היתה אף לא עליית־שער אחת, בעוד 26 שערים ירדו ורק 3 נשארו בלי שינוי. מדד המניות ירד מ־84.90 ל־82.94 נקודות, ב־2.31 אחוזים, אחרי ירידה ב־1.81 אחוז במר"צ. ההיצעים בהן עלו ל־3.5 מיליון ש"ח. ביקושים לא נרשמו.

בתום המסחר בכל המניות החופשיות נקבע, שאתמול היו 223 ירידות, לעומת 39 עליות ו־154 שנשארו בלי שינוי בשערים.

גלגלי הבורסה

הביקושים להן הסתכמו ב־7.5 מיליון ש"ח וההיצעים — ב־614 אלף ש"ח בלבד. המחזור בהן עלה ל־5.9 מיליון ש"ח (3.6 מיליון דולר).

ב־10 אחוזים ויותר עלו 4 וירדו 12. העלייה הגדולה ביותר היתה ב־13.9 אחוז בשלרות והירידה הגדולה ביותר היתה ב־50.6 אחוז באיתם אופ'.

80 אחוז מכל המחזור היו בירידה ורק 3 אחוזים בעלייה ו־17 אחוזים ללא שינוי בשערים.

במניות ההסדר עלו 3, 4 ירדו ו־11 נשארו בלי שינוי, אף־על־פי שהיה עודף־ביקוש. הביקושים להן הסתכמו ב־1.9 מיליון ש"ח וההיצעים — ב־869 אלף ש"ח. המחזור בהן עלה ל־4.2 מיליון ש"ח (2.6 מיליון דולר).

תשואותיהן הדולריות נעו בין 5.59 ל־6.16 אחוזים ביוצאות לפדיון ב־91' ובין מינוס 0.19 לבין פלוס 1.25 אחוז ביוצאות לפדיון ב־89'.

בשוק איגרות החוב נרשמו עליות ב־0.1 אחוז בממשלתיות הצמודות למדד בהצמדה מלאה. בהצמדה חלקית עלו ב־0.28 אחוז בממוצע. אך הנושאות 3% ריבית לשנה ("הקצרות") עלו ב־0.48 אחוז בממוצע. הצמודות לדולר מסוג "רמון" עלו ב־0.12 אחוז, בעוד שמסוג "גלבוע" ירדו ב־0.19 אחוז בממוצע.

מתחילת השנה עלו הצמודות למדד ב־25.8 אחוזים, בעוד שהצמודות לדולר עלו ב־18.52 אחוז מסוג "רמון" וב־22.37 אחוז מסוג "גלבוע".

המחזור בשוק אג"ח הסתכם אתמול ב־16.1 מיליון ש"ח ומזה 7.5 מסוג "גלילי" ו־5.7 מיליון ש"ח מסוג "שגיא".

אסיר נדקר אתמול בכלא באר־שבע.

איילת מזור

מוסטפה מוחמד חוונדר בן 30 מעזרה ירושלים המרצה 34 חודשי מאסר בגין סחר בסמים, נדקר בחזהו אתמול בבוקר.

המשטרה חוקרת ובידיה שני חשודים ערביים, אף הם ממזרח ירושלים, הרקע למעשה לא ידוע. הנדקר ושני החשודים הם אסירים פליליים ושלושתם מאגף שבע בכלא באר־שבע .

מצבו של חוונדר מוגדר בינוני .

לחברנו בכור צמח

אתך באבלך על מות

אביך ז"ל

סניף "על־המשמר" ירושלים

ח"כ גרופר שוב התערב למנוע סגירת מפעל "אווז הכסף" השייך לבנו

יואב אביב

ח"כ פסח גרופר פנה לראש שרותי בריאות הציבור, במשרד הבריאות ד"ר עלמה אבני וביקש ממנו, להתערב למען מניעת סגירת מפעל "אווז־הכסף" בבנימינה השייך לבנו דורון גרופר.

נגד מפעל "אווז־הכסף" הוצא צו־סגירה, על־ידי בית־משפט השלום בחדרה, בחודש ספטמבר השנה. ב־25 באוקטובר פנתה שרת הבריאות לנשיא בית־המשפט המחוזי בחיפה, השופט אברהם פרידמן בנובדק בו ביקשה ממנו ארכה של 3 ימים נוספים על מנת לאפשר למפעל להסדיר את בעיות הביוב שלו. המבדק גרם סערת רוחות גדולה בפרקליטות המדינה ופרקליטות מחוז חיפה, בשל התערבותה של השרה "התערבות גסה בהליכי משפט", כפי שהתבטאו בפרקליטות מחוז חיפה.

בית־המשפט המחוזי העניק למפעל "אווז־הכסף" ארכה, ואתמול היה צריך המפעל, לסיים את עבודות התשתית, על־מנת, להתחבר לביוב של העיירה אור־עקיבא.

הד"ר אבני, אמרה לח"כ גרופר כי משרד הבריאות ינהג גם במקרה זה כפי שנהג במקרים קודמים וכמתחייב מהחוק.

אתמול קיבל בית המשפט, את עמדתו של עו"ד שמואל יקרני, מפרקליטות מחוז חיפה וקבע, כי אם עד ה־15 בינואר 1989, לא יחובר המפעל לרשת הביוב של אור־עקיבא, הוא ייסגר. יחד עם זאת, נעתרו השופטים אברהם פרידמן, מלכיאל סלוצקי, ואמנון כרמי, לבקשתו של עו"ד יולוס ועיכבו את הביצוע ב־10 יום כדי שהמפעל יוכל לייצא כבד אווז הנמצא ברשותו לחג המולד בהתאם להתחייבויותיו.

יצויין, כי המפעל התחייב להוביל את מי השפכים שלו במיכליות ולהעבירם לביוב של עתלית, עד אשר יחובר לרשת הביוב של אור עקיבא. ואולם מפקח מטעם משרד הבריאות אמר, כי המפעל לא הצליח לעמוד במלוא התחייבותו זו.

נחשפה רשת סוחרי סמים מלבנון שהבריחה קוקאין והרואין במליוני דולרים

יהודה צור

רשת סוחרי סמים מלבנון והגולן שהבריחה הרואין וקוקאין במליוני דולרים לארץ נחשפה אתמול.

שלשום בערב לכדו המשטרה וכוחות ביטחון סוכן סמים תושב רצועת־הביטחון אשר חצה את הגבול בצפון מזרח רמת־הגולן ליד הכפר רג'ה. ברשותו נמצאו 525 גרם קוק פרסי מסוג משובח ששווין בשוק הקימעוני 3 מליון שקל. ברשותו היה גם אקדח.

בחקירתו הוא מסר שמותיהם של שלושה מתושבי הכפר רג'ה שהיו בקשר עימו. אלה נעצרו אתמול ובחקירתם נמסרו שדרך התושב הלבנוני הגיעו לידיהם קילוגרמים רבים של הרואין שהועברו לארץ ומחירם מיליוני דולרים. מן המשטרה נמסר שהחקירה רק בראשיתה צפויים מעצרים נוספים והחקירה מסועפת מאוד. אתמול האריך בית־המשפט ב־10 יום את מעצרם של העצורים בפרשה.

במלאת שלושים לפטירתו של חברנו

ישראל וקסלר

נעלה לקברו ביום ראשון, 18.12.88, בשעה 15.00

האוטובוס יצא מקיבוץ עברון, בשעה 14.45

המשפחה וקיבוץ עברון

לאלכס ולמשפחת דנציג

אתכם באבלכם הכבד

על מות

האם

מעלה הבשור

לחברינו חנוך, דליה, הגר ותמר

אנו משתתפים בצערכם במות

האב־הסב

עובדי וחניכי

מוסד "שקמה"